

İNGİLTERE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ: BREXİT

Yüksek Lisans Tezi

Sunay ALIBAYLI

Eskişehir 2019

İNGİLTERE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ: BREXİT

Sunay ALIBAYLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. Gürsel GÜR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ağustos, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sunay ALIBAYLI'nın "İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Brexit" başlıklı tezi 20 Ağustos 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr.Öğr.Üyesi Gürsel GÜR

Üye : Doç.Dr.Elif TOPRAK

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Nurdan SEVİM

Prof.Dr. Bülent GÜNŞOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülke II. Dünya Savaşının sebep olduğu yıkım ile birlikte, yeniden böyle bir savaşın olmaması için çeşitli önlemleri ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda farklı fikirler öne sürülmüştür. Avrupa Birliği'nin temellerinin atıldığı “Schuman Planı” da bu fikirlerden birisidir. Plana göre, kömür ve çelik rezervlerinin ortak olarak Batı Almanya ve Fransa tarafından birlikte işlenmesi ön görülmüştür. Değerli madenlerin birlikte kontrol edilmesi yeni savaşların engellenmesinde bir faktör olacağı düşünülmüştür. Birleşik Krallık bazı sebeplerle şimdiki adıyla Avrupa Birliği olarak bilinen topluluğun kuruluş aşamasında yer almamıştır. Yalnız geçen zaman içerisinde politikasında değişikliğe giderek birliğe üye olmayı istemiştir.

Çalışmada, ilk etapta “Schuman Planı” ile 6 üyeden oluşan, ileri zamanlarda 28 üyeye ulaşan Avrupa Birliği incelenmiş, Birleşik Krallığın kabul edilmeyen iki başvurusu ve son başvurusu ile birliğe katılma süreci değerlendirilmiştir. 2016 tarihinde ise ayrılma kararı, referandum süreci, ilişkileri ve ayrılma nedenleri araştırılmıştır. Türkiye de dahil bir çok ülkenin AB'ye katılma isteği söz konusuysen, Birleşik Krallığın bu oluşumun dışında kalmak istemesi, birliğin kendi aralarındaki tartışmaların ifade edilmesi, katılım amacı dışında ilk defa bir ülkenin çıkma sebepleri ve birliğin kendi içinde üyeleri tatmin etmeyen koşulların ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: AB, Brexit, Birleşik Krallık, İngiltere

ABSTRACT

Many countries, especially European countries, tried to put forward various measures in order to prevent such a war with the destruction caused by World War II. Different ideas have been put forward in this direction. The Schuman Plan, the first phase of the European Union, is one of these ideas. According to the plan, coal and steel reserves are jointly planned by West Germany and France. Control of precious metals together was thought to be a factor in the prevention of new wars. The United Kingdom has not been involved in the founding of the community, now known as the European Union, according to some reason. In the meantime, it wanted to become a member of the Union by changing his policy.

In the study, the European Union, which consisted of 6 members in the first place, and then 28 members, was examined. Two applications of the United Kingdom were not accepted. The process of joining the union with its next application was evaluated. In 2016, the decision on separation, the referendum process, relations and reasons for separation were investigated. While many countries, including Turkey, want to join the EU, it is aimed that the United Kingdom wishes to be excluded from this formation, to express the debates between the union itself, the reasons for a country's exit, and the dissatisfaction within the union itself.

Keywords: EU, Brexit, UK , England

TEŞEKKÜR SAYFASI

Tez alıřmam sűresince ilgisini ve desteęini esirgemeyen danıřman hocam Sayın Dr. Őęr. Őyesi. Gűrsel GŪR'e, tezimin mevcut haline gelmesinde emeklerine ve yardımseverlięine minnetdar olduęum Do.Dr. Elif TOPRAK hocama sonsuz teőekkűrlerimi ve saygılarımı sunarım.

Hayatımın her ařamasında fikirlerinden ve gűrűřlerinden faydalandıęım, eęitim hayatım da dahil tűm űmrűm boyunca doęru yolu bulmamı, doęru yetiřmemi saęlayan babam ve anneme, kazandıęım her bařarıda űzel bir rolű olan abim Gismat ALİBAYLI'e gűstermiř oldukları hořgűrű, destek ve sabırlarından dolayı teőekkűrű kendime bor bilirim.

Ayrıca bu sűrete manevi aıdan hep yanımda olan, moral ve motivasyonumu yűksek tutmama yardım eden bařta Tűrkan ASHUROVA olmak űzere tűm arkadařlarıma teőekkűr ederim.

20/08/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Sunay Alibeyli

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR SAYFASI	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
1. AB: TARİHSEL SÜRECİ, YAPISI VE GELİŞİM	4
1.1. AB Tarihsel Süreci ve Entegrasyon Düşüncesi	4
1.1.1. Avrupa kömür ve çelik topluluğu	9
1.1.2. Avrupa ekonomik topluluğu	11
1.1.3. Avrupa Tek Senedi.....	13
1.1.4. Gümrük Birliği.....	13
1.1.5. Maastricht anlaşması ve birliğe geçiş	14
1.1.6. Lizbon anlaşması.....	16
1.2. Avrupa Birliği Kurumsal Yapısı	19
1.2.1. Avrupa komisyonu	19
1.2.2. Avrupa birliği konseyi	21
1.2.3. Avrupa parlamentosu	22
1.2.4. Avrupa adalet divanı	24
1.2.5. Avrupa sayıştayı.....	25
1.3. Avrupa Birliği Genişleme Süreci	26
2. BİRLEŞİK KRALLIK VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	31
2.1. Birleşik Krallık Hakkında Genel Bilgi.....	31

2.1.1. Siyasi yapısı.....	32
2.1.2. Ekonomik görünüm	33
2.2. II. Dünya Savaşı Sonrası Birleşik Krallık	34
2.3. Avrupa Topluluklarının Kuruluşu ve Birleşik Krallık	35
2.3.1. Schuman planı.....	35
2.3.2. Messina görüşmeleri	38
2.3.3. FTA ve EFTA	40
2.4. Birleşik Krallığın Adaylık İçin Başvuruları.....	41
2.4.1. İlk başvuru (1961)	42
2.4.2. İkinci başvuru (1967).....	43
2.4.3. Son başvuru ve giriş (1973)	44
3. AVRUPA ŞÜPHECİLİĞİ.....	46
3.1. Avrupa Şüpheciliğinin Tarihsel Gelişimi	46
3.2. Margaret Thatcher'ın dönemi	47
3.3. John Major Dönemi.....	48
3.4. Tony Blair Dönemi.....	49
3.5. David Cameron Dönemi.....	50
3.6. Avrupa Şüpheciliği ve Brexit	51
4. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK REFERANDUMU VE AYRILMA	54
4.1. Brexit ve Eurocepticism (Avrupa Şüpheciliği)	55
4.2. Referandum Kararı ve Yeniden Görüşmeler.....	56
4.3. Referandum Süreci	61
4.3.1. Taraflar, dış tepkiler ve medya.....	62
4.3.2. Çıkış ve kalma argümanları.....	65
4.3.3. Anketler.....	68
4.4. Referandum Sonuçları	70
4.5. Referanduma Yönelik Tepkiler	72
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	77
ÖZGEÇMİŞ	

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. Avrupa birliği referandumda siyasilerin tutumu.....	63
Tablo 4.2. Referandum sürecinde karşıt tarafların düşünceleri	67
Tablo 4.3. 2012-2015 tarihlerinde yapılan referandum anketleri	69
Tablo 4.4. Son dönem referandum anketleri.....	70
Tablo 4.5. Büyükşehirler açısından sonuçlar	71
Tablo 4.6. Birleşik krallık kapsamında yer alan ülkeler açısından sonuçlar.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Referandum Oy Pusulası	62

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşmiş Devletleri
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Toplulukları
AST	: Avrupa Savunma Topluluğu
COMMONWEALTH	: İngiliz Milletler Topluluğu
COREPER	: Daimî Temsilciler Komitesi
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Birliği
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
HAK	: Hükümetler Arası Konferans
IRA	: Uluslararası Ruhr İdaresi
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
OTP	: Ortak Tarım Politikası
UKIP	: Birleşmiş Krallık Bağımsızlık Partisi

GİRİŞ

Birleşik Krallık uluslararası ilişkiler alanında genel olarak çok yönlü bir dış politika yürütmüştür. Büyük Britanya dünyanın bütün bölgelerinde aktif bir dış politika uygulamaya çalışmıştır. Lakin bu bölgeler arasında en çok önem Avrupa Birliği'ne verilmiştir. Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nde özel bir yer edinmeye çalışmıştır. Bu nedenle İngiltere diğer kıtalarıyla da özel ilişki kurmaya çalışmıştır. Avrupa Birliği'nin genişlemesi konusunda uygulanan politikalardan ve İngiltere'nin politikalar karşısındaki tutumundan dolayı, Avrupa Birliği ile Birleşik Krallık arasında karmaşık bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Avrupa Birliği ile Birleşik Krallık arasında entegrasyon sorunu devamlı gündeme gelmiştir.

Her zaman dominant güce sahip ve bağımsızlığına düşkün olan İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci ve sebeplerini incelemek Brexit'e götüren süreci anlamada yardımcı olacaktır. İngiltere'nin AB'ye üyelik amacı entegrasyona katkıda bulunmak ve desteklemekten ziyade Avrupa Pazarı'ndan, ticari ve ekonomik faaliyetlerinden pay almaktır.

Birleşik Krallık, 2016 yılı Haziran ayında gerçekleşen referandumla Avrupa Birliği'yle (AB) yıllardır inişli - çıkışlı süren ilişkisini sonlandırma kararı aldı. Oyların yüzde 51,8'inin ayrılma yanlısı olduğu bu referandum, önce halk arasında ve medyada, daha sonra ise akademik yayınlarda "Brexit" (İngilizce "Britanya" anlamına gelen "Britain" ve "Çıkış" anlamına gelen "Exit" kelimelerinin birleşimi) adıyla anılsa da aslında, çıkan sonuç ne bağlayıcıydı ne de kendi başına AB'den doğrudan ve kesin olarak ayrılmanın göstergesiydi.

Şüphesiz ki, ayrılma kararının Britanya için önemi çok büyüktür. Brexit, Avrupa'da yaşayan Britanyalılara ya da Britanya'da yaşayan Avrupalılara ne gibi haklar tanınacağından, kalma yönünde oy kullanan Kuzey İrlanda'nın ve İskoçya'nın geleceğine; ayrılmadan sonra Sterlin'in nasıl bir çizgi izleyeceğinden, Britanya'da balıkçılığın ve tarımın nasıl yürütüleceğine varıncaya kadar, günlük hayatın her alanını ilgilendiren soruları beraberinde getiriyor. Ancak bu kararın Britanya sınırlarını aşan bir anlamı daha var: Brexit, 1992 yılında imzalanan AB Antlaşması'ndan bu yana üye ülkelerde yapılan referandumlarda Birlik aleyhine çıkan kararlar zincirinin son halkası olarak ele alındığında, Avrupa şüphesizliğinin sayı hanesine atılan bir çizgi olarak görülüyor.

Brexit kararın zamanlaması açısından da benzeri olan diğer örneklere göre son farklılık göstermektedir. Birleşik Krallık ile müzakerelerin başlayacağı 2017 yılı, aynı zamanda Birlik'i kuran Roma Antlaşması'nın 60. yıl dönümü olma özelliği taşıyor. Bütünleşmenin geldiği noktaya ilişkin durum muhakemelerinin kaçınılmaz olacağı bu süreçte, AB kurumlarının da kendi içlerinde bir dönüşüm içinde olması ilginç bir tesadüf olarak görülebilir.

Tüm bu gelişmeler ışığında, Brexit'in son zamanlarda pek çok araştırmanın ilgi odağı olması şaşırtıcı değil. Ne yazık ki bu araştırmaların çoğu, yükselen radikalizmin, popülizmin ve Avrupa şüpheciliğinin onlarca yıldır süregelen ekonomik, politik ve kültürel sebepleri olduğu gerçeğini göz ardı etmektedir. Brexit kararı kimilerince, iddia edildiği gibi Avrupa bütünleşmesinin zayıflamasına ve hatta dağılmasına giden olaylar zincirinin ilk halkası olabilir. Diğer yandan bu karar, diğer tüm bölgesel ve küresel gelişmelerle birlikte Avrupa kamuoyu için bir uyarı görevi görüp, zamanla Avrupa bütünleşmesine yönelik olumsuz düşüncelerin azalmasına da yol açabilir (Mudde, 2016).

AB ile Birleşik Krallık arasındaki ilişkiler, üyeliğin söz konusu olduğu zamanlardan bugüne kadar çoğunlukla sorunlar ve anlaşmazlıklar temelinde süregelmiştir. Farklı ülkeler ve dahil oldukları topluluklar arasında çeşitli konular üzerinde sorunlar olmadan ilişkilerini sürdürebilen bir ülke örneği sunmak zordur. Kimi zaman aynı üyelik çatısı altında toplanan ülkelerle bile anlaşmazlıkların varlığı söz konusu olabilmektedir. Fakat, neredeyse tüm ilişki süresince ve çeşitli evrelerde anlaşmazlıktan çok tamamen çatışma halinde olan AB ve Birleşik Krallığın bağları bahse konu durumdan farklı şekilde değerlendirilebilir.

Türkiye'de Avrupa Birliği hakkında gerçekleştirilen çalışmalarda, konu olarak çoğunlukla Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkileri değerlendirilmektedir. Bu durum Avrupa Birliğinin üyeler arasındaki veya kendi iç problemlerinin geri planda olmasına neden olmuştur. Hali hazırda Avrupa Birliğinin en kritik stratejilerinin dışında bir konum edinen Birleşik Krallığın, neden birlikten ayrılmayı amaçladığı, iki defa üyelik talebi reddedilen ve kabul gören sonuncu başvurusunu yapacak kadar katılmayı arzulayan bir ülkenin hangi sebeple ayrılmayı düşündüğü merak uyandıran bir husustur.

Bu çalışmada yöntem olarak durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmaları "neden?" ve "neden?" sorularını temel alarak araştırmacı için kontrol edemediği bir

olayın derinliğine incelenmesine olanak vermektedir. Çalışmamızda betimsel açıklayıcı bir yaklaşımla araştırma sorularına cevap vermeye çalışılmıştır.

Araştırma soruları:

- İlişkilerde sürekli sorun yaratan Birleşik Krallığın çıkarıcı tutumu mu?
- Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin bu süreçteki etkisi?
- Brexit'e götüren sürecin temel taşları?

Bu çalışma dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Avrupa Birliği tarihi, gelişme aşamaları ve tarihi hakkında bilgi verilmiştir. İlk birlik düşüncesinin çıkışı, teoriler ve günümüz haline ulaşana kadarki süreci, sorunları ve bu sorunların çözüm aşamaları ifade edilmiştir. Sonraki bölümde Birleşik Krallık ülke profili, siyasi yapısı ve sosyo-ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Avrupa Birliği ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Üçüncü bölümde teorik çerçeve olarak Avrupa Şüpheciliği detaylı olarak incelenmiş ve tarihsel süreci, etkileri ve şuan ki durumu ifade edilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölümde ise Brexit ve referandum süreci temelinde değerlendirilmiştir. Avrupa Şüpheciliği açıklamış, referandum kararına giden aşamalar, öncesinde yapılan görüşmeler, seçim kampanyaları ve tarafların argümanları açıklanmaya çalışılmıştır

Bu çalışmada; Birleşik Krallığın, ilk Schuman planıyla ortaya çıkan ve öncesinde altı ülkeyle yasal bir şekilde dönüşen, sonrasında ise 28 ülkeden oluşarak bir uluslararası birlik haline gelen Avrupa Birliği (AB)'den ayrılma kararı, ilişkileri ve referanduma gidiş sebeplerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İlk iki başvurusu reddedilen ve son başvurusunda birliğe kabul edilen Birleşik Krallık'ın AB referandumu nedenlerinin araştırılması, Türkiye'nin de arasında bulunduğu birçok ülkenin Avrupa Birliği'ne katılmaya çalışırken, birlik içerisindeki ilişkileri değerlendirmesi açısından önemlidir. Bu referandum konusu AB'ye katılma amacıyla olan ülkelerin gelecek planlarına şekil vermesi açısından önemli bir yer tutmaktadır.

1. AB: TARİHSEL SÜRECİ, YAPISI VE GELİŞİM

1.1. AB Tarihsel Süreci ve Entegrasyon Düşüncesi

Avrupa Avrasya kıtasının batı kısmında yer alan bir kıtadır. Avrupa kıtası sınırları hakkında bazı sorunlar vardır. Çünkü diğer kıtalarda sınırlarının nerede başlayıp bittiği nettir. Fakat Avrupa'nın sınırları tarihsel sürecine bakılacak olursa birçok kez değişikliğe uğradığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber Avrupa'nın kuzey, güney ile batı sınırları değerlendirildiğinde bir anlaşmazlık gözlenmemektir. Bunun yanı sıra Avrupa'nın doğu sınırında ihtilaflar mevcuttur. Bunun sebebi sınırın Asya ile komşu olması ve doğal bir şekilde sınırlarını ayırabilecek coğrafi belirtinin olmamasıdır. Ancak Avrupa'nın bugünkü kabul edilen sınırlarına bakıldığında “kuzey kısmında Kuzey Buz Denizi, batısında Atlas Okyanusu, güneyinde Akdeniz ile doğusunda Ural Dağları” olarak değerlendirilmektedir (Akçay ve Açıkmeşe, 2017, s. 7-8). Ural dağları kartografik bir düzenlemeydi: Bunu bir sınır olarak kabul eden Rusya, Avrasyada olmasına rağmen kendisini bir Avrupa gücü olarak tanımlıyordu.

Avrupa sözcüğünün etimolojisi çok eski çağlara dayanmaktadır. Sözcük anlamına bakıldığında “güneşin battığı yer” anlamını taşıyan “Ereb” veya “İrib” sözcüğü Fenikeliler zamanından kalma olup daha sonrasında Yunanlılar'a geçerek “Evropa” olmuştur. Bu bağlamda Ege denizinin civar bölgelerindeki topluluklar denizin batısında kalan alanlar için bu sözcüğü kullanmışlardır. Avrupalıların, Avrupa sözcüğünü kendileri için kullanmaları M.S yedinci yüzyılda gözlenmektedir (Doğan, 2015, s. 305).

Avrupalılık sözcüğü bölgesel bir bağlılık anlamına gelmektedir. Geçmiş dönemlere bakıldığında bu durum sürekli aynı değildir. Eskiçağ dönemine bakılacak olunursa Avrupa sözcüğü herhangi bir konuda bağlılığı karşılamayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Asya ve Afrika kıtalarında hüküm süren Roma İmparatorluğu'nda bu kıtalarda yaşayan insanlar İmparatorluğa karşı aidiyet duygusu taşımaktaydılar. Orta çağ Avrupa'sına bakıldığında ise vatandaşlar Hristiyanlığa aidiyetlerinden kendilerini Avrupalı olarak görmemişlerdir (Soutou, 2014, s. 389).

Avrupalıların bağlılık belirtileri “XVI. Yüzyıl Hristiyan Reformu” ile gözlenebilmiştir. Hristiyanlığın bölünmesi Avrupalıları bir araya getiren temel unsur olmuştur. Avrupalılık kimliğinin meydana gelmesi, kendi ülkelerine karşı algıladıkları dış tehditler ile deneyimlemelerinin etkisi olduğu söylenebilir. Avrupalılık kimliği tartışmasının günümüz mevcut halinde ise bu yapının üyesi olmak veya olmamak durumu kıstas haline gelmiştir. AB üyesi olan ülkeler bu duruma vurgu yaparak

kendilerini bu birlik içerisinde yer alan bir parça olarak ifade etmektedirler. Öyle ki AB'ye kabul edilen ülkelerin vatandaşları bu durumu “şimdi gerçekten Avrupalı olduk” şeklinde ifade etmektedir (Davies, 1996, s. 67).

Avrupa Birliği 28 üyeden oluşan ekonomik ve siyasi bir birlik durumundadır. AB üyelerini “kurucu üyeler; 1957-Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, Federal Almanya, İtalya”, “birinci genişleme ülkeleri; 1973-Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda”, “Akdeniz genişlemesi ülkeleri; 1981-Yunanistan, 1986-Portekiz, İspanya ”, “EFTA genişlemesi ülkeleri; 1995-Avusturya, Finlandiya, İsveç ”, “Doğu genişlemesi ülkeleri; 2004 - Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya ” ve “sonraki genişlemelerle üye olan ülkeler; 2007-Bulgaristan, Romanya, 2013-Hırvatistan” şeklindedir¹.

“Arnavutluk, Karadağ, Makedonya, Türkiye ve Sırbistan” mevcut aday ülkelerdir. “Kosova ve Bosna Hersek” ise olası aday ülkeler arasındadır².

Avrupa entegrasyonu her ne kadar II. Dünya Savaşı sonrası tecrübe edilen neticelerden kaynaklı gerçekleştiği gözlemlense de Avrupa'da bütünleşme düşüncesinin kökü çok daha geçmişe uzanmaktadır. Dante, Victor Hugo, Saint Simon, Beethoven, Erasmus, Kant, Hugo Grotius gibi filozofların bu alandaki düşüncelerinden daha önce Avrupa bütünleşmesi hususunda çeşitli yorumlar yapılmıştır.

Entegrasyon düşüncesinin temeli problemlerin Avrupalı Hristiyan devletlerin kendi aralarındaki meselelerin çözüme ulaşması ve bu doğrultuda gerçekleşebilecek potansiyel çatışmaların önlenmesinin Avrupalı Hristiyan devletlerin birlik olması ile neticelenebileceğidir. Bu çözüme Hristiyanlığın ve Avrupalı devletlerin dış tehditlere karşı ihtiyacı olduğu düşüncesi kabul görmüştür (Çakmak, 2014, s. 11).

Entegrasyon fikrinin kimi kaynaklara göre Orta Çağ döneminde ortaya çıktığı söylenmektedir. Eski Yunan dönemine bakıldığında ise bu konudaki ilk girişimlerin yapıldığı yazılı kaynaklarda belirtilmektedir. Bu bölümde geçmişten günümüze siyasi bütünleşme hususunda bazı girişimlerden bahsedilecektir. Fakat bahsedilecek olan girişimlerin AB'nin oluşumunu direkt açıkladığını ifade etmek yerinde olmayacaktır. Buna ek olarak birlik fikrinin derin bir uzantısının olduğunu ve mevcut AB'nin bu kökler ile oluşup meydana gelen değerlerin sürdürüldüğünü bilmek yararlı bir bilgidir (Çalış vd., 2006, s. 218).

---

¹ https://europa.eu/european-union/about-eu_en

² https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en

Eski Yunanlıların “Homeros Destanları”nda, güçlü bir lider olan Agamemnon önderliğindeki federasyon yapısının askeri birliktelik tarafı ile öne çıkan fakat kralın diğer liderler üzerinde sürdürülebilir bir egemenliğinin bulunmamasından bahsedilmektedir. Çatışma anında soylular ile komutanlar yer değiştirmektedir. Avrupa bütünleşmesinin alt yapısında Eski Yunan’ın, meclisi, kurulları ve yargı düzeneğinin önemli katkıları olmuştur. Bunun yanında eski yıllarda İyonya’daki Yunan devletleri, Perslere karşı Atina’dan yardım isteğinde bulunmuştur. Bunun üzerine Atina Perslerin taarruzuna maruz kalmış, ancak taarruzu geri püskürtmeyi başarmıştır. Daha sonra karşı taarruza geçmek istemiş ve “Attik Delos Deniz Birliği”ni kurmuştur. İlk bakışta NATO modeli gibi görünen bu yapı daha sonra Atina’nın güç ile zenginlik anlamında beslenmesine olanak sağlayacak duruma gelmiştir (Dedeoğlu, 2003, s. 20). Ortaklaşa güvenlik düşüncesi ile ortaya çıkan bu yapı bir NATO modeli gibi görünmesine karşın sonrasında belirli bir bölgenin zenginleşip ve güçlenmesine olanak sağlamıştır.

Atina’nın fethedilmesi ile oluşan Roma döneminde Avrupa bütünleşmesi için sağlanan olanaklardan en önemlisi Roma hukukudur. Romalıları oluşturan bu hukuka bağlı yönetimin ve onlardan olmayanı “öteki” adletmesi, AB’nin “Avrupa vatandaşlığı” ifadesine benzetilmektedir (Dedeoğlu, 2003, s. 22).

Bu dönem Avrupa’sındaki en büyük ehemmiyete sahip olan adımın Orta çağ’a geldiğinde kilise öncülüğünde toplanan Haçlı birleşmesi olduğu ifade edilebilir (Akçay ve Açıkmüşe, 2017, s. 10).

Normandiyalı avukat Pierre Dubois “Kutsal Toprakların Geri Alınması” adlı kitabında Kudüs’ün geri alınması düşüncesini savunmuş olsa da bu durumun hayata geçmesi adına tavsiye ettiği yollar, Avrupa bütünleşmesini tanımlamamaktadır. Pierre Dubois’e göre Avrupa’nın içindeki çatışmalar ülkeleri zayıflatmakta ve bu durum dış tehditlere fırsat oluşturmaktadır. Barış için birlik olunması gerektiğini önermiştir. Pierre Dubois ayrıca “Hristiyan Avrupalı” ülkelerin “Hristiyan cumhuriyetler konfederasyonu” modeli ile birleşmelerini ve bunun da Fransa liderliğinde yürütülmesi fikrini paylaşmıştır (Çakmak, 2014, s. 12). Bunun yanı sıra Avrupa’nın mevcut prensliklerinin oluşturacağı bir konsey kurulmasını ve Avrupa ülkeleri arasındaki anlaşmazlıkların bu konseyde neticelendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Karluk, 2014, s. 1).

Osmanlı’nın İstanbul’u fethetmesinden sonra batıya yönelik planlarının olduğunu işaret etmesi üzerine “Bohemya Kralı George Podebrad” ile “Papa II. Pius” Osmanlı

İmparatorluğu'na karşı birlik olma çağrısında bulunmuşlardır. Bu birlik çağrısı ile ilgili Kral Podebrad bir kitap yazmıştır. “Prens” adını verdiği kitabında siyasi birliktelik oluşturmanın getireceği faydalara değinmiştir. Jean Bodin “Devlet üzerine Altı Kitap” adlı eserinde laiklik düzenini savunmuştur. Hobbes ise emniyet düşüncesi ile toplum anlaşmaları konusundaki fikirlerini paylaşmıştır. Bu önermelerin zaman içerisinde Avrupa Birliği entegrasyon prensiplerinin dayandığı temel esaslara dönüştüğü görülmektedir (Dedeoğlu, 2003: 25-26).

Bu anlamdaki örnekler 17. yüzyılda da mevcuttur. Emeric Cruce, 1623 yılında Avrupalı devletlerin kendi içlerindeki meseleleri çözmekte hükümdarların elçilerinden oluşan meclislerin kurulmasının problemler müzakere edilerek çözüme kavuşturacağı konusunda faydalı olacağını savunmuştur (Dördü, 2014, s. 25).

Uluslararası hukuka katkılarından dolayı müessis olarak adlandırılan Hollandalı hukukçu Hugo Grotius “Savaş ve Barış Hukuku” adlı eserinde uluslararası barışın gerekliliklerini karşılaması adına kurulacak bir “Milletler Cemiyeti”nin faydalı olacağını savunmuştur (Dedeoğlu, 2003, s. 28-29). William Penn de bu dönemde bir Avrupa Parlamentosu'nun kurulması gerektiğini önermiş. Abbe de Saint Pierre, hükümdarlar arasındaki kuralları temelli-önemli olarak iki şekilde ifade etmiştir. Temelli kuralların alınmasında, bütün hükümdarlar arasında oy birliği alınacağını, önemli kurallar içinse dörtte üçlük çoğunluğun yeterli kabul edip sağlanacağını ve tüm denetimleri Avrupa'da yer alacak devletler meclisinin yöneteceğini belirtmiştir (Dördü, 2014, s. 26).

Jean Jacques Rousseau ise 19 hükümdar devletinin bir anlaşma ile topluluk oluşturmaları gerektiğini fakat bu topluluğun bir Avrupa Federasyonu tarafından oluşturulması gerektiği fikrini savunmuştur. Immanuel Kant Fransız ihtilali sonrası için verilecek bir örnektir. Kant'ın “Ebedi Barış Üzerine” başlıklı çalışmasında bir dünya barışı fikrinden bahsetmektedir. Ancak Kant'a göre bu oluşum ancak Avrupa'da barışın sağlanması ile mümkündür (Dedeoğlu, 2003, s. 30).

Friedrich Schiller'in 1785'teki şiiri üzerine 9. Senfonisini besteleyen Ludwig Van eserini birlik konusu üzerine temalandırmıştır. Beethoven'nın bu eseri öncelikle Avrupa Konseyi tarafından ardından 1985 yılında AB liderleri tarafından “Avrupa Marşı” olarak kabul edilmiştir³.

---

³ https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/anthem_en

19. yüzyılda gerçekleşen Alman Gümrük Birliği (Zollverein) ve İtalyan Birliği Avrupa entegrasyon düşüncesi için önemli bir yere sahiptir. Avrupa’da ekonomik ve siyasi birlik için her ikisi öncü role sahiptir.

1815 yılında Viyana kongresi sonrasında Avrupa haritası yeniden şekillenmişti ve bu dönemde Almanya 38 küçük prensliğe bölünmüş durumdaydı. Bu bölünme yüzünden kapalı ekonomiler ortaya çıkmıştı ve bir birlik gereksinimi vardı.

Friedrich List 1819’da prenslikler arasında gümrüklerin kaldırılmasını ve dışarıya karşı ise ortak bir gümrük politikasının uygulanmasını önermişti. Özellikle endüstriyel gelişimini daha önce tamamlayan İngiliz rekabetine karşı endüstrinin korunması ve iç pazarların genişletilmesiyle ekonomi gücünün artırılması için birlik kaçınılmazdı (Ateş, 1989, s. 202-203).

Avusturya Viyana kongresinin baş aktörü olarak Almanya ve İtalya’nın dağılık kalmasını istiyordu ve başarmıştı da, hatta bazı İtalyan krallıkları Avusturya prenslerine teslim edilmişti. 19. yüzyılda İtalyan düşünür ve yazarlar buna son verme ve İtalyan birliği kurulması gerektiğine inanıyorlardı ve Alman Gümrük Birliği’nin kurulduğu yıllarda bunu elde etmeyi başardılar.

Her iki birlik ulusçu bir bütünleşme olarak görülebilir, amma bunun bir model olduğunu varsayarsak bir sonraki evrede modelin uluslarüstü çerçevede gündeme gelmesi de mümkündür. Avrupa’da dağılık haldeki devletlerin birliğine yönelik düşünce somut olarak 19. yüzyılda şekillenmiştir (Canpolat, 2002).

20. yy’da yaşayan “Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Carlo Sforza, Johan Willem Beyen, Alcide de Gasperi, Sisco Mansholt, Altiero Spinelli, Winston Churchill, P. Henri Spaak, Joseph Beck, Walter Hallstein” gibi isimler Avrupa bütünleşmesinde ilham verici arabuluculardır (Karluk, 2014, s. 3). Belçika, Lüksemburg ve Hollanda arasında 1932 yılında yapılan “Ouchy sözleşmesi” ile oluşan Benelux, bu üç ülke arasında müşterek bir “Gümrük Birliği”nin oluşturulmasına olanak sağlamıştır (Aksoy, 2014, s. 14). Benelux, bu üç ülkenin baş harflerinden oluşan bir isim olup 20.yy’da Batı Avrupa’da kurulan ilk ekonomik bütünleşme devinimidir.

Avrupa’da birlik düşüncesine olumlu bakmayan bazı mütefekkirler ve siyasetçiler de bulunmaktadır. Örnek olarak Alman bir filozof birlik olan bir Avrupa’nın tiranlaşacağını ve bu durumun doğaya karşı bir hainlik olacağını ifade etmiştir. Friedrich Wilhelm Nietzsche de “Avrupa Asya’nın küçük bir yarımadasıdır” sözleri ile birlik düşüncesine olumlu bakmadığını belirtmiştir (Çakmak, 2014, s. 16).

Avrupa’da birlik düşüncesinin kökleri Eski Yunan dönemlerine kadar uzansa da, Avrupa’da birleşme girişimleri ve ittifaklar daha çok savaşlar sırasında gerçekleşmiştir. Tüm birleşme girişimleri II. Dünya savaşı yıllarına kadar bir neticeye ulaşmamıştır. Daha önceki yıllarda Avrupa devletlerinin birleşmeye sıcak bakmamalarına birçok neden gösterilebilir. Fakat en önemli sebepleri olarak, Avrupa devletlerinin bu bölgede yaşanacak yeni bir savaşı kaldıracak durumda olmadıklarını ve savaşın yıkıcılığının hangi boyutta olabileceğini fark etmiş olmaları gösterilebilir.

Bu nedenle siyasetçiler, Avrupa’ya felaket getiren II. Dünya Savaşı’nın ardından entegrasyonun gerekliliğinden çok nasıl gerçekleşebileceği konusunda tartışmalar yürütmüşlerdir. Birlik fikri 1945 yılından sonra önem kazanmaya başlamıştır. Öyle ki Sovyet denetimindeki ülkeler dışında Avrupa’daki hemen hemen her devlette birlik hususunda devinimler yapılmıştır (Horvath, 2007, s. 26).

1.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

Avrupa entegrasyon bakış açısı Avrupa Konseyi’nin kurulmasının ardından değişmeye başlamıştır. Bu durumda Avrupa bütünleşmesine başlamanın en faydalı yolunun bir ekonomik işbirliği oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmuştur (Horvath, 2007, s. 30). Almanya’nın hak ve özgürlüklerindeki sınırların daraltılmasını onaylamayan ABD ve İngiltere, Almanya’nın Avrupa’ya entegre olması gerektiğini düşünmekteydi. Bunun tam aksine Fransa daha isteksiz bir tutum sergilemiştir. Alman gücünün tekrardan dirilmesini önlemek isteyen Fransa, ekonomisinin modernizasyonuna destek amacıyla Ruhr bölgesindeki kömür kaynaklarını elinde tutmaktaydı, yeterli kömür kaynağı bulunmayan Fransa bu anlamda Almanya’ya bağlı bir durumdaydı (Blair, 2005, s. 17; Dedman, 2001, s. 57).

Jean Monnet 1950 yılında verdiği bir memorandumda “Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman”’a, bütünleşmenin ekonomik bir entegrasyon üzerinden gerçekleşebileceğini savunmuştur (Lee, 2004, s. 323). Ayrıca Fransa ve Almanya’nın çelik ve kömür kaynaklarını ortak idaresini öneren “Schuman Planı”nı ortaya atmıştır (Bache ve George, 2006, s. 94). “Schuman Planı” Almanya Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından Fransa’nın yaşadığı sorunları irdelemekteydi. Planda bu sorunlardan ilk olarak Fransa ve Almanya arasında gelecek yıllarda oluşabilecek tehditlerin neler olabileceğini ve bu anlaşmazlıkların nasıl engelleneceğini ele alınmaktaydı. İkincisi ise Ruhr bölgesi yeniden Alman denetimine girdiği anda

Fransa'nın endüstri için gerekli kömürü nasıl tedarik edeceğidir. (Bache ve George, 2006, s. 94).

Planın temel düşüncesi kömür ve çelik sanayisi üzerine kurulacak bir merkezi denetimin olası savaş ihtimalini ortadan kaldıracığı yönündedir. 1940'lı ve 1950'li yıllardaki kaynaklara göre kıtlıktan dolayı var olan kaynakların eş güdümlü kullanımı sonraki bütünleşme adımlarına iyi bir neden olmuştur (Horvath, 2007, s. 31). Dönemin en değerli sanayileri olan kömür ve çelik, iki dünya savaşına sebebiyet veren ihtilaflarda etkili olması nedeniyle işbirliği yapılacak sektörler olarak seçilmiştir (Blair, 2005, s. 17). “Schuman Planı” ekonomik birlikteliği araç olarak savunsa da amaç daima politik yönde olmuştur (Burgess, 1996, s. 2).

Benelüks ülkeleri, İtalya ve Almanya plana pozitif bakarken, İngiltere tam aksine olumsuz bakmaktaydı. Hemen hemen her kaynakta Benelüks ülkeleri, Fransa, Federal Almanya ve İtalya “Altılar” olarak ifade edilir. Ülkelerin plana dahil olma nedenlerinden özetle bahsedilecektir ancak Birleşik Krallık'ın dahil olmama nedeni detaylı olarak ikinci bölümde anlatılacaktır.

Federal Almanya, kömür ve çelik sanayisinde hak sınırlarının genişlemesine olanak sağladığı için planı en çok destekleyen devlet olarak yerini almıştır (Blair, 2005, s. 18). Çünkü bu plan yapılmadan Uluslararası Ruhr İdaresi (IRA)'nin kontrolünde olan kömür kaynaklarının idaresine Fransa devleti başkanlık yapmaktaydı (Dinan, 1998, s. 298). Almanya hükümeti bu kontrolün ve engellenmenin getirdiği hak sınırlamalarından rahatsızlık duymaktadır ve hâkimiyet paylaşımının, kısıtlamalardan çok daha iyi olduğu kanaatine varmıştır (Dinan, 2008, s. 65).

Benelüks ülkeleri ilk olarak plana katılmak istememişlerdir. Çünkü eğer kendileri katılmaz ise Almanya ve Fransa ekonomik olarak birbirlerine bağlı olacaklardı. Buna ek olarak oy dengesi ile büyüklere karşı korunacaklardı. Komünizmin gözdağından çekinen İtalya ise Avrupa'da yerini yeniden sağlamak adına plana katılmaya karar vermiştir (Kaya vd., 2016, s. 4; Soutou, 2014, s. 313).

Nisan 1952'de Altılar arasında imzalanan Paris Antlaşması ardından “Avrupa Kömür Çelik Topluluğu” Temmuz 1952'de faaliyete başlamıştır (Bache ve George, 2006, s. 94). Monnet, AKÇT'nin icra organı Yüksek Otorite'nin ilk başkanı ünvanını almıştır (Soyaltın, 2015, s. 12).

“Avrupa Savunma Topluluğu (AST)” ve “Avrupa Siyasi Topluluğu (AKÇT)” ile aynı dönemde önerilen ve müşterek ordu kurmayı amaçlayan ulus-üstü bir yapı

önerdikleri için geri çevrilmiştir. Fransa meclisinden geçemeyen AST çökmüştür (Kaya vd., 2016, s. 4).

Ulusüstüculük İngiltere'nin AB şüphesizliğinin en önemli etkenlerinden biri sayılabilir (Girdner, 2006-2007).

1.1.2. Avrupa Ekonomik Topluluğu

AST'nin muvaffak olamaması ve Avrupa'nın politik anlamda bir teşkile hazırlıklı olmadığına anlaşılması üzerine Avrupa devletleri bütünleşme sürecini yeniden iktisadi birlik ile sürdürmeyi planlamışlardır (Horvath, 2007, s. 32). Ulusal egemenliklerin savunma veya siyasi birlik gibi hassasiyet oluşturacak konuların yanında ekonomiden söz edilmesi öngörülmüştür (Soutou, 2014, s. 315). Bu bölümde anlatılacak olan Messina konferansında sunulan düşüncelerden de anlaşılacağı üzere Avrupalı ülkelerin yeniden ekonomik anlamda işbirliğine eğilimlerinin nedenlerinden biri de AKÇT'nin iktisadi yönden istenilen seviyede olmamasıdır.

1955 yılında Messina'da yapılan toplantıda AKÇT üye devletleri ekonomik bütünleşmenin gelişme ve derinleşme hususlarında, atom enerjisi konusunda işbirliği ile müşterek bir pazar oluşturulması gibi meseleleri tartışmak üzere bir araya gelmişlerdir. Toplantıda Belçikalı siyasetçi Spaak'ın başkanlığında bir komite kurulmuştur. Kurulan bu komite tartışılan konu hakkında inceleme yapmak üzere görevlendirilmiştir (Dinan, 2008, s. 95; Horvath, 2007, s. 33). Raporun ana hipotezi Avrupa'nın mevcut ekonomik teşkilatlanması ile ilerleme sağlayamayacağı ve dinamikliğini koruyamayacağıdır. Ayrıca ülkelerin tek başına atom enerjisi için gerekli olan teknik dönüşüme devinim kazandıracak ana yatırıma ve kapsamlı araştırmalar yapabilecek güce sahip olmadığı şeklinde ifade edilebilir. Bu durumun altı devletin birlikte müşterek bir pazar oluşturarak gümrük duvarlarını kaldırması ile mümkün olacağını paylaşmıştır (Sander, 2010, s. 346). Raporun değerlendirmeleri ışığında AET ve EURATOM'u oluşturan anlaşma 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanarak 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir (Horvath, 2007, s. 33).

Bu anlaşmada topluluğun amaçları ve görevleri ikinci madde de yer almaktadır. Görev ve amaçlar; ortak pazar oluşturmak ve üyesi olan ülkelerin ekonomik alandaki siyasetlerinin benzer olması, topluluğun genelinde ekonomik etkinliklerin dengeli şekilde gelişimi konusunda sürekliliğinin sağlanması, kararlılık ile üye ülkelerin birbirleriyle olan ilişkilerini kuvvetlendirmek olarak belirtilmiştir (Treaty of Rome: Article 2).

Roma Antlaşmasında yer alan görevlerin hayata geçirilmesi adına yapılacaklar ise 3. maddede tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar; üye devletler arasındaki gümrük vergileri müşterek doğrultuda değerlendirilip azaltılması ve ortak vergi tarifelerinin oluşturulması, üye devlet vatandaşlarının serbest dolaşımı, tarım ve ulaşım konularında müşterek bir siyaset izlenmesi, üye ülkelerin hakları hususunda adil bir sistem oluşturulması, müşterek ilişkilerin hatasız ilerleyebilmesi adına üye devletlerin kanunlarının benzer olması, “Avrupa Sosyal Fonu” kurularak ticari potansiyellerin çoğaltılması, “Avrupa Yatırım Bankasının” hayata geçirilmesi ve denizaşırı ülkeler ile ticaret hacmini yükseltmek için işbirliği yapmak şeklindeki tanımlamalardır (Treaty of Rome: Article 3).

Almanya ve Fransa arasındaki antlaşmanın en önemli unsuru OTP’dir (Ortak Tarım Politikası). Fransa, Almanya’nın talebi ile endüstriyel ürünlerde müşterek pazar oluşturulmasına ikna olmuş ve bu doğrultuda Federal Almanya ile tarım politikası hususunda anlaşmaya varmıştır (Kaya vd., 2016, s. 5). Karşılıklı anlaşma sonucunda Fransa, Federal Almanya’nın sanayi ürünlerinin pazar hacmini büyütecek Almanya’da bunun karşılığında gıda mahsüllerini Fransa’dan alacaktır (Soutou, 2014, s. 316). Buna ek olarak AET üyeleri, sanayi ve tarım alanlarında ki bütün gümrük vergilerini, yıllık düzenli olarak %10 indirim kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda da 1968 yılına kadar gümrük duvarlarını kaldırmayı hedeflemişlerdir (Sander, 2010, s. 347). Anlaşma içerisindeki hedef, ortak pazarın ağırlıklı olarak ziraat hususunda gelişimi sağlamaktır (Dedeoğlu, 2003, s. 51).

AKÇT ile AET’nin idari yapısı benzerlikler göstermektedir. AET, EURATOM ve AKÇT müşterek bir meclis ile Bakanlar Konseyleri toplanır (Karluk, 2014, s. 16; Dedman, 2001, s. 94). İktidar ise ulus-üstü Komisyon ve devletlerarası Bakanlar Konseyi arasında paylaşılacaktır. Ancak son karar organı devletlerdir. Böylelikle ülkeler ile Komisyon arasında bir denge sağlanmıştır (Soutou, 2014, s. 316).

AET bir meclise, Komisyona ve Bakanlar Konseyine sahiptir, iktidar ise devletlerarası Konsey ve uluslararası Komisyon arasında bölünmüştür. Son söz devletlere ait olsa da devletlerle Komisyon arasında denge kurulmuştur (Karluk, 2014, s. 16).

İngiltere, tüm itirazlarına rağmen AET istediği gibi kurulmayınca, AET’ye karşı olarak “Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA: European Free Trade Area)” kurmuştur. “İngiltere, Norveç, Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz ve İsviçre” gibi

ülkelerin katıldığı EFTA, AET'ye nazaran cansız olmasına karşın entegrasyonu istememiştir (Sander, 2010, s. 346).

1.1.3. Avrupa Tek Senedi

Avrupa Birliği'nin tarihte karşılaştığı en önemli sorun, ulusal pazarların maliyetleri artırıcı bir şekilde bölünmesidir. Bu nedenle AB'de iç pazarın oluşturulması düşüncesi yeni bir hedef değildir, Roma Antlaşması'nın ikinci maddesinde belirlenen en önemli amaçlardan bir tanesidir. 17 Şubat 1986 tarihinde imzalanan ATS'nin (Avrupa Tek Senedi) en önemli amacı da Ortak Pazarın faydalarını göz önünde bulundurmadır (Karluk, 2014, s. 19).

ATS'nin getirdiği en önemli reform Ortak Pazar ile ilgili kararların “nitelikli oy çokluğu” ile alınması olmuştur. Böylelikle Ortak Pazar yaklaşımı hükümetler-arası değil, ulus-üstü bir boyut taşımaktaydı. Temmuz 1987'de yürürlüğe giren ATS, 1992 sonuna kadar Ortak Pazar hedefine ulaşılmasını öngörüyordu, sonuç olarak 1 Ocak 1993 itibariyle Ortak Pazara geçiş fiilen tamamlandı (Dedeoğlu, 2003, ss. 58-59).

Ortak pazarın en önemli etkisi para birliğine götüren süreçti. İç Pazar ancak bu şekilde beklenen verimliliğe ulaşabilirdi. Para birliğine geçiş için 3 adım belirlendi. İlki ortak pazarın tamamlanması, ikincisi Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ile ulusal para politikalarının koordinasyonunun sağlanması, sonuncusu is Avrupa Merkez Bankasına kur belirleme yetkisinin verilmesiydi (Canbolat, 2002, s. 255). Aralık 1989'da toplanacak olan Avrupa Konseyi öncesi Berlin Duvarı'nın yıkılması Avrupa'yı yeni bir düzen kurulması durumu ile karşı karşıya bıraktı.

1.1.4. Gümrük Birliği

Gümrük Birliği'nin nasıl oluşturulacağı ve nasıl uygulanacağı Roma Antlaşması'nın 9-38 maddeleri arasında yer almaktadır. Gümrük Birliği'ne üye olmak için ülkelerin Topluluktaki ülkelerle gümrük vergileri ve eş-etkili vergileri kaldırması, Topluluk tarafından üçüncü devletlere uygulanan ortak gümrük tarifesine uymaları gerekmektedir (Canbolat, 2002, s. 202).

İlk on yıllık dönem (1958-1968) krizlerle anılmasına rağmen, AET ortak gümrük tarifesi, ortak ekonomik politika ve ortak ulaştırma alanlarında önemli gelişmeler elde etti. Böyle olunca, Topluluklara olan ilgi ve buna bağlı olarak üyelik başvuruları artış gösterdi ve Avrupa entegrasyonu çalışmalarında genişleme-derinleşme (widening-deepening) olarak adlandırılan tartışma ortaya çıktı. Genişleme örgütün üye sayısı

olarak artışını, derinleşme ise mevcut üyeler arasındaki işbirliğini ifade etmektedir. Hem ulus-üstü karar alma yönüyle, hem de oybirliği ile karar alınacak hükümetler-arası görüşmelerde yeni katılımlar derinleşme açısından sorun teşkil edebilirdi (Toprak, 2017, s. 37).

Ekonomik entegrasyon açısından önemli gelişmeler elde edilmişti, öyle ki kurucu üyeler Roma Antlaşması'nda öngörülen tarihten 18 ay önce, 1 Temmuz 1967'de ortak gümrük tarifesine geçiş sürecini tamamlamıştır (Thody, 2000, s. 202).

1972-1976 yılları arasındaki dönemde Amerikan Dolarının değerinin düşmesi ve petrol fiyatının artışının döviz kuru istikrarını bozmasından sonra Fransa Cumhurbaşkanı Valéry Giscard d'Estaing ve Almanya Şansölyesi Helmut Schmidt APS'i (Avrupa Para Sistemi) yaratmak üzere önemli bir adım attılar. 1979 yılının Mart ayında ECU (Avrupa Para Birimi) tanımlandı ve kullanılmasına başlandı.

APS uygulanmaya başlandığında İngiltere bu girişime dahil olmadı. Topluluk bütçesine yapılan katkı ve bütçeden tarımsal teşviklere ayrılan kısım İngiltere için sorun niteliğindedir. Thatcher yapılacak geri ödeme ve OTP harcamalarına ilişkin karar ile bu krizi bitirdi (Karluk, 2014, s. 35-36).

1.1.5. Maastricht anlaşması ve birliğe geçiş

Avrupa'da, Avrupa Merkez Bankası'nca kontrolü sağlanacak müşterek bir para birimi fikri meydana gelmiştir. Ancak bu düşünceye sıcak bakanlar kadar buna karşı gelenler de olmuştur. 1988 yılındaki Avrupa Konseyi'nde hükümet başkanları, itirazlara karşın, para birliğini güçlendirebilmek adına gerekliliklerin tespiti için bankası üyeleri ve teknik uzmanların oluşturacağı bir komitenin hayata geçirilmesi planlanmıştır. 1989 yılında "Avrupa Konseyi Madrid Zirvesi"nde raporun içeriği paylaşıldı ve ortak para biriminin onaylanması için anlaşmaların HAK (Hükümetlerarası Konferans) düzenlenmesi ile değiştirilmesi konusunda karar alınmıştır (Bache ve George, 2006, s. 168).

Maastricht Anlaşmasına doğru ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi ile beraber tartışılan bir öteki konu ise siyasi birlik konusudur. Siyasi birlik konusu Roma anlaşmasında da gündeme gelmişti. Fakat o zamana kadar çözüme ulaştırmak konusunda başarı elde edilememişti. 1960'lı yıllardaki krizler ve 1970'lerde yaşanan "Eurosclerosis" entegrasyon sürecinin ilerlemesine engel olmuştur. 1980'li yıllara gelindiğinde ise bütünleşmenin derinleşme süreci daha verimli bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır (Horvath, 2007, s. 42). Bunun nedeni olarak enerjisi yüksek

ve oldukça aktif olan “Jacques Delors”’un Komisyon Başkanlığına seçilmesi gösterilmektedir (Blair, 2005, s. 64).

Geçmiş dönem deneyimleriyle Avrupalı siyasetçiler, ekonomik yönde bütünleşmeyi nasıl büyüteceklerini bilmekteydiler. Ancak aynı durum siyasi alan için söylenememektedir. Çünkü henüz siyasi birlik adına oluşturulmuş bir komite mevcut değildi (Dinan, 2008, s. 304). Sovyetler Birliğinin çöküşü, Orta ve Doğu Avrupa’daki ülkelerin komünizmin etkisinden çıkması, Federal Almanya’nın Doğu Almanya ile birleşmesi gibi olaylar siyasi entegrasyonun gerekliliğini göstererek bu konuda geçiş sürecini ifade etmiştir (Bache ve George, 2006, s. 168).

1991 yılının Aralık ayında yapılan Maastricht Zirvesi’nde devlet başkanları, siyasi birlik ve ekonomik alandaki konularda yapılan çalışmalar konusunda anlaşmışlardır (Blair, 2005, s. 68). Bu zirvenin ardından 7 Şubat 1992 yılında Avrupa Birliği’ni kuran anlaşma Hollanda’nın Maastricht şehrinde imzalanmıştır. Anlaşma ile bütünleşme sürecine katkı sağlayacak önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Üye ülkeler ekonomik entegrasyona derinlik kazandırmak adına “Ekonomik ve Parasal Birliğe” katılımı kararlaştırmışlardır (Horvath, 2007, s. 43).

Fransa ve Almanya ortak para biriminin iç pazarın serbestleşmesi için önemli olduğunu düşünseler de İngiltere için sterlin ulusal egemenliğin sembolüdür ve Thatcher Avrupa Merkez Bankasını görmek istemediğini de belirtmişti (Young, 1993).

Thatcher’in Toplulukla ilgili tavrının keskinleşmesi ciddi bölünmelere sebep olmuştur. Bundan sonra Thatcher’a karşı liderlik mücadelesi başlamış ve John Major başkanlığı devralmıştır (Geddes, 2004).

Thatcher’e oranla daha uzlaşmacı tavır içinde olan Major opt-out’lar kazanarak anlaşmayı imzalamıştır. Hatta Major ilk açıklamalarından birinde İngiltere’yi Avrupa’nın kalbinde görmek istediğini dile getirmiştir (Geoffrey, 2016, s. 40-41).

“Avrupa Birliği” sözcüğü Maastricht Anlaşması ile kavramlaşmıştır. Daha önceki “Avrupa Toplulukları” adı ile anılmaktadır. Bu topluluk adı daha kapsamlı bir iş birliğini kapsıyor olsa da Avrupa Birliği bu üç topluluğu kaldırmamaktadır. Topluluğun yerini 3 sütunlu özel bir yapı almıştır. Bu özel yapının birinci sütununu “Avrupa Topluluğu”, ikinci sütununu “Ortak Güvenlik ve Dış Politikası”, üçüncü sütunu ise “İşleri ve Adalette İşbirliği” şeklinde sıralanmaktadır (Horvath, 2007, s. 45). Maastricht anlaşması ile oluşturulan bu özel yapı ile ekonomik ve siyasi anlamda yeni bir dönemi başlatmıştır.

1.1.6. Lizbon anlaşması

Anayasal Antlaşma Taslağı 18 Temmuz 2003’de Avrupa’nın Geleceği Konvansiyonu’nun çalışmalarını tamamlaması ile AB Dönem Başkanlığı’na sunulmuştur. Konvansiyonun iki temel amacı vardır: birincisi Birliğin kurumsal ve hukuki yapısının genişlemeye hazırlanması, ikincisi ise bütünleşme sürecinin derinleştirilmesidir. Böylece Konvansiyon, Avrupa entegrasyonu konusundaki kutuplaşmanın arenasına çevrilmiş, federasyon taraftarları ve Avrupa taraftarları arasındaki bu tartışmalar hem tarafları memnun etmiş, hem de dengeyi koruyan sonuçlar yansıtmıştır (Tonus & Baykal, 2003).

Antlaşma’nın üye devlet ve hükümet başkanlarınca imzalanmasının ardından üye devletlerin halklarının Taslağı kabul edip etmemesi referandum yoluyla dikkate alınmalıydı. Bu konuda Taslağın geleceği Fransa ve Hollanda’da yapılan referandumlar sonucunda belirlenmiş, her iki ülkede “hayır” oyu çıkmasıyla Anayasa Taslağı reddedilmiştir (Yanıkdağ, 2010).

Avrupa Anayasası’na destek olan başta Almanya Başkanı Merkel ile Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy gibi AB liderleri 2004 Anayasa Anlaşmasının reddedilmesi ile anayasal hükümlerin getirilmesine yönelik farklı yollar düşünmeye başlamışlardır. 2007 yılında yapılan Avrupa Birliği Toplantısında anayasal sorunlar yeniden gündeme gelerek doruğa ulaşmıştır. Bunun sonucunda anlaşmanın iyileştirilmesine ve bunun için bir HAK düzenlenmesi yapılması konusunda karar alınmıştır. Bu karar doğrultusunda oluşturulan anlaşma 13 Aralık’ta imzalanarak, 17 Aralık’ta yürürlüğe girmiştir (Karluk, 2014, s. 277). Anayasa Anlaşması tüm Avrupa Birliği anlaşmalarının yerini tutacak bir anlaşmayken, Lizbon Anlaşması daha kısıtlı bir anlaşmadır. Bu anlaşma yalnızca Maastricht ve Roma anlaşmalarında değişiklik yapılmasını içermektedir (Kaya vd., 2016, s. 11).

İrlanda’da %53,4 oy ile anlaşma referandumu Haziran 2008’de reddedilmiştir. Bu olaydan sonra Lizbon Anlaşmasının geleceğine ilişkin farklı yorum ve iddialar meydana gelmeye başlamıştır. Ancak bu süreçte AB İrlanda’yı teşvik etmek için anlaşmaya birçok protokol ekleyeceklerini söylemiştir. Bu olay sonunda yani 2009 yılının Ekim ayında yapılan ikinci referandum ile anlaşma kabul edilmiştir (Karluk, 2014, s. 277).

Anayasa Anlaşmasının yerine imzalanan Lizbon anlaşması ile ehemmiyeti fazla olan değişiklikler sağlanmıştır. Anlaşma ile sağlanan en mühim yapısal reform Avrupa Birliği’nin 1. sütünü olan AT’yi AB ile birleştirmiş olmasıdır (Karluk, 2014, s. 278).

Diğer alanlar da yapılan değişiklikler, problem yaşanmaması adına “Başkanlık ve dış politika, parlamento ve oylama sistemi, kurumsal yapı ve tüzel kişilik” şeklinde sıralanabilir.

Lizbon anlaşmasıyla birlikte Parlamento’ya yönelik alınan yeni kararlardan başlanacak olunursa; Parlamenterlerin sayısını 750’ye çıkarılması ile antlaşma uyarınca, hiçbir üye devletin koltuk sayısı 6’dan az veya 96’dan fazla olmayacağı kararlaştırılmıştır (Çakmak, 2014, s. 103). Bakanlar Konseyinde oybirliği veya basit çoğunluk gerektirdiği haller dışında başvuracağı nitelikli çoğunluk tanımını değiştirilerek “çifte çoğunluk” uygulamasına geçilmiştir. “Çifte çoğunluk” uygulaması ile bir kanunun onaylanması için o kanunun AB üyesi ülkelerinin en az %55’inin (yani 27 üyeden 15’inin) ve AB nüfusunun en az %65’i tarafından desteklenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca bundan böyle çoğunluğun oylamasını gerektiren bütün kararlarda çifte çoğunluğun kararın alınması gerektiğine karar verilmiştir. Bu durum Konsey ve Parlamento’nun ikisinin de onaylaması anlamına gelmektedir. Bunlara ek olarak bu usulün uygulanması aralarında en önemlilerinden biri Adalet ve İçişleri konusu olmak üzere 40 yeni alanı kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Knott ve Maclean, 2015, s. 152). Böylelikle ülkelerin, tartışma oluşturan konular için veto hakları ile engelleyebilme yetkileri kısıtlanmıştır.

Lizbon Anlaşması ile orijinal Anayasa Anlaşmasındaki iki makam yeniden oluşturmuştur. İlk olarak AB üyesi devletlerin dönüşümlü olarak altı ayda bir devletten başka bir devlete geçmesi ile üstlendikleri dönem başkanlığı sistemi 2,5 yıllık süre için seçilecek daimi Avrupa Birliği Konseyi Başkanı’nın Konsey toplantılarına Başkanlık etmesi şeklinde oluşturulmuştur (Çakmak, 2014, s. 102). İkincisi ise AB Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi için bir düzenleme getirmektedir. Bu düzenleme AB Konseyi’nin, nitelikli çoğunlukla, Komisyon Başkanı ile de anlaşarak, Dış Politika ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi ataması şeklinde olmuştur. (Knott ve Maclean, 2015, s. 153). Temsilcinin sorumlulukları, üye ülkelerin dışişleri bakanları ile düzenli olarak toplantılar düzenleyerek Avrupa Birliği’nin güvenlik ve dış politikası alanındaki eşgüdüm ihtiyacını karşılamak olarak ifade edilebilir (Karluk, 2014, s. 282).

Anlaşma ile ayrıca AB’ne, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ile tüzel kişilik özelliği kazandırıldı. Bu durum birçok devlet tarafından bağlayıcı nitelikte kabul edilmiştir. Yalnız ilk olarak Polonya ile İngiltere, Çek Cumhuriyeti ise daha sonraki antlaşma değişimi döneminde opt-out elde etmişlerdir (Knott ve Maclean, 2015, s. 154).

Bunlara ek olarak Avrupa Birliği vatandaşı olanlara “Vatandaş Girişimi (Citizen’s Initiative)” ile 1 milyon vatandaşın imzaladıkları bir dilekçe yoluyla AB’nin yetki alanına giren herhangi bir alanda teklif sunması için Komisyona çağrıda bulunabilme yetkisi verilmiştir (Kaya vd., 2016, s. 12).

Birlik için önemli düzeltme süreci olan Lizbon Anlaşması sürecinde Hollanda ve Fransa gibi ülkelerin anlaşmanın kabulü için referanduma gitmesine karşı İngiltere Anlaşma’yı referandumsuz kabul etmiştir. Blair bu hareketi ile İngiltere’yi Avrupa Ülkesi olarak kabul ettiğini uluslararası arenaya sergilemiştir (Karluk, 2014, s. 277-278).

Lizbon anlaşması ile Komisyon üye sayısının 18’e düşürülmesi amaçlanmıştır. Ancak İrlanda’nın reddetme durumu gündeme gelince, tüm ülkelerin oy birliğiyle sayının düşürülmesine karar verilmiştir (Knott ve Maclean, 2015, s. 160).

Lizbon anlaşmasının “50. maddesi”nde Avrupa Birliği üyeliğinden çıkma 5 madde ile aşağıdaki gibi özetlenmiştir;

1. Her üye AB üyeliğinden çıkış kararını kendi anayasal ihtiyaçları doğrultusunda verebilir.

2. Avrupa Birliği’nden çıkmak isteyen ülke Konseye çıkmak istediğini bildirmelidir. Avrupa Birliği’nden ayrılma talebinde bulunan ülkeler ile Avrupa Konseyi görüşme sağlayıp Birlikten çıkma için anlaşmaya varmalıdır. Avrupa Birliğinden bir ülkenin çıkabilmesi için Konseyin toplanıp, Avrupa Parlamentosunun olur kararını alabilmesi gerekir. Ancak bu şekilde Avrupa Birliği üyeliğinden çıkmak mümkün olabilir.

3. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi üyelikten çekilmek isteyen ülke ile anlaşarak oy birliği ile çekilme süresinin uzatılmasına karar verebilir. Bu kararı verdikten sonra 2 yıl içerisinde bir anlaşmaya varılmazsa böyle bir durumda Anlaşmaların sözü edilen ülkeye uygulanması son bulur.

4. Avrupa Birliği üyeliğinden çıkmak isteyen ülkenin Avrupa Konseyi ve Parlamentoda bulunan üyeleri Konseyin ya da Parlamentonun, sözü geçen ülke ile ilgili kararlarına katılamazlar.

5. Üyelikten çıkan ülkeler eğer yeniden üye olmak ister ise, “Madde 49”da bahsedilen prosedürleri yerine getirilmek zorundadır (Treaty of Lisbon, Article 49 A).

Yukarıda sözü edilen maddelerde görüldüğü gibi, AB üyeliğinden çıkmak isteyen ülke bu isteğini AB Zirvesi’ne bildirecek, AB üyelikten çıkmak isteyen ülke ile

müzakere edecek ve çıkış için bir anlaşmaya varacaktır. Anlaşmanın gerçekleşmesi halinde çekilme anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, gerçekleşmemesi durumunda ise bildirinin yapıldığı andan 2 yıl sonrasında üyelik sonlandırılacak ve anlaşmalar iptal edilecektir. Çıkmak isteyen ülke kendisini ilgilendiren görüşmelere ve kararlara katılamaz. Ayrıca Birlik'ten çekilen devletin Birliğe yeniden katılmak hakkı mevcuttur.

1.2. Avrupa Birliği Kurumsal Yapısı

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısını bilmek birliğin işleyişini anlamak adına önemlidir. Bu kurumsal yapıyı 2 başlık altında incelenir. Bunlardan ilki AB politikaları karar mekanizması olan Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Birliği Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu'dur.

İkinci kategori ise "Avrupa Hukuku"nu gözeten Avrupa Adalet Divanı ile Birliğin faaliyetlerinin finansmanını kontrol eden Avrupa Birliği Sayıştayını gösterilmektedir. Bu kurumların çalışmalarına katkı sağlamak ve denetlenmesi adına kurulmuş ikincil kurumlar Birliğin kurumsal yapısını desteklemektedir (Gönen, 2016, s. 25).

Ulusüstüculük (Supranasyonalizm) otorite açısından ulus devletin otoritesinin üstünde, aynı zamanda iradesini ulus devlete kabul ettirebilecek bir otoritenin varlığına işaret etmektedir. Bu anlamda ulusüstüculük egemenliği ve karar verme yetkisini devletlerden alıp bu nitelikteki örgüte vermektedir. Bu tür birliklerin en önemli boyutu uluslararası sistemde kalıcı olan savaş gibi sorunlara çözüm getirebilmesidir (Akdemir, 2017).

Bu yaklaşıma eleştiri olarak nitelendirilen hükümetlerarasıcılık (intergovernmentalizm) devletlerin egemen olduğu, aralarında bağımsızlık temelinde gerçekleşen ilişkileri ifade etmektedir. Bu yaklaşım Avrupa entegrasyonu için öngörülen ulusüstüculük, federalist ve neofonksiyonalist yaklaşımlara tepki olarak ortaya çıkmış, uluslararası sistemde temel aktörlerin ulus-devletler olduğunu savunmuştur (Soyaltın, 2015).

1.2.1. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu Birliğin menfaatlerinin temsilcisi ve savunucusudur. Komisyon AB'nin yasalarını önerme ve uygulama hakkına sahip idari denetim organıdır. Komisyon'un Avrupa Birliği'nin bütçe ve birlik fonlarının uygulanması yetkisi bulunmaktadır (James, 2015, s. 45). Komisyon, hükümetlerden bağımsız olarak

doğrudan Birliğe hizmet eder. Yasa önerme gücüne karşın yürütme yetkisi sınırlıdır. Mühim konular Konsey ve Parlamento ile görüşülüp, ortak karara bağlanır (Horvath, 2007, s. 123). Komisyonun yasa taslağı çalışmalarının başlatıcısı konumunda olmasından dolayı çalışmalarını durdurması, Avrupa Birliği faaliyetlerinin de durması anlamına geleceğinden oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Komisyonun görev ve yetkilerini özetleyecek olursak; Birlik politika ve düzenlemelerinin yürütülmesini gözetmek, karar önerilerini hazırlamak, uluslararası anlaşmaları müzakere etmek, yasa ve bütçe önerisi yapmak, Birlik hukukunun uygulanmasını gözetmek şeklinde açıklanabilir. Üye devletlerin Avrupa anlaşmalarını ve kanunlarını ihlal edip etmediğini gözetlemek ile sorumlu olduğundan anlaşma hükümlerinin ihlalini gördüğü durumlarda müdahale etme yetkisi bulunmaktadır. Gerektiği durumlarda üye ülkelerden kanunlara aykırı davrananlar hakkında Adalet Divanı'na ihlal bildiriminde bulunur. AB müzakerelerinde anlaşmaya varılmasına katkı sağlamak için katılır (Hallstein, 1972, s. 58).

Roma Anlaşması'nın yapılmasının ardından Avrupa Komisyonu ismi ile anılan bu Komisyon, AKÇT'nun Yüksek Otoritesidir (Gönen, 2016, s. 29). Komisyon yönetim süreçlerine bakıldığında etkisinin o anki Komisyon başkanının karakteri ve kişiliğine bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir (James, 2015, s. 47). Bu doğrultuda söylenebilir ki, eğer başkan güçlü ve etkili ise Komisyonun yetkileri daha çok artmaktadır. Ancak tam tersi durumda yani başkan pasif ise Komisyonun yetkileri daha azaldığı ya da aynı seviyede kaldığı görülmüştür. Bu sebeple Komisyon idaresi politik ve stratejik anlayışa sahip liderler tarafından yürütülmelidir. Komisyon çalışmalarında Başkan kılavuzdur, çalışmaları ve diğer kuruluşlar ile olan ilişkileri şekillendirerek yönetimini yapar (Horvath, 2007, s. 125). Komisyon Başkanı Konsey tarafından önerilerek ve Avrupa Parlamentosu'nun onaylaması ile göreve atanır⁴.

Tek siyasi hedefi entegrasyonun geliştirilmesi olan, demokratik bir tabana dayanmayıp teknokratik bir yapısı olan Komisyon, her bir üye devletten bir kişinin yer aldığı 28 üyeden (komiser, commissioner) oluşmaktadır (Karluk, 2014, s. 450). AB politikalarının yürütülmesi ve yönetilmesinden tüm komiserler mesuldür. Bu komiserler 5 yıl süre ile hükümetler tarafından seçilir. Bunlar en çok 2 dönem için atanıp Parlamento'nun onaylaması ile göreve başlarlar (Çakmak, 2014, s. 32; James, 2015).

---

⁴ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en

Komiserler AB üyesi ülkelerin vatandaşları olmalarına ve bu ülkeler tarafından atanmış olmalarına rağmen kendi devletlerinin çıkarlarını değil Birliğin genel menfaatlerini korumakla görevlidir. Bu prensibe uygun olarak görevlerini yerine getireceklerine dair yemin ederler (Horvath, 2007, s. 127). Komisyon, sorumluluklarını yerine getirirken bağımsızdır. Üye devletlerden ya da herhangi bir kurumdan veya makamdan talimat almaz. Komiserler 5 yıldan önce görevden alınamazlar. Aksi sadece Parlamento'nun komisyona karşı gensoru vererek geçirebildiğinde mümkün olabilir (Hallstein, 1972, s. 57).

Komisyonun lehinde ve aleyhindeki argümanlara bakacak olursak; devletler kendi başlarına sağlayamayacakları politikaları güçlü bir merkezi bürokrasi sayesinde oluşturmak için bir araya gelebilmektedirler. Komisyona yönelik eleştirilerin başında kurumun seçilenlerden değil de atananlardan meydana gelen bürokratik bir yapı olmasıdır. Komiserler seçim yolu ile bu mevkiye gelmedikleri için hesap verme konusunda bir belirsizlik bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu Avrupa Birliği'nin en önemli yapısal kurumlarından biri olması nedeni ile en çok eleştirilen organdır. Hatta Avrupa Şüphecilerince Komisyon, üye devletlerin haklarını gözetmeyen, kontrol edilemeyen bürokrasinin canavarı olarak betimlenmiştir (Bache ve George, 2006, s. 26).

1.2.2. Avrupa Birliği Konseyi

AB Konseyi, üye devletlerin ilgili bakanlarından oluşan bir bakanlar konseyidir. Yasa oluşturma yetkisi olmamasına karşın Avrupa Birliği'nin yasama ve yürütme alanında önemli yetkilere sahip organdır. Üye devletlerin yetkilerini Avrupa Birliği kurumlarına devretmediği siyasi durumlarda Konsey etkin bir rol oynamaktadır. Buna örnek olarak Avrupa Birliği üyesi olmayan devletler ile Birlik adına anlaşma yapma yetkisi bulunmaktadır (James ve Gracey, 2015b). Avrupa Birliği Konseyi'nin en önem arz eden özelliklerinden biri ise ulusal çıkarları temsil eden topluluğun karar organı olmasıdır (Hasgüler ve Uludağ, 2012, s. 346).

Roma Anlaşması ile oluşturulan Avrupa Birliği Konseyi'nin rolü Birlik var olduğu süre boyunca artarak önem kazanmıştır. Fakat Birliğin faaliyetleri çoğaldıkça Konsey bazı yetki ve sorumlulukları Komisyona devretmek zorunda kalmıştır (James ve Gracey, 2015, s. 87). Komisyon'unun belirlediği gündem düzenlenen toplantılarda tartışılır ve bu toplantıların konusuna göre ilgili bakanlar katılır. Örneğin tartışılacak konu sağlık ile ilgiliyse sağlık bakanları katılmaktadır (James ve Gracey, 2015, s. 88).

Devlet başkanları altı ay süre ile Konsey başkanlığı yapar. Konsey başkanının görevleri gündemi belirleyerek toplantı oluşturmak, toplantılara başkanlık etmek ve kararları yürürlüğe koymak ve ilgililere bildirmek olarak ifade edilebilir. Dış İlişkiler Konseyine “Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi” başkanlık etmektedir (James ve Gracey, 2015b; Çakmak, 2014, s. 32). Konsey de bir önerinin karara dönüşmesi Komisyon tarafından önerilmesi ile Parlamento’nun onaylaması ile mümkündür (Gönen, 2016, s. 27).

Bakanlar sık aralıklarla bir araya gelmelerine rağmen toplantıların devamlılığı sağlanmamaktadır. Alınacak kararların verimli bir şekilde tartışılması için bakanların düzenlediği kısa süreli toplantılar yeterlilik sağlamamaktadır. Bu nedenle Konsey’in çalışmalarını hazırlamak ve katkı sağlamak amacı ile Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) kurulmuştur (Horvath, 2007, s. 134).

COREPER tarafları toplantı öncesi müşterek bir platformda bir araya getirebilmek adına önemi oldukça fazladır (James ve Gracey, 2015, s. 90). Konseye ana destek COREPER tarafından sağlanmaktadır. COREPER, Konsey’in hazırlık aşamasında ve alınan hükümlerin yorumlanması hususlarında destek vermektedir (Hallstein, 1972, s. 70).

Konseyde 2700 yılına kadarki süreci kapsayan düzenleme her yıl yayınlanmaktadır (Hallstein, 1972, s. 69). Ancak yapılan çalışmaların bazılarında alınan kararların %85’inin COREPER tarafından alındığını, az bir bölümün sadece bakanlar tarafından alındığı gözlemlenmiştir (Bache ve George, 2006, s. 283). Kısacası COREPER Komitesi’nin Konsey’deki önemi oldukça fazladır.

Avrupa Birliği Konseyi’nin leh ve aleyhine olan argümanlara göz atacak olursak; Avrupa Birliği Konseyi’nde, seçilmiş olan bakanlar önemli konularda karar verme merciidir. Üyeler kendi parlamentoları tarafından seçilmiş kişilerdir. Bu nedenle hesap verme bakımından Komisyondan daha iyi durumdadır. Üye ülke yönetimlerini bağlayıcı kararlar alabildiği için eleştirilme yetkisine sahiptir (James ve Gracey, 2015, s. 92).

1.2.3. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu kurumlar içinde halk tarafından seçilerek gelen Birliğin tek organıdır. Bu durum Parlamento’ya demokratik bir izlenim kazandırmaktadır. Fakat yetkileri normal bir parlamento ile kıyaslandığında kısıtlıdır. Yasama ve tam denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Yasa önerisinde bulunamaması ve sadece Komisyonca önerilen yasaları onaylayabilmesi ya da red edebilmesinden dolayı demokrasi

anlamında olumsuz bir etki oluşturmaktadır (Gubb, 2015, s. 58). Bunun yanı sıra Birlik bütçesinin hazırlanması ve kabulüne iştirak hususunda önemli ve güçlü bir yetkiye sahiptir (Gubb, 2015, s. 315).

Parlamentonun ilk dönemlerinde üye ülkelerin haricinde, parlamenterler aracılığı ile de entegrasyona dahil olabilmelerine olanak sağlaması amacı ile 1957 Roma Anlaşması'nda alınmış bir karardır. 1979 yılından bu yana üyeleri seçimle belirlenen bir organa dönüştürülmüştür. Bu dönüşüme kadar üyesi olan ülkelerin parlamentoları tarafından seçilen heyetlerin oluşturduğu bir parlamenterler kurulu gibi işlemekteydi (Gönen, 2016, s. 33). Parlamento'ya, seçimle katılacak yeni üye kabulünü veto etme hakkı verilerek yetki sahası genişletilmiştir. Maastricht Anlaşması ile Avrupa Birliği Konseyi ile ortak karar verme yetkisi verilmiştir. Lizbon Antlaşması ile de bu yetkileri genişletilmiştir. Fakat tüm gelişmelere karşın Avrupa Birliği Parlamento'su hala Komisyon ile rekabet içerisinde (Gubb, 2015, s. 58).

Parlamento Genel Kurulu kural olarak Strazburg'da toplanmaktadır (Hasgüler ve Uludağ, 2012, s. 344). Fakat Parlamento'nun siyasi grupları ve komiteleri Brüksel'de toplanır, sekreteryası ise Lüksemburg'dadır. (Karluk, 2014, s. 358).

AB üyesi devletlerinin vatandaşları beş yılda bir yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanabilirler. Avrupa Parlamentosu, üye ülke vatandaşlarının demokratik çıkarlarını ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organ olduğundan dolayı Avrupa Parlamentosu'nda üyeler ülkelere göre değil, siyasi görüşlerine göre grup oluştururlar. Bu gruplara fraksiyon adı verilmektedir. Parlamenterler ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini temsil etmekle görevlidirler. Avrupa Parlamentosu'nda, mevcut 8 siyasi parti grubu ve bağımsız üyeler bulunmaktadır. En büyük fraksiyon ise “Demokratlar İlerici İttifakı” ve “Avrupa Halk Partisi ve Sosyalistler”dir (Çakmak, 2014, s. 33; Gubb, 2015). Fraksiyonların birbirleriyle mücadelesi milli parlamentolara benzemektedir. Parlamento'daki fraksiyonların çok uluslu olması aralarındaki tek farktır (Horvath, 2007, s. 148).

Avrupa Parlamentosu'nun üye sayısı “1 başkan ve 14 başkan yardımcısı ile toplam 751 üye”den oluşmaktadır. Üyelerinin % 37'si kadın, % 63'ü erkektir. Parlamentoda AB üyesi ülkelerin kaç parlamenter ile temsil edileceği üye devletlerin nüfuslarına göre tespit edilmektedir. Devletlerin nüfusu arttıkça bu oran da azalmaktadır. Bu durum küçük ülkeler ile büyük ülkeler arasında denge kurulması adına bu şekilde oluşturulmuştur (Gönen, 2016, s. 36). Parlamentoda 96 milletvekili ile en

fazla sayıya Almanya, en az sayıya ise 6 milletvekili ile Estonya, Kıbrıs ve Malta sahiptir⁵.

Parlamento'nun temel fonksiyonlarından biri AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının iradelerini temsil etmesidir (Horvath, 2007, s. 144). Avrupa Parlamentosu, Konsey ile birlikte yasama yetkisini paylaşır. Üye devletleri bağlayıcı yasal düzenlemelerin kabulü genel kural olarak hem Avrupa Parlamentosu hem de Konsey'in onayı ile mümkün olur. Bazı konularda ise sadece danışman niteliğindedir, görüşleri bağlayıcılık taşımaz. Bunlardan en önemlisi dış politika ile ilgili konulardır. Birlik bütçesini Konsey ile birlikte oluşturan Avrupa Parlamentosu'nun diğer Avrupa Birliği kurumları üzerinde siyasi denetim yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Parlamento'nun Komisyon'a sözlü ve yazılı soru sorabilme, soruşturma komiteleri kurabilme, şikâyet dilekçesi kabul etme, Komisyonu güvensizlik oyuyla ve 2/3 çoğunlukla heyet halinde istifaya zorlayabilme yetkileri vardır (Gubb, 2015, s. 66).

Parlamento'nun aleyhine ve leh'ine yönelik argümanlara değinilecek olursak; Avrupa Parlamentosu AB'nin seçim ile gelen tek organı olmasından dolayı demokratik bir izlenime sahiptir. Fakat yetkileri normal bir parlamento ile karşılaştırıldığında kısıtlı olduğu için tam olarak bir parlamento sayılmadığından dolayı eleştirilir (Gubb, 2015).

1.2.4. Avrupa Adalet Divanı

AB, Adalet Divanı (ABAD), Avrupa Birliği'nin yargı organıdır. Ayrıca üye ülkeler, Divan, bireyler ve kurumlar arasında Avrupa Birliği yasaları ile ilgili anlaşmazlık durumlarında hakem olmaktadır (Ives, 2015, s. 92).

Hallstein, adaletin yönetiminde ABAD'nın önemini vurgulamak amacıyla Birliğin yasaları ulusal mahkemeler tarafından savunuluyor olsa yaşanması muhtemel sorunlara dikkat çekmiştir; Ulusal mahkemelerin doğal olarak kendi ülkeleri ile alakalı anlaşmazlıklarla ilgileneceklerini bu nedenle diğer üye ülkelerin birbirleriyle, kurumlarla ya da vatandaşları ile arasında meydana gelecek anlaşmazlıklarla ilgilenecek bir mahkeme olmayacağı yorumu ile yaşanabilmesi olası problemleri örneklemiştir (Hallstein, 1972, s. 77).

ABAD, Avrupa Birliği hukukunun AB içerisinde her yerde aynı şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır. Kurumların anlaşmalardaki hükümlere uygun olarak çalışıp çalışmadığının takibini yapar. Ayrıca Avrupa Birliği

---

⁵ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en

veya üyesi olan ülkelerce imzalanan uluslararası antlaşmaların hukuki denetimini yapmaktır (Horvath, 2007, s. 159). ABAD, üyesi olduğu devletlerden seçilen bir yargıç ve yargıçlara davalar hakkında görüş hazırlayarak yardımcı olan Hukuk Sözcüleri'nden oluşmaktadır. Yargıçlar, üye devlet hükümetlerinin mutabakatı ile 6 yıllık yenilenebilir süreyle göreve atanırlar. Yargıçlar görevlerini hükümetlerinden bağımsız olarak yerine getirirler. Görev süreleri sona ermeden görevden alınamazlar. Yardımcı olan, mahkemeye davalar hakkındaki düşüncelerini yazılı olarak hazırlayan Hukuk Sözcüleri'nin de atanması aynı şekilde gerçekleşir (Horvath, 2007, s. 160). 8 Hukuk Sözcüsü bulunmaktadır ve Divan'ın ihtiyaç duyması doğrultusunda bu sayı arttırılabilir (Gönen, 2016, s. 36). ABAD yargıçları başarıları ile bilinen ve işini iyi yapan kişiler arasından seçilir. Bu yargıçlar ABAD Başkanı'nı kendi aralarından seçerler (Bache ve George, 2006, s. 317).

ABAD'ın dava sayısı zaman içerisinde artış göstermiştir. Bu artış sonucu ABAD'a destek verecek yeni mahkeme ihtiyacı meydana gelmiştir. Bu doğrultuda Adalet Divanı ve Kamu Görevlileri Mahkemesi olmak üzere üçlü bir yapıya dönüştürülmüştür. Genel Mahkeme (General Court) 1989 yılında, Kamu Görevlileri Mahkemesi (Civil Service Tribunal) 2005 yılında kurulmuştur. Mahkemelerin 3 tanesi de Lüksemburg'da bulunmaktadır (Ives, 2015, s. 15).

Avrupa Adalet Divanı'nın lehine ve aleyhine yönelik argümanlara değinilecek olursak; Avrupa Birliği anlaşma hükümlerinin uygulanmasının tek yolu ABAD'dır. Mahkemelerin önünde bütün yurttaşlar eşit haklara sahiptir. ABAD ulusal mahkemelere göre daha üstündür (Ives, 2015, s. 15).

1.2.5. Avrupa Sayıştayı

1977'de kurulan Avrupa Sayıştayı, Avrupa'nın mali işlemlerin doğru olarak yapılıp yapılmadığını, yasalara uygun ve düzenli olarak gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyen ve AB'nin mali idaresinin gelişimine katkı sağlayan bir Avrupa Birliği kuruluşudur. Sayıştay denetimlerde yolsuzluk ve usulsüzlük faaliyetleri ile karşılaştıklarında "Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi"ne rapor vermektedir. Avrupa Sayıştayı üyeleri her bir üye ülkeden birer üye olmak üzere Konsey tarafından Parlamento'ya danışıldıktan sonra, 6 yıllık bir süre için tayin edilirler⁶.

---

⁶ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_en

Avrupa Sayıştayı, 1992 Maastricht anlaşmasıyla yasal statü kazanarak Birliğin 5 kurumundan birisidir (Munoz ve Valls, 2016, s. 257). Sayıştay'a yönelik geri bildirimler çoğunlukla pozitifdir. Sayıştay'ın, denetimi ile gelir ve giderlerin hukuka uygunluğu ve düzenliliğinin sağlanması iyi bir finansal yönetiminin oluşmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Eleştirildiği konu ise düzenlediği raporların Avrupa Birliği içindeki uzmanlar için bile karmaşık olmasıdır (Lowe, 2015, s. 35).

1.3. Avrupa Birliği Genişleme Süreci

Genişleme süreci Avrupa Birliği politikalarından birisidir. Ayrıca ülkelerin Avrupa Birliği'ne giriş sürecine verilen isim olarak da adlandırılabilir. Avrupa bütünleşmesi birbirini takip eden çeşitli genişleme ve derinleşme süreçlerinden geçerek ortak para biriminden, tarım ve göç politikalarına kadar pek çok alanda ortak politikalar uygulayarak başlangıçta 6 ülke ile kuran Birlik 28 üyeli bir Birliğe dönüşmüştür. Bu genişlemeleri “birinci genişleme ülkeleri; 1973 yılında Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda”, “Akdeniz genişlemesi ülkeleri; 1981 yılında Yunanistan ve 1986 yılında Portekiz, İspanya”, “EFTA genişlemesi ülkeleri; 1995 yılında Avusturya, Finlandiya, İsveç”, “Doğu genişlemesi ülkeleri; 2004 yılında Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya” ve “sonraki genişlemelerle üye olan ülkeler; 2007 yılında Bulgaristan, Romanya ve 2013 yılında Hırvatistan” başlıkları altında değerlendirilebilir.

AB üyeliğine aday ülkeler “Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan, Makedonya ve Türkiye”dir. Avrupa Birliği üyelik kriterlerini henüz sağlamayan ancak sağlama potansiyeli olan ülkeler ise “Bosna Hersek ve Kosova”dır⁷.

AB'ne üyelik koşulları

Katılım Ortaklığı Belgesi ve İlerleme Raporu'nda yer alan Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin başvurmasından üyelik koşullarını sağlamak adına yapmakla yükümlü olduğu çalışmalardan söz edilecek olursa:

Katılım Kriterleri, bir ülkenin üyeliğinin gerçekleştirmesinde ana kilit rolündeki kriterlerdir. Bu kriterler üç başlıkta değerlendirilebilir. Siyasi kriterler; istikrarlı bir demokrasi, hukukun üstünlüğü ile hukuk devleti modeli, insan haklarına ve azınlık haklarına saygı duyulmasını kapsamaktadır. Ekonomik kriterler; etkin ve fonksiyonel bir piyasa ekonomisi, piyasa güçleriyle rekabet edebilme kapasitesidir. Son olarak,

---

⁷ (https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en#joining_the_eu)

Topluluk müktesebatına uyum kriteri; siyasi ve ekonomik birlik hedeflerini kabul etmek ve AB'nin karar ve yasalarına uyum sağlamaktır⁸.

Bir ülkenin üyelik için başvuru yapmasından sonraki süreçlere; öncelikle Avrupa Konseyi tarafından başvurunun kabul edilebilir olup olmadığı değerlendirilmektedir. Konsey'in başvuru talebini uygun görmesi durumunda Komisyon bahse konu devletin başvurusuna ilişkin resmi görüş yayınlamaktadır. Yayımlanan bu görüş, başvuru yapan devletin siyasi ve ekonomik durumu analizi ile görüşmelerin yakın veya uzak bir tarihte başlamasına bir tavsiyedir (Bache ve George, 2006, s. 536). Ağırlıklı olarak görüşmelerin ertelenmesi tavsiye edilen bu resmi görüşlerde başvuruda bulunan ülkeye AB'ne Katılım Ortaklığı Raporu'nda yer alan Katılım Kriterleri doğrultusunda ülkenin üyelik gerekliliklerini ilişkin hazırlık planı önerisi sunulmaktadır (Düzgit, 2016, s. 44).

Resmi görüş ile üyelik görüşmelerine hemen başlanması için karar verilirse, bir tarih belirlenmektedir. Ardından uzmanlardan oluşan çalışma grupları ile Komisyon tarafından düzenlenen toplantılarda detaylı görüşmeler yapılmaktadır. Çalışma grupları kendi aralarında anlaşmaya vardığında kabul onayının alınması için Dışişleri Bakanlarına başvurur. Bakanların da onayından sonra resmi onayın alınabilmesi için Avrupa Konseyi'ne iletilmektedir. Konseyin onaylamasının ardından anlaşma hazırlanarak taraflar arasında imzalanır. Avrupa Birliği tarafı olarak anlaşmayı Parlamento imzalamaktadır. Devlet tarafında ise devletin anayasal kurallarına uygun olarak ya ulusal parlamento tarafından veya halk oylamasına gidilerek onaylanır (Bache ve George, 2006, s. 536).

İlk Genişleme

İlk kez Avrupa Birliği'nin genişlemesi 1973 tarihinde gerçekleşmiştir. 1952 yılında Paris Antlaşması'ndan sonra oluşturulan AKÇT'ye katılmayan Birleşik Krallık, 1959'da EFTA'yı kurmuştur. Ancak EFTA beklenen başarıyı sağlayamadığından Avrupa Birliği üyeliğine katılmak için arayışlara girmiştir (Karluk, 2014, s. 85). İngiltere ile ekonomik yönden kendisine bağlı olan Danimarka ve İrlanda ile birlikte Ağustos 1961'de, Norveç ise Nisan 1962'de Birliğe adaylık başvuru yapmışlardır (Bache ve George, 2006, s. 539). Fransa hariç diğer ülkelerin tamamı Birleşik Krallık'ın üyeliğine olumlu yaklaşırken, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, ülkenin Avrupa Kıta'sından oldukça farklı olduğu, ekonomik durumunun belirsizliği ve

---

⁸ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en

Amerika Birleşik Devletleri'ne diplomasi anlamında bağımlı olduğu gerekçeleri ile veto etmiştir (Yazgan, 2015, s. 254). İngiltere'nin başvurusunun reddedilmesi üzerine İrlanda ve Danimarka üyelik için başvurularını geri çekme kararı almıştır (Düzgit, 2016, s. 45). Birleşik Krallık 1967 yılında tekrar başvuruda bulunmuştur ve başvurusu yine aynı gerekçelerle kabul edilmemiştir. Genişleme süreci 1969 yılında Charles De Gaulle'ün istifası sonrasında başlamıştır. Birleşik Krallık'ın Birliğe girişi üzerindeki vetosunu kaldıran Yeni Devlet Başkanı Georges Pompidou sayesinde 1 Ocak 1973 yılında Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda üye olmuşlardır. Referanduma giden Norveç ise hayır sonucunun çıkmasıyla Birliğe girişi gerçekleşmemiştir (Çakmak, 2014, s. 28). Bu genişlemenin sonucunda Fransa ve Almanya'ya karşı yeni "büyük devlet" eklenmiş ve Birlik üye sayısını %50 artırmıştır (Bache ve George, 2006, s. 541).

İngiltere'nin birliğe dahil olduktan sonraki dönemde AB'ye tavrına ve tutumuna bakılacak olursa ilk olarak 1974'de İngiltere ve AB arasında üyelik şartları ve imtiyazlar gündemdedi. Görüşmelerden sonra İngiltere tarım ürünleri konusunda önemli ayrıcalıklar elde etmeyi başarmıştı.

Thatcher döneminde de İngiltere Birlik bütçesine ödenen senelik katkı payından şikayetçi olmuş, bu konuda da bir yenilenme ve azaltma isteğinde bulunmuştur. 1974-1975 dönemine bakılacak olursa İngiltere için Commonwealth ile ilişkileri birincil önem arz etmekteydi (Kayserili,2017).

Akdeniz Genişlemesi

1981 yılında Yunanistan'ın, 1986 yılında İspanya ve Portekiz'in birliğe katılması ile Akdeniz Genişlemesi gerçekleşmiştir. Farklı zamanlarda gerçekleşmelerinden dolayı iki ayrı genişleme olarak değerlendirilebilir.

1961 tarihinde Avrupa Birliği ile ortaklık antlaşması imzalayan Yunanistan ile 1967 senesinde askeri darbenin yönetime el koyması ile ilişkiler askıya alınmıştır. 1974'de askeri darbenin sonlanması ve devamında Yunanistan'ın demokratik yönetime kavuşmasıyla birlikte tekrardan canlandırılmış ve görüşmelere devam edilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun Yunanistan ekonomisinin ve siyasinin üyelik için hazır olmadığına yönelik raporuna rağmen 1981 yılında üyeliğe katılmıştır (Düzgit, 2016, s. 45).

1967 yılında İspanya ile Portekiz Birliğe üyelik başvurusunda bulunmuşlardır. Avrupa Konseyi'nin tarım ve işçilerin serbest dolaşımı konularında üye ülkelere

ekonomik anlamda yük oluşturabilecekleri gibi nedenler ile sunduğu olumsuz raporuna karşın İspanya ve Portekiz 1968 yılında üyeliğe katılmıştır (Çakmak, 2014, s. 29).

EFTA Genişlemesi

EFTA üyelerinden 1990'ların başında Avrupa Birliğine üyelik başvurusunda bulunmuştur. Yine aynı dönemde referandumdan hayır oyu çıkmasıyla üyeliğini gerçekleştiremeyen Norveç de üyelik için başvuru yapmıştır. Avrupa Birliği, Avusturya, İsveç ve Finlandiya için 1993 yılında eş zamanlı olarak müzakereleri başlatmıştır. Bu görüşmeler AB'nin bu zamana kadar en kısa sürede neticelendirdiği müzakere olmuştur. Bunun nedenini Birliğin bu ülkeleri, üye devletlerle müşterek değerleri taşıdığı yönünde ki düşüncesinde olarak açıklanabilir. 1995 yılında "Avusturya, Finlandiya ve İsveç" tam üye olur iken Norveç referandumda üyeliğe tekrar kabul edilmemiştir (Bache ve George, 2006, s. 543; Çakmak, 2014, s. 30). Diğer anlaşma sağlanan ülkelere ile kıyaslandığında ekonomik açıdan daha iyi durumda olması ve demokrasinin tüm kurumları ile daha iyi işleyen ülkeler olmasından ve Birlikte ki eski üye ülkelerle benzerliklerinden genişlemenin etkisi çok daha az olmuştur (Bache ve George, 2006, s. 548). Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın Birliğe dahil olmaları ile EFTA çökmüştür (Karluk, 2014, s. 96).

Doğu Genişlemesi

Doğu Genişlemesi Avrupa Birliği'nin 4. ve en büyük genişlemesi olarak adlandırılır. Bundan dolayı aynı zamanda en tartışmalı genişleme olduğu söylenebilir. Doğu Genişlemesi olarak addetilmesinin nedeni ülkelerin Doğu Avrupa'da bulunmasından kaynaklanmamaktadır. Çünkü Orta Avrupa'dan da ülkeler bu genişleme içerisinde sayılmaktadır. Fakat Malta ve GKRY dışında ki devletlerin eski Doğu Avrupa Ülkeleri olması nedeniyle olarak adlandırılmıştır.

Doğu Genişlemesi'den önce gerçekleşen genişlemeler de farklı konularda tartışmalar gerçekleşmişti. Ancak hiçbiri Doğu Genişlemesi kadar tartışılmamıştı. Bu durumun en önemli nedeni ise bu genişlemenin önceki genişlemelerden daha fazla ülkeyi kapsıyor olmasıydı. Bir başka fark ise bu genişleme de bulunan ülkelerin ekonomileri çok kötü durumda olmasıydı. Öyle ki bu ülkelerin birey başına düşen milli hasılasının üye devletlerin ortalama miktarının 1/3'ü oranındaydı ve Birliğin ekonomik açıdan en zayıf 4 ülkesinin yarısından azdı. Akdeniz Genişlemesi'nde ülkelerin mevcut ekonomik durumunun Avrupa Birliği kişi başı gayri safi mili hasılasını %6 düşüreceğinden üyeliklerinin kabulü çok tartışılmıştı. Fakat bu oran Doğu Genişlemesi

lkeleri ile beraber %16 düşmesinden dolayı bu genişleme diğerk genişlemelerden çok daha fazla önem taşımaktadır (Cram vd., 1999, s. 269).

Teknik destek ile mevcut ekonomik durumlarını düzelterek batı dünyasıyla bütünleşmek isteyen bahse konu devletlerin, ekonomi ve siyasal olarak üyelik için hazır olmaları adına çok zamana ihtiyacı oldukları tartışmalarına rağmen zaman içinde kademeli olarak AB'ne dahil olmuşlardır (Düzgit, 2016, s. 46). Soğuk savaşın sonlanmasının ardından bu ülkelerin AB üyelikleri, Avrupa kıtasında bölünmüşlüğün sona ermesi açısından gerçek bir dönüm noktası olmuştur (Yazgan, 2015, s. 255, Çakmak, 2014, s. 30).

Doğru Genişlemesi kapsamında birliğe 2004 yılında on ülkenin - Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta - tam üye olarak katılması Avrupa Birliği'nin yüzölçümünü ve nüfus oranını artırırken kişi başına düşen geliri %16 azaltmıştır.

Sonraki Genişlemeler

2004 tarihinde gerçekleşen Doğru Genişlemesi ile sağlanan başarının ardından Avrupa Birliği entegrasyon politikası doğrultusunda yapılan müzakerelerde üyelik gerekliliklerini henüz tam anlamıyla karşılayamadıkları sebebi ile üyelikleri 2007 tarihine ertelenen Romanya ve Bulgaristan'ın 1 Ocak 2007 tarihinde Avrupa Birliğine dahil edilmişlerdir (Düzgit, 2016, s. 46). 2005 yılında katılım müzakerelerine başlayan Hırvatistan 1 Temmuz 2013 tarihinde Avrupa Birliği'nin son üyesi olarak Birliğe katılmıştır (Çakmak, 2014, s. 31).

2. BİRLEŞİK KRALLIK VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Avrupa Birliği ile Birleşik Krallık arasındaki ilişki, Birleşik Krallık'ın birliğe üye olmasından günümüze dek ağırlıklı olarak çatışmalar ve anlaşmazlıklar içerisinde devam etmiştir. Diğer ülkeler veya milletlerarası diğer teşkilatlar ile anlaşma ve çatışma olmaksızın ilişkilerinin devamlılığını sağlayan ülkelere örnek vermek oldukça güçtür. Öyle ki bir uluslararası teşkilatın müessisi dahi teşkilat ile zaman zaman anlaşmazlıklar yaşayabilmektedir. Ancak ilişkileri boyunca uzlaşmaktan çok çatışma içerisinde olan Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık ilişkisini bu durumlardan farklı olarak değerlendirmek gerekmektedir.

2.1. Birleşik Krallık Hakkında Genel Bilgi

Birleşik Krallık İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda olmak üzere 4 ülkeden oluşan üniter bir devlettir. Büyük Britanya Kuzey İrlanda dışındaki devletleri kapsadığından bu resmi adın yerine yaygın olarak Birleşik Krallık ifadesi kullanılmaktadır. “The World FactBook, Europe: United Kingdom” kaynağında belirtildiği gibi “Fransa'nın kuzeybatısında yer alır. Başkenti Londra'dır. Nüfusun önemli bir oranı Başkent Londra ve çevresinde yaşamaktadır”⁹.

Ülkenin din, dil ve etnik kökeni oransal dağılımlarına değinilecek olunursa; %59.5'i Hristiyan, %4.4.'u Müslüman, %1.3'ü Hindu, %2.2'si ise diğer dinlerdendir. %25.7'si bir dine inanmazken, %7.2'sini dini inancını ifade etmemiştir. Resmi dili İngilizce'dir ancak İskoç İngilizcesi, İskoçça, Galce , İrlandaca ve Kernevekçe bilinen yerel dillerdir. %87.2'si Beyaz, %3'ü Afrikalı, Siyahi ve Karayipli, %2.3'ü Hintli, %1.9'u Pakistanlı, %2'si karışık ve %3.7'i diğer etnik kökenlerdendir¹⁰.

Birleşik Krallık 20. yüzyılın başında sahip olduğu global gücü II. Dünya Savaşı'nın ardından kaybetmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nda galibiyet elde etmesine karşın Birleşik Krallık bu süreçten sonra diğer ülkeler üzerindeki etkisini kaybetmeye başlamıştır. Birleşik Krallık 1970'lerde dünya genelinde yaşanan petrol krizden oldukça etkilenerek ekonomik açıdan sıkıntılar yaşamıştır. Ülkenin ilk kadın başbakanı olan “Demir Leydi” olarak anılan Margaret Thatcher, 18 yıllık iktidarı

---

⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>

¹⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>

süresince uyguladığı yoğun bir özelleştirme planı ile ülkede yaşanmakta olan bu ekonomik durgunluğu değiştirmiştir¹¹.

1997 yılında Tony Blair önderliğinde kurulan İşçi Partisi ile 18 yıl süren Muhafazakar Parti'sinin iktidarı son bulmuştur. 2008 global ekonomik krizi ile ülkede oluşan ekonomik durgunluk İşçi Partisi'ne seçimleri kaybettirmiş ve yönetim bu süreçten itibaren Gordon Brown liderliğinde kurulan koalisyon hükümetine geçmiştir¹². 2010 yılının Mayıs ayında yapılan seçimleri Cameron liderliğinde Muhafazakar Parti ve Liberal Demokratlar koalisyonu kazanmıştır. Sonraki seçimlerinde ise, tek başına iktidar olmak için oy çoğunluğunu sağlayan Cameron 2017 yılı gelmeden Avrupa Birliği konusunu halka sunmayı amaçladığını ifade etmiştir (James ve Byl-Knoefel, 2015, s. 214).

Sözünü tutan Başbakan, Birleşik Krallık'ı Avrupa Birliği üyeliğini oylamak için 23 Haziran 2016'da referanduma götürmüştür. Sonuçların %51,9'nun evet çıkması üzerine istifa eden Cameron'ın yerine yeni başbakan olarak Theresa May gelmiştir¹³. 2016 yılında Başbakanlık koltuğuna oturan May, 2010-2016 yılları arasında her iki hükümette de İçişleri Bakanı olarak görev yapmıştır¹⁴.

2017 yılında erken seçim kararı alınmış ve seçim sonucunda Theresa May Başbakanlık koltuğuna oturmuş ve azınlık hükümetini kurulmuştur¹⁵. Günümüzde Birleşik Krallık 20. yüzyılın başında sahip olduğu global gücün etkisini yitirmiş olsa dahi hala uluslararası platformda önemli bir güce sahiptir.

2.1.1. Siyasi yapısı

Birleşik Krallık'ın yönetim sistemi anayasal monarşidir. Birleşik Krallık'ı oluşturan kurucu ülkelerden İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da yetki devrine dayalı bir siyasi yapılanma bulunmaktadır. Yetki devri uyarınca, egemen devletin sahip olduğu yasama ve yürütme yetkilerinin bir bölümü, Birleşik Krallık Parlamentosu tarafından farklı ölçülerde olmak üzere İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'daki ulusal parlamentolara ve bunların seçtiği yürütme organlarına devredilmiştir. Bu sistemde hukuken üniter devlet özelliği korunmakta ve merkezi parlamentonun yetki devrini geri alma veya değişiklik yapma hakkı muhafaza edilmektedir. Yetki devrinden yararlanan

---

¹¹ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18023389>

¹² <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profilu/ulke-profilu-ingiltere>

¹³ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-36786513>

¹⁴ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18023389>

¹⁵ <https://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2017/jun/08/live-uk-election-results-in-full-2017>

kurucu ülkelerin egemenliği bulunmamaktadır. Ana hatları itibariyle anayasa, savunma, ulusal güvenlik, dış politika, vatandaşlık ve göç gibi konular, Birleşik Krallık Parlamentosu'nun yetki alanında bulunmakta olup, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'daki yerel parlamentolar bu konuların dışında kalan ve yetki devrinde bulunmuş alanlarda yasama faaliyetinde bulunabilmektedir¹⁶.

Devlet başkanlığı yapan monarkların güçleri semboliktir. Monarklar belirli ve düzenli olarak başbakanlar ile görüşmeler gerçekleştirir (James ve Byl-Knoefel, 2015, s. 227). Mevcut devlet başkanı olan II. Elizabeth 1952 yılında babası VI. Henry vefat ettikten sonra Birleşik Krallık Kraliçesi olmuştur ve Kanada ile Avusturalya da dahil olmak üzere 16 bağımsız ülkenin kraliçesi olarak kabul edilmektedir. Kraliçe Victoria'nın yönetimde kalma süresini Eylül 2015 yılı itibari ile geçen II. Elizabeth, en uzun yönetimde kalan monark unvanına sahip olmuştur¹⁷.

Vatandaşlık hukuku doğrultusunda ülkelerin bir bireye asli vatandaşlık vermesi soy bağı ve doğum yerini temel alarak iki şekilde gerçekleşmektedir (Doğan, 2012, s. 112). Birleşik Krallık vatandaşlığı konusuna değinilecek olunursa; Birleşik Krallık soy bağı esasına göre vatandaşlık vermektedir, yani doğumla kazanılan vatandaşlık hakkı geçerli kabul edilmemektedir. Ebeveynlerden sadece birisinin ülke vatandaşı olması zorunludur¹⁸.

2.1.2. Ekonomik görünüm

Önde gelen ekonomik güçlerden olan Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa'dan sonra Avrupa'nın üçüncü büyük ekonomisine sahiptir. Buna ek olarak Londra, uluslararası ekonomi piyasalarını biçimlendiren ve yönlendiren dünyanın makro finans merkezlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. İş gücünün %2'sinden daha azı ile yiyecek ihtiyacının %60'nı karşılayan Birleşik Krallık tarım konusunda oldukça gelişmiştir. 2015 verilerine göre, “ülkenin kişi başına düşen milli geliri 42.000 dolardır ve işsizlik oranı %5.4'tür”¹⁹.

Başlıca ticaret ortakları “ABD, Almanya, Fransa, Hollanda, İrlanda, Çin”dir. İhracat kalemleri arasında elektriksiz makineler, mineral yakıtlar, otomobil, elektrikli makineler, ilaç, değerli taşlar, optik ve tıbbi cihazlar bulunmaktadır. İthalat kalemleri

---

¹⁶ <http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

¹⁷ <http://www.bbc.com/news/world-europe-18023389>

¹⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>

¹⁹ <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ingiltere>

arasında ise mineral yakıtlar, elektriksiz makineler, otomotiv ana ve yan sanayi ve eczacılık ürünleri yer almaktadır²⁰. Birleşik Krallık başta petrol ve doğal gaz olmak üzere önemli doğal kaynaklara sahiptir²¹.

Brexit kararı ile Avrupa Birliği üyeliğinden çıkan Birleşik Krallık'ın diğer ülkeler ile ilişkilerinin üye olduğu dönemdeki gibi olmayacağı düşünülmektedir ve bu durumun etkilerinin ekonomisi üzerinde olumsuz yönde olacağı değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra uzun vadede ise bu durumun Birleşik Krallık ekonomisine olumlu etkiler sağlayacağı öngörülmektedir. Bazı ekonomi kuruluşlarına göre, Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden çıkış şartlarına odaklanarak bu durumun ekonomisine olacak etkisini en aza indirmeye çalışacaktır²².

2.2. II. Dünya Savaşı Sonrası Birleşik Krallık

Günümüzdeki tarihte yaşanmış en şiddetli ve geniş alana yayılmış bir savaş olarak görülen II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından galibiyet elde eden ülkelerde de dahi birçok siyasi, sosyal ve ekonomik problemler oluşmuştur. Galibiyet elde eden ülkeler arasında olan Birleşik Krallık savaş sonrası ülkeler arası ilişkilerin düzenlenmesi ile savaşın getirdiği maddi ve manevi kayıpların giderilmesi konuları üzerinde yoğunlaşmak durumunda kalmıştır (Lewis, 1988, s. 35). Birkaç tarafsız ülkenin dışında savaşta yenilmeyen tek Avrupa ülkesi olarak Birleşik Krallık kendisini dünyayı şekillendirebilecek en büyük ülkelerden birisi şeklinde değerlendirmiştir. Ancak galibiyet ile beraber en çok zarara uğrayan ülke olan Birleşik Krallık için bu durum tamamen bir yanılgı olmuştur (Leach, 2006, s. 19).

Savaş suçluları ve esirleri ile ilgili problemler, mağdur olan vatandaşlar ile ekonomik problemler II. Dünya Savaşı'nın ardından oluşan problemlere örnek olarak verilebilir (Crowson, 2011, s. 55). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nin temellerinin atıldığı savaş sonrası yaşadığı problemler Birleşik Krallık'ın birliğe yönelik tutumunda belirleyici özelliklere sahip olmasından dolayı bu bölümde ayrıca değinilecektir.

Birleşik Krallık savaş sonrası ciddi ekonomik kayıplar yaşamıştır. Savaş bitimindeki ilk yıllarda tüm sömürgelerini korumasına karşın altın ve dolar rezervleri ile sanayisi tükenme noktasına gelmiştir. Ticaret gemi filosunun dörtte birini de kaybetmiş olan Birleşik Krallık'ın 1945 yılındaki ihracat hacmi 1938 yılında gerçekleştirdiği

---

²⁰ <http://country.eiu.com/united-kingdom>

²¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>

²² <http://country.eiu.com/united-kingdom>

hacmin %31'i kadar olmuştur. Ekonomik ve siyasi gücü ile anılan Birleşik Krallık en büyük borç veren (creditor) ülkesinden en borçlu (debtor) ülkesi olarak anılmaya başlanmıştır (Erhan, 1996, s. 263; Crowson, 2011, s. 57). Savaş sonrası kayıtlar savaş sırasında 60.000'den fazla sivilin hayatını kaybettiğini göstermektedir. Bununla beraber 690.000 çocuğun başka yere taşındığı ifade edilmektedir. Yıkılan yapıların tekrardan inşası ancak çok düşük kalitede gerçekleştirilmiştir (Black, 2017, s. 191).

Savaş sonrasında galibiyet elde eden ülkeler arasında Almanya bölgelere bölünerek savaşın zararlarını iyileştirmek adına bu ülkelerin sorumluluğuna verilmiştir. Aşağı Saksonya ve Kuzey Ren-Westfalya bölgelerine ek olarak Bonn, Hannover ve Hamburg gibi şehirler Birleşik Krallık'a bırakılmıştır. Savaş sonrası önemli yüklerden biri olan bu durumun Birleşik Krallık için sadece ilk yıl getirdiği finansal yük seksen milyon sterlin olmuştur (Crowson, 2011, s. 56).

Birleşik Krallık'ın sonraki dönemdeki yükünün boyutları, kaybettiği varlıkları, ekonomisinin hassaslığı, yaşadığı toplumsal problemleri ile beraber eklenen Anglo-German bölgesinin ve kolonilerin idari maliyeti olarak ifade edilebilir.

2.3. Avrupa Topluluklarının Kuruluşu ve Birleşik Krallık

Avrupa'ya felaket getiren II. Dünya Savaşı'nın ardından entegrasyonun gerekliliğinden çok nasıl gerçekleşebileceği konusunda tartışmalar yürütülmüş ve Birlik fikri 1945 yılından sonra popüler gelerek bütünleşme konusunda reel adımlar atılmıştır. İngiltere ve ABD Almanya'ya uygulanan kısıtlamaların kalkıp Almanya'nın Avrupa'ya entegre olmasını istemektedir. 19 Eylül 1946'da İngiltere Başbakanı Winston Churchill AB'nin içinde olmasa da destekler nitelikte bir konuşma yapmıştır. Yaşanan dünya savaşlarından sonra dünyanın içine düştüğü durumundan ve yıkımlar sonrası yaşanacak olan karanlık dönemden kurtulmalarından ABD'nin özel bir payı olduğunu ve ABD ile daima iyi ilişkiler içinde olmanın gerekliliğini anlatmıştır (Karluk, 2014, s. 301-302).

2.3.1. Schuman planı

Avrupa'nın entegrasyona bakış açısı Avrupa Konseyi'nin kurulmasının ardından değişmeye başlamıştır. Bu durum Avrupa bütünleşmesine başlamanın en faydalı yolunun bir ekonomik işbirliği oluşturulması şeklinde olmuştur (Horvath, 2007, s. 30). Federal Almanya'nın hak ve özgürlüklerindeki sınırların daraltılmasını onaylamayan Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri, Almanya'nın Avrupa'ya dahil olması gerektiğini düşünmekteydi. Bunun tam aksine Fransa daha isteksiz bir tutum

sergilemiştir. Alman gücünün tekrardan dirilmesini önlemek isteyen Fransa, ekonomisinin modernizasyonuna destek amacıyla Ruhr bölgesindeki kömür kaynaklarını elinde tutmaktaydı, yeterli kömür kaynağı bulunmayan Fransa bu anlamda Almanya'ya bağlı durumdaydı (Blair, 2005, s. 17; Dedman, 2001, s. 57). Kaynakların ilerde Federal Almanya'nın iradesine geçmesi Fransa'nın ekonomik açıdan sıkıntı yaşacağını ifade etmekteydi.

Jean Monnet 1950 yılında verdiği bir memorandumda Schuman'a, önceki girişimlerin ayrışmalara sebebiyet verdiğini, bütünleşmenin ekonomik bir entegrasyon üzerinden gerçekleşebileceğini savunmuştur (Lee, 2004, s. 323). Ayrıca Fransa ve Almanya'nın kömür ve çelik kaynaklarını ortak idaresini öneren "Schuman Planı"nın tasarlanmasında etkili olmuştur (Bache ve George, 2006, s. 94). "Schuman Planı" Almanya'nın kuruluşu ile Fransa'nın yaşadığı sorunları irdelemekteydi. Planda bu sorunlardan ilk olarak Fransa ile Federal Almanya arasında gelecekte var olabilecek tehditlerin neler olabileceği bu anlaşmazlıkların nasıl engelleneceği ele alınmaktaydı, ikinci konu ise Ruhr bölgesi yeniden Alman denetimine girdiği anda Fransa'nın endüstri için gerekli kömürü nasıl tedarik edeceğiydi.

"Schuman Planı"nın temel düşüncesi kömür ve çelik sanayisi üzerine oluşturulacak merkezi bir idarenin olası savaş ihtimalini ortadan kaldıracığı yönündedir. 1940-1960 yılları arasındaki kaynaklara bakıldığında kıtlıktan dolayı var olan kaynakların eş güdümlü kullanımı sonrasındaki bütünleşme girişimleri için olumlu bir neden oluşturmuştur (Horvath, 2007, s. 31). Dönemin en değerli sanayileri olan kömür ve çelik, iki dünya savaşına sebebiyet veren ihtilaflarda etkili olması nedeniyle seçilmiştir (Blair, 2005, s. 17).

"Schuman Planı" ekonomik birlikteliği araç olarak savunsa da amaç daima politik yönde olmuştur. Planın amacını ifade eden Monnet, bu önerinin halkın bağımsızlığı açısından önemli bir eksiklik doğurabilecek olsa da, barış temelinde ihtiyaç duyulan beraberliğe sebep olacak olan önemli bir siyasi hedefi olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Walter Hallstein; yalnız ekonomilerin bir araya gelmediğini, stratejilerin de entegre olduğunu ifade etmiştir (Burgess, 1996, s. 2).

Başta Almanya olmak üzere birçok ülke plana pozitif bakarken, Birleşik Krallık tam aksi yönde düşünmektedir. Hemen hemen her kaynakta Benelux ülkeleri, Fransa, Federal Almanya ve İtalya "Altılar" olarak ifade edilir. Ülkelerin plana dahil olma

nedenlerinden özetle bahsedilecektir ancak Birleşik Krallık'ın dahil olmama nedeni detaylı olarak sonraki bölümde ele alınacaktır.

Federal Almanya, planın kömür ve çelik sanayisinde hak sınırlarının genişlemesini sağladığı için en çok sevilen devlet olmuştur (Blair, 2005, s. 18). Çünkü plan öncesinde Ruhr Bölgesindeki 1949'da kurulmuş olan "Uluslararası Ruhr İdaresi (IRA)"nin kontrolünde olan kömür kaynaklarının idaresini Fransa devleti başkanlık yapmaktaydı (Dinan, 1998, s. 298). Federal Almanya bu kontrol ile oluşan engellemelerden kaynaklanan hak sınırlamalarından rahatsızlık duymaktadır ve hakimiyet paylaşımının, kısıtlamalardan çok daha iyi olduğu kanaatine varmıştır (Dinan, 2008, s. 65).

Benelüks ülkeleri plana katılmamayı düşünmemişlerdir. Çünkü bu sayede Federal Almanya ve Fransa ekonomileri ile birbirlerine bağlı olup ayrıca oy dengesi ile büyüklere karşı korunmayı hedeflemişlerdir. Komünizmin gözdağından çekinen İtalya için ise Avrupa'da yerini yeniden sağlamak adına plana olumlu yaklaşmıştır (Soutou, 2014, s. 313).

Altılar Avrupa Kömür Çelik Topluluğu adıyla bilinen oluşumda antant kalmışlardır. Nisan 1952'de Altılar arasında imzalanan Paris Antlaşması ardından Temmuz 1952'de "Avrupa Kömür Çelik Topluluğu" etkin duruma gelmiştir. Kuruluşun ilk başkanı Monnet seçilmiştir (Soyaltın, 2015, s. 12).

Avrupa Savunma Topluluğu (AST) ve Avrupa Siyasi Topluluğu müşterek bir ordu kurmayı amaçlayan ulus-üstü bir yapı içerdiği düşünüldüğü için geri çevrilmiştir. Fransa meclisinden geçemeyen AST çökmüştür (Kaya vd., 2016, s. 4). Bu durum Avrupa'nın hala politik bir teşekküle hazır olmadığını göstermiştir.

Birleşik Krallık'ın plana ve plan doğrultusunda kurulan AKÇT'ye katılmamasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Öncelikli sebebi planın içerdiği "supranasyonel" (ulus-üstü) yöndür (Gowland v.d, 2010, s. 28). 1950'lerin başlarında AKÇT'nin kurulması adına R. Schuman İşçi Partisi hükümeti adına Clement Attlee'yi görüşmeler için davette bulunmuştur (Crowson, 2011, s. 65). Davete katılan devletlerin imzalanacak planın pratik detayları olmadığı için taahhüt oluşturmaları beklenilmiştir (Hörber, 2006, s. 306). Bu durum Krallık tarafından kabul edilemez olarak değerlendirilmiştir. Fakat bazıları Hollanda gibi Birleşik Krallık'ta uygulanamayacak hükümlerin onaylanmasının geri çekilmesi için ek bir madde ekleyebileceğini düşünmekteydi. Dışişlerinin görüşü Birleşik Krallık ile Hollanda'nın mukayese edilemeyeceği yönünde olmuştur. Çünkü

detayları bilmeden daveti kabul etmek ve sonra görüşmelerden çekilmek Birleşik Krallık'ın itibarı açısından olumsuz değerlendirmelere sebebiyet verebileceğini öngörmüştür (Gowland vd., 2010, s. 30). Bu belirsizlikler ve riskler doğrultusunda 2 Temmuz 1950 tarihinde İşçi Partisi Hükümeti daveti kabul etmediğini açıklamıştır.

Planın kömür ve çelik kaynaklarının uygulamasına yönelik yönetiminin devredilmesi konusu Birleşik Krallık tarafından plana dahil olmamak için ikinci sebep olarak değerlendirilmiştir. Kaynaklar üzerindeki milli denetimi sağlamlaştırmak isteyen Birleşik Krallık, plan ile Fransa'nın Alman kömür kaynaklarına erişimini sağlayabileceğinden ve halihazırda kendi kömür sanayisini ulusallaştırmış ve çelik sanayisine yönelik aynı adımı atmışken bu uygulamayı olumsuz karşılamıştır. Kömür ve çelik sanayisi ihracatında hedefi evrensel pazar olan Birleşik Krallık, %60'lık ihracat payını Commonwealth ülkeleri oluştururken Avrupa ülkelerine yapılacak sadece %5'lik bir oran için kaynaklarının yönetimini vermek istememiştir (Crowson, 2011, s. 67).

Schuman Planı'na Birleşik Krallık'ın dahil olması için istekli olmayan Fransa üçüncü sebep olmuştur. Ayrıca sadece Birleşik Krallık'ın plana olumsuz yaklaşımlarından bahsedilirken Birleşik Krallık'ın plana katılımı istenilen diğer altı ülke tarafından önemsenmemesi göz ardı edilmiştir. Bu tezi destekleyen örnekler sunulabilir.

Planın oluşturulan ilk taslağında Birleşik Krallık'ın üyeliğine ihtiyaç duyulmamaktaydı. Hatta Planın resmi duyurumunun gerçekleştirilmesinin öncesinde Birleşik Krallık hariç tüm devletlerin dışişleri bakanları ile plana dair değerlendirmeler yapılması adına görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Ernest Bevin Londra'da gerçekleşen bir toplantıda bu durumdan duydukları rahatsızlığı R. Schuman ile paylaşmıştır. Ayrıca bu dönemde birçok politikacı ve akademisyen bu durumu Fransa'nın Birleşik Krallık'ı plana dahil etmemek adına bilinçli olarak yaptığını ifade etmişlerdir (Young, 1993, s. 29). Birleşik Krallık'ın kendi içerisinde de hükümete yönelik muhalefetler bulunmaktaydı. Dönemin Muhafazakâr Partisi hükümetin görüşmelere katılmamasını eleştirmiştir (Hörber, 2006, s. 308).

Kömür ve çelik kaynaklarının uygulamasına yönelik idaresinin devredilmesi, Birleşik Krallık'ın birliğe katılması için Fransa'nın istekli olmayışı gibi nedenlerden kaynaklı olarak Birleşik Krallık plana ve AKÇT'ye katılmayı tercih etmemiştir.

2.3.2. Messina görüşmeleri

Avrupa devletleri Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun aralarında oluşan finansal ivmeden dolayı bütünleşme sürecini yeniden iktisadi birlik ile sürdürmeyi

planlamışlardır (Horvath, 2007, s. 32). Bu nedenle Haziran 1955 tarihinde Messina’da yapılan toplantıda AKÇT üye devletleri ekonomik bütünleşmenin genişlemesi ve derinleşmesi hususlarında, gümrük konusundaki işbirliği ile müşterek bir pazar oluşturulması gibi meseleleri tartışmak üzere bir araya gelmişlerdir (Crowson, 2011, s. 71). Bu amaçla yeni bir komite kurulmuştur. Kurulan komite tartışılan konu hakkında inceleme yapmak üzere görevlendirilmiştir. Messina Konferansı’na Birleşik Krallık’ın davet edilmesine karar verilmiştir ve Birleşik Krallık da komiteye temsilci göndermiştir (Young, 1993, s. 44).

Schuman Planı görüşmelerine katılmayan İşçi Partisi Hükümetine muhalefet eden Muhafazakârlar bu dönemde iktidar oldukları için görüşmelere katılarak Altılar’ı makul bir noktaya çekmeyi hedeflemişlerdir. Ancak henüz görüşmelerin başında iken Altıların ulus-üstülük hususunda ödün vermeyecekleri anlaşılmıştır (Young, 1993, s. 45).

Gümrük birliğine katılımın olumlu ve olumsuz yönlerini tartışanlar olmuştur. Olumsuz yönde etkileyeceğini destekleyecek verilerden bahsedilecek olunursa; Birleşik Krallık’ın Altılar ile gerçekleştirdiği ihracatı oranı %14 ve bu oran Avrupa’nın %25’ne denk gelmektedir. Bu durumda gümrük birliğinin Commonwealth ülkelerinin Birleşik Krallık ile gerçekleştirdiği %50’ne denk gelen tarımsal ürün ihracatlarından dolayı Birleşik Krallık’ın zarara uğrayacağı öngörülmüştür (Crowson, 2011, s. 71). Tarımsal ürün ihtiyacı yüksek olan ve ihtiyacını vergisiz olarak “Commonwealth” ülkelerinden sağlayan Birleşik Krallık’ı bu ürünleri vergiyle almanın zarara uğratacağı düşünülmüştür (Diebold, 2016, s. 4).

Olumlu yöndeki etkilere değinilecek olursa; Commonwealth ülkeleri Birleşik Krallık için büyük bir pazar olmasına karşın Avrupa pazarına kıyasla dinamik ve büyüyen niteliğe sahip olmadığı şeklinde değerlendirilmiştir (Hörber, 2006, s. 314). Ticaret rakamları değerlendirildiğinde Birleşik Krallık’ın Commonwealth ile ticareti 1938’de %39 iken 1956 yılında %27’ye düştüğü görülmektedir (Crowson, 2011, s. 71). Buna ek olarak Altılar ile Birleşik Krallık’ın 1950-55 arasındaki büyüme oranları değerlendirildiğinde “Birleşik Krallık 2.9, Fransa 4.4, İtalya 6.3, Almanya ise 9.1” ortalama ile büyüdüğü gözlemlenmiştir (Cairncross, 1981, s. 376). Bu veriler Avrupa pazarının ekonomik anlamda gelecekte daha iyi fırsatlar sunduğunu göstermiştir. Kısa dönemde gümrük birliğine girişin zararlı olabileceği değerlendirilse de veriler uzun vadede kârlı olacağını göstermiştir.

Son olarak Birleşik Krallık ile Fransa Süveyş Krizi'nden dolayı Nasır Mısır'ına ortak bir operasyon düzenlenmiş ve Birleşik Krallık kendi birliklerini çekmesi sonucunda Fransa ile ilişkisini sıkıntıya sokmuştur. Ayrıca Kasım 1955'de Spaak Komitesi'nden çekilmiştir (Crowson, 2011, s. 71). Bunlara ek olarak Londra hükümeti AET'nin yanı sıra Euratom'a da karşı çıkmıştır. Ancak Euratom'a karşı çıkma nedeni AET'den farklı olarak yürüttüğü atom silahı programına uymaması olmuştur. Altılar 1957 yılında Birleşik Krallık olmadan AET ve Euratom'u oluşturan Roma Anlaşmalarını imzalamıştır (Young, 1993, s. 47).

2.3.3. FTA ve EFTA

AET, Birleşik Krallık'ın tüm itirazlarına karşın istediği yapıda kurulmayınca, 1956 yılında Muhafazakâr hükümet "Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA: European Free Trade Area)" kurulması önerisinde bulunmuştur (Crowson, 2011, s. 72). Sadece endüstriyel ürünler için önerilen "Plan G" ile entegrasyon hedefi olmadan yalnız üye ülkeler arasında serbest ticaretin oluşturulması hedeflenmiştir (Young, 1993, s. 50). FTA (Serbest Ticaret Anlaşması) üyelerinin, üye olmayan ülkelere uygulanacak vergilerin miktarının kendilerinin belirlemeleri öngörülmüştür (Gowland vd., 2010, s. 45). Bu inisiyatif ile Birleşik Krallık, Commonwealth ile tarımsal ticaretini koruyarak, Avrupa ülkeleriyle de endüstriyel ticaretini serbest bir şekilde gerçekleştirmeyi amaçlamıştır.

Önerilen plan Birleşik Krallık'ın ortak pazarın yapısına zarar verme girişimi şeklinde algılandığından umulduğu gibi gerçekleşmemiştir. Halen Avrupa'nın lideri olmak isteyen ve bu anlamda Birleşik Krallık'ı kendine rakip gören Fransa'nın bu plana katılmak istememesinde çeşitli nedenleri bulunmaktadır (Diebold, 2016, s. 4). Öncelikli olarak ekonomisinin bu rekabete dayanmayacağını düşünen Fransa, eş zamanlı olarak Commonwealth ülkeleri ile tarım ticaretini korumayı ve Avrupa ülkeleri ile endüstri ticaretini gerçekleştirmeyi isteyen Birleşik Krallık'ın iki ayrı ticaret kulübüne dahil olamayacağını ve bir seçim yapmak zorunda olduğunu düşünmekteydi (Crowson, 2011, s. 74).

Altılar, Fransa'yı desteklemiştir ve Altıları planına dahil edemeyen Birleşik Krallık, "İngiltere, İsveç, Norveç, Danimarka, Avusturya, Portekiz ve İsviçre"nin katıldığı Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ni kurmuştur (Crowson, 2011, s. 76).

2.4. Birleşik Krallığın Adaylık İçin Başvuruları

Birleşik Krallık önceki bölümde aktarılan nedenlerden dolayı AET ve AKÇT'ye katılmak istememiştir. Ancak 1961 yılında topluluklara başvuruda bulunmuştur. Bu durum Birleşik Krallık Hükümeti tarafından hızlı bir şekilde alınmış bir karar olmamakla beraber bu kararın alınmasında bir dizi neden bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ı başvuru yapma kararında etkili olan iç ve dış politik nedenler ile ekonomik nedenler bu bölümde bahsedilecektir. Ayrıca Birleşik Krallık'ın üç başvuru döneminden bahsedilecektir.

Birleşik Krallık'ın başvuru yapma kararı almasında teknolojik canlanma ile beraber Sovyet tehdidi en mühim siyasi nedenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Sovyet tehdidi, Berlin Duvarı ile Sovyet yönetimiyle yapılan görüşmelerin olumsuz sonuçları doğrultusunda daha belirgin bir hal almıştır (Crowson, 2011, s. 78). Birleşik Krallık AET üyeliği ile Batı Avrupa'daki iki ayrı ticaret bloğunu tek bir blok haline getirmeyi ve bununla bütünlük sağlayıp Batı bloğunun Sovyetler Birliği karşısındaki pozisyonunu güçlendirmeyi hedeflemiştir (Gowland vd., 2010, s. 56).

Birleşik Krallık'ın AET'ye yönelmesinin bir diğer nedeni, Commonwealth ülkeleri ile siyasi ilişkileri bozulması ve bu ülkeler üzerindeki gücünün 1956 Süveyş Krizi ile iyice etkisini yitirmesidir. Süveyş Operasyonuna en çok itiraz eden devletler Kanada ve Hindistan olmuştur (May, 2001, s. 86). Ayrıca diğer bir siyasi neden Birleşik Krallık'ın Avrupa sözcüsü olmayı hedefleyen Fransa'nın bu yönde ilerlediğini görmesi ve tekrar liderliği elde etmek istemesi olmuştur (Kaiser, 1999, s. 116).

Birleşik Krallık'ın AET'ye katılmak istemesindeki ekonomik nedenlere Commonwealth ülkeleriyle azalmış olan ilişkilerinden başlamak uygun olacaktır. 1956-1962 yılları arasında ki veriler şu şekildedir; "Altılara olan ihracatını 468 milyon sterlinden 762 milyon sterline yükselten Birleşik Krallık, Commonwealth ülkelerine olan ihracatını 1,26 milyar sterlinden 1,19 milyar sterline düşürmüştür". Bu veriler ve bu dönemde Avrupa'ya yapılan ihracatlar da gümrük vergisinin olması da göz önünde bulundurularak, vergilere rağmen belirtilen yıllar aralığında AET'ye olan ihracatta %62,8'lik bir artış gerçekleştirilirken Commonwealth'e olan ihracatta %5,5'lik bir düşüş olduğu gözlenmiştir (Kaiser, 1999, s. 110).

Altıların ekonomik indekslerinin iyi olması diğer bir ekonomik neden olarak değerlendirilmektedir. 1955-1960 yılları arasında ki Altıların ve Birleşik Krallık'ın büyüme ve milli gelir oranları şu şekildedir; "Birleşik Krallık 2,5 ortalamaıyla

büyürken, Fransa 4.8, Almanya 6.4 İtalya 5.4 ortalamayla büyümüşür. Yine aynı dönemde kişi başına düşen milli gelir Birleşik Krallık 100 olarak alındığında, Fransa'nın 124, Almanya'nın 144'dür" (Cairncross, 1981, s. 376).

ABD'nin soğuk savaş sonrası Birleşik Krallık ile olan ilişkilerini sonlandırması Birleşik Krallık'ın AET'ye yönelmesinde hem siyasi hem de ekonomik nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. 1960 yılında ABD'nin yatırımlarının %50'si AET'ye yönelmeye başlamış ve Birleşik Krallık'ın marjı %40'a gerilemiştir (Kaiser, 1999, s. 113). Birleşik Krallık'ın kaybettiği denizaşırı kaynakların dış siyasi, kaynaklardan elde ettiği gelirlerin azalmasının da ekonomik nedenler olarak özetlenebilir (Leach vd., 2006, s. 270).

İç politik nedenlere değinilecek olunursa; AET'ye girmeyi destekleyen büyük basın kuruluşları ile lobilerin gerçekleştirdikleri faaliyetlerin etkisi olmuştur. Ayrıca iç politikada ve karar alıcılar üzerinde etkili olan Lee Raporu da iç politik nedenler arasındadır. Rapor, Birleşik Krallık için AET'nin hızla büyümesi ve daha büyük olmasından kaynaklı EFTA'ya göre daha çok avantajlı olduğunu içermekteydi (Kaiser, 1999, s. 112-113). Raporun neticeleri doğrultusunda AET'ye dahil olmanın Birleşik Krallık'ın yaşamakta olduğu ekonomik ve siyasi problemlerin çözümü için en doğru yol olacağı anlaşılmıştır (May, 2001, s. 88).

2.4.1. İlk başvuru (1961)

Haziran 1960'da Avrupa Topluluklarına başvuru yapılmasının gündemlerinde olduğunu resmi olarak duyuran Muhafazakâr Parti lideri olan Başbakan Harold Macmillian, 1961 yılında AET'ye başvuruda bulunmuştur (Gowland vd., 2010, s. 53). Birleşik Krallık adına görüşmelerde yetkili olan Edward Heath, 10 Kasım 1961'de gerçekleşen ilk bakanlar konferansında Birleşik Krallık'ın Roma anlaşmasının tüm maddelerini kabul etmeye hazır olduğunu belirtmiştir. Fakat AET pazarlarına Commonwealth ülkelerinin dahil edilmesi adına bir ayrıcalık talebinde bulunmuştur. Bu talep ihtilaf yaratmış ancak Birleşik Krallık bu konu sonuçlandırılmadan bir karar vermek istemediğinden ısrarcı olmuştur. Bu doğrultuda Commonwealth ülkeleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Young, 1993, s. 77).

Görüşmeler devam ederken Fransız Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle ülkenin Avrupa Kıta'sından oldukça farklı olduğu, ekonomik durumunun belirsizliği ve Amerika Birleşik Devletleri'ne diplomasi anlamında bağımlı olduğu gerekçeleri ile Birleşik Krallık'ın Birliğe girmesini veto etmiştir (Young, 1993, s. 83). Bunlara ek

olarak Fransa'nın Avrupa'nın lideri olarak kalma isteği ve bu anlamda Birleşik Krallık'ı rakip olarak görmesi ile Commonwealth ülkeleri konusundaki ısrarı De Gaulle'in veto sebepleri olarak değerlendirilmektedir (Lewis, 1988, s. 37).

Fransa hariç diğer ülkelerin tamamı Birleşik Krallık'ın üyeliğine olumlu yaklaşmıştır (Crowson, 2011, s. 88). Ortak Tarım Politikası doğrultusunda komisyona bütçe oluşturacak kaynaklar ile ilgili yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda Fransa'nın toplantıları boykot etmesi ile "Boş Sandalye Krizi" diye adlandırılan bir kriz ortaya çıkmıştır.

2.4.2. İkinci başvuru (1967)

Fransa'nın vetosu Macmillan hükümetinin 1964 seçimlerini kaybetmesinde etkili olmuş ve Harold Wilson liderliğindeki İşçi Partisi seçimi kazanmıştır (Crowson, 2011, s. 88). Muhafazakar iktidarın aksine AET ve EFTA konularının yerine Commonwealth ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi konusunda vaatler veren ve göreve ilk geldiğinde bu konuya öncelik veren Harold Wilson umduğu gelişmeyi sağlayamadığı için AET'ye ikinci kez başvuru yapmıştır (Gowland vd., 2010, s. 66). Önceliği doğrultusunda izlediği politikanın Birleşik Krallık'ın ekonomisinin iyileşmesine katkı sağlamaması ve AET'nin kararlılıkla gelişimini ilerletmesi, Fransa hariç Altılardan aldığı destek ile 1966 Sterling Krizi gibi nedenler Wilson'ı başvuru yapmaya götüren nedenler olarak değerlendirilmektedir (Young, 1993, s. 87).

Wilson'un AET'ye yönelmesinde 1966 Sterling krizi en büyük ekonomik ve siyasi neden olarak değerlendirilmektedir. Yaşanan kriz ile beraber altın rezervlerinde büyük sıkıntı yaşanmış ve hükümet ödemeler konusunda ciddi kesintiler yapmak durumunda kalmış ve Süveyş'ten çekilmek durumunda kalmıştır (Alexander, 2001, s. 142).

1965-1967 yılları arasında Gallup şirketi tarafından yapılan anketlerde Wilson'un AET'ye yönelmesinde iç politikada halkın desteğinin olduğu sonucunu elde edilmiştir. Fakat Wilson'un Birleşik Krallık Avrupa Komitesi'nden istediği raporun içeriği topluluğa kabul için olumlu bir tablo çizmemiştir. Raporla Fransa'nın vetosu ile beraber mevcut ekonomik durumdan kaynaklı olarak topluluğa kabulün yakın gelecekte gerçekleşmesine engel olarak gösterilen iki temel sebep olarak sunulmuştur. Tüm bu analizlere rağmen Harold Wilson 10 Mayıs 1967'de AET'ye resmi olarak başvuruda bulunmuştur (Kitzinger, 1968, s. 177; Young, 1993, s. 91).

İlk başvuruda Birleşik Krallık'ı veto eden De Gaulle bu sefer üyeliğe itirazını “ortaklık” (associate) statüsü gibi oluşturulabilecek alternatif bir çalışma önerisi sunarak belirtmiştir. Birleşik Krallık'ın bu öneriyi reddetmesiyle beraber De Gaulle bir basın konferansında Birleşik Krallık'ın üyeliğe hazır olmadığını ve üyeliğinin topluluğun yapısını bozacağını duyurmuştur. De Gaulle'in bu açıklaması “kadife (yumuşak) veto” (velvet veto) şeklinde yorumlanmıştır. Olumsuz açıklamalara rağmen üyelik çalışmalarına devam eden Birleşik Krallık için bu süreç 22 Kasım 1967'de Fransa'nın resmi veto açıklaması ile son bulmuştur (Gowland vd., 2010, s. 69).

Verdiği ikinci veto kararı ile Fransa oldukça eleştirilmiştir. Hollanda Dışişleri Bakanı'nın “Basın Toplantıları bir müzakere metodu değildir” sözleri bu eleştirilerin içeriğini özetlemektedir. De Gaulle bu eleştirilere “Britanya bir gün ortak pazara girecek fakat şüphesiz o zaman ben burada olmayacağım” sözleri ile karşılık vermiştir (Urwin, 2014, s. 112).

2.4.3. Son başvuru ve giriş (1973)

AET'ye yapmış olduğu iki başvurunun Fransa tarafından veto edilmesinin ardından Birleşik Krallık, 1970 seçiminin sonuçlanmasından on iki gün sonra topluluğa üçüncü kez başvuruda bulunmuştur. Göreve gelen Muhafazakâr hükümetin Başbakanı Edward Heath'ın 1961 ve 1967 başvurularında Birleşik Krallık görüşme sözcüsü olması ve AET hakkındaki tecrübesi bu sürece olumlu katkılar sağlamıştır (Crowson, 2011, s. 96).

Edward Heath'ın kendisinden önce görevde bulunan Başbakanlardan ayrıcalık nitelikte olan bazı özellikleri bulunmaktadır. 1945 yılından sonraki en “Avrupa Merkezci” (European-centred) düşüncede olan Başbakanıdır. ABD ile “özel ilişki” sürdürme kaygısı olmayan Heath, bu kavramı kullanmaktan özellikle imtina etmiştir. Bunun yanı sıra Commonwealth ülkelerine bir bağlılık duygusu içinde olmamıştır (Young, 1993, s. 107). Ancak Heath de kendisinden önce görevde bulunan Başbakanlar gibi AET'ye dahil olmanın Birleşik Krallık'ın ekonomik ve siyasi anlamda eski kuvvetine kavuşması adına çok önemli olduğu düşünmekteydi (Pedaliu, 2013, s. 171).

Üçüncü başvuru döneminde sağladığı ticaret dengesi ile Birleşik Krallık, gerçekleştirdiği iki başvuru sürecindeki durumuna kıyasla daha iyi durumda bulunmaktaydı. Buna ek olarak bu süreçte farklı yöntemler ile ilerlemiş, topluluğun politikalarında değişiklik çabasında bulunmadan olduğu gibi kabul etmiştir. Ayrıca

seleflerin aksine Fransa haricindeki Altıları Fransa'ya karşı harekete geçirmeye çalışmaktan imtina etmiştir (Crowson, 2011, s. 97; Gowland vd., 2010, s. 73).

Bu dönemde Fransa'da yaşanan iç problemler ile çoğalan gösterilerden kaynaklı De Gaulle istifası Heath'ın en büyük avantajı olmuştur. De Gaulle'den sonra iktidara gelen Georges Pompidou ile gerçekleştirilen görüşmelerin neticesinde Heath, Fransa'nın Birleşik Krallık'ın üyeliği konusunda ılımlı tavır sergilemesini sağlayarak büyük başarı elde etmiştir (Young, 1993, s. 112). Ekonomik açıdan Almanya'nın gelişimi Fransa'nın Birleşik Krallık'a karşı tavrını yumuşatmasında ayrıca etkili olmuştur. Derek W. Urwin'e göre Fransa, Birleşik Krallık'ın üyeliğinin Batı Almanya'ya karşı bir denge oluşturacağını ön görmüştür.

Sonuç olarak Ocak 1972'de Birleşik Krallık ile birlikte İrlanda, Danimarka ve Norveç Üyelik Antlaşmalarını imzalamış ve 1 Ocak 1973 tarihinde (referandumla üyeliği kabul etmeme kararı alan Norveç haricinde diğer ülkelerin) tam üyelikleri gerçekleşmiştir (Urwin, 2014, s. 122).

3. AVRUPA ŞÜPHECİLİĞİ

3.1. Avrupa Şüpheliğinin Tarihsel Gelişimi

Brexit anlaşmasının değerlendirmesini yaparken Birleşik Krallık'ın Avrupa şüpheliğii konusundaki tarihsel detaylar anlaşmanın içeriğine hakimiyet açısından önemlidir. Birleşik Krallık ve Avrupa ilişkisi hassas dinamiklere sahip bir geçmişe sahiptir. İngiltere'nin milliyetçilik yaklaşımı Avrupa şüpheliğii konusunda önemli bir yere sahiptir. Avrupa şüpheliğii "Avrupa entegrasyonuna eleştirel ve şüpheli şekilde bakmak" olarak ifade edilebilir (Taggart, 1998, s. 365). Literatürde Avrupa şüpheliğii "Sert Avrupa şüpheliğii" ve "Yumuşak Avrupa şüpheliğii" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bunun nedeni karşıtlık seviyesini netleştirmek olarak ifade edilebilir (Taggart ve Szczerbiak 2002, s. 7) "Sert Avrupa şüpheliğii"ni Avrupa entegrasyonuna koşulsuz olarak karşı çıkan ve Avrupa Birliğı üyeliğinden çıkılmasını savunanlar olarak tanımlamaktadır. "Yumuşak Avrupa şüpheliğii"ni de Avrupa Birliğı'ne devlet çıkarlarının sürekliliğini sağlayacak ekonomik ve politik anlamda entegrasyona dahil olmak, bunun dışındaki politikalara karşı olmak olarak ifade etmektedirler.

Devletlerin ekonomik dinamikleri Avrupa şüpheliğii nedenleri içerisinde bulunmaktadır. Avrupa şüpheliğii'nin enflasyon ile işsizlik oranlarının artması doğrultusunda yoğunlaştığı, ekonomik dinamiklerin yükselmesi durumunda ise azaldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca toplumun iş bulma veya çalışma koşullarının yeterliliğii konusundaki negatifliğii oluşması da Avrupa şüpheliğii'nin artıran nedenler arasında yer almaktadır. Fakat Avrupa şüpheliğii yalnız ekonomik nedenler ile ifade edilmemektedir. Örneğii 90'lı yıllarda siyasi ve toplumsal nedenlerin de Avrupa şüpheliğii konusunda etkileri gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra toplumun milli irade ve milli kimlik kavramlarına tehdit olarak görmesi üzerine oluşan kaygılarında etkili olduğu söylenebilmektedir (Saygın ve Ultan, 2016, s. 81).

Avrupa entegrasyon sürecine dair şüphelerin 1990 yılına kadar devletlerin yüksek ekonomik başarılarıyla ilgili olduğu düşünölmekteydi. Bu şüphelerin devletler içerisinde yaşanan enflasyon ve işsizliğii'nin artması ile aynı paralellikte yoğunlaştığı ve ekonomik açıdan performansın yükselmesi ile azaldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca toplumun iş güvensizliğıyle doğrudan şekillenebilmektedir. Fakat 90'lı yıllardaki ekonomik mevcut durumun da iyi olması ve seviyenin büyüme yönünde gelişme göstermesine karşı Avrupa şüpheliğii'nin azalmadığı gözlemlenmiştir. Bunun nedeni ise siyasi ve toplumsal etkenler olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda şüpheliğii'nin

sadece ekonomik sebeplere bağılı olmadığı söylenebilmektedir. Siyasi ve sosyal sebepler yapılan Maastricht Anlaşması sonrası milli irade ve milli kimlik kavramlarına tehdit olarak görmesi üzerine oluşan kaygılar olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda bütünleşmenin toplum üzerinde oluşturduğu milli tehdit algısının şüpheciliğın siyasi ve sosyal nedenleri olduğu söylenebilir (Hooghe ve Marks, 2007, s. 122-123).

3.2. Margaret Thatcher'ın dönemi

Avrupa şüpheciliğın İngiltere ile Birliğın ilişkisi üzerindeki en önemli etken olarak düşünölmektedir ve bu durumun belirginleştiğın dönem Margaret Thatcher dönemi olarak değeriendirilmektedir. Ayrıca ölkenin ekonomik politikalarının Avrupa Birliğın ile benzerlikler taşımadığına ilişkin değeriendirmelerin yapıldığı dönem olması sebebi ile Avrupa şüpheciliğın açısından önem taşıyan süreç olarak düşünölmektedir. 1980'li yıllara kadar sancılı geöen katılım süreci sonrasında da üyeliğın Ada politikası anlamında sorgulanma süreci devam etmiştir. Ölkenin ilk kadın başbakanı olan “Demir Leydi” olarak anılan Margaret Thatcher'ın dönemi, İngiliz milliyetçiliğının hakim olmaya başladığı, bu doğrultuda siyasi ve ekonomik açıdan Avrupa şüpheciliğının belirginleştiğın bir iktidar dönemi olmuştur (Wellings, 2010, s. 490).

Margaret Thatcher, Birliğın Almanya ve Fransa'ya ayrıcalıklı politika yürüttüğünü ve bu durumun İngiltere'nin dünya siyaseti platformundaki etkinliğini negatif anlamda yansımaları sebebiyet verdiğini savunmaktaydı. Fakat Thatcher'ın 1975 yılında geröekleşen referandumdaki desteğın “Yumuşak Avrupa şüpheciliğın” ve iktidar süresince ki izlediğın politikası “Sert Avrupa şüpheciliğın” olarak değeriendirilmiştir. Thatcher devlet çıkarlarının sürekliliğini sağlayacak ekonomik ve politik anlamda entegrasyona daha fazla düzeyde dahil olmaya karşı olduğunu savunmuş ve kendi iktidar döneminde uyguladığı politikalar ile bu düşüncesini ortaya koymuştur. Bu dönemde Birliğın Avrupa Para Sistemi ve Tek Pazar oluşturma girişimlerine İngiltere karşı çıkmıştır. Bu doğrultuda hazırlanan Delors Raporu'nun İngiltere'nin kırmızı çizgilerine yönelik içeriğın sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu içerikte bağımsız bir Avrupa Merkez Bankası kurulmasını ve ortak para birimine geöiş gibi konular yer almaktaydı. Margaret Thatcher ise bu uygulamaların bir mantığıının olmadığıının yanı sıra İngiltere'nin aleyhine olduğunu düşünmekteydi. Dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Nicholas Ridley, Almanya'nın Ortak Para Birliğın Politikasının Avrupa devletleri üzerinde hakimiyet kurma amacı için araç olarak kullanmak istediğini savunmuş ve istifa etmiştir. Thatcher da İngiltere'nin para birimi olan Sterlin'in gücün

en büyük göstergesi olarak savunmuş ve Birliğin bu girişimine karşı tutum sergilemiştir (Wellings, 2010, s. 490).

Thatcher'ın söylemleri “Sert Avrupa Şüpheliği” doğrultusunda olmasına karşın İngiltere'nin Birliğin içinde kalması ile sahip olunan hakların genişletilmesini sağlamaya yönelik bir politika izlemiştir. Toplum tarafından İngiliz başbakanları arasında popülaritesi en az olan dönemin başbakanı Thatcher, Falkland Savaşı galibiyetinin ardından toplum tarafından desteklenmeye başlanmıştır (Doğan, 2002, s. 21).

Margaret Thatcher'ın 20 Eylül 1988 tarihinde Bruges'da ki konuşması İngiliz tarihinin Avrupa şüpheliği yaklaşımındaki en önemli günü olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki “The Bruges Speech” olarak anılan konuşma Avrupa şüpheliği tarafından günümüzde hâlâ referans alınan ve atıfta bulunulan bir konuşma özelliğini taşımaktadır. Thatcher bu konuşmasında net bir şekilde siyasi entegrasyonun derinleşmesine karşı olduğunu ve Birliğin politikalarının reform edilmesi gerektiğini söylemiştir (Noriega, 2002, s. 58). Burada ekonomik ve siyasi entegrasyon arasında fikirlerin farklılaşması kadar ulusüstüçülük ve hükümetlerarasıcılık arasında kutuplaşma olarak da görülebilir.

3.3. John Major Dönemi

Muhafazakâr Partili Başbakan John Major ise görev süresi boyunca Avrupa Birliği'ne olumlu tutum sergileyerek Birlik ile ilişkileri geliştirmeye yönelik politika izlemiştir. Major döneminde Avrupa ekonomik bütünleşmesinin derinleşmesine yönelik önemli bir anlaşmanın müzakereleri gerçekleşmekteydi. Aralık 1991 Maastricht Zirvesi'nde Major, parasal birlik konusunda İngiltere'nin avantajı adına koruyucu bir politika izlediği gözlemlenmektedir. İzlediği politika doğrultusunda Major, İngiltere ve ABD ilişkilerinin gelişimine odaklanmak yerine Birlik ile olan ilişkilerine odaklanmış ve entegrasyona dahil olma yönünde adımlar atmıştır. Ekonomik ve Parasal Birlik konusunda korumacı ve taviz vermeyen adımları başarılı olmuştur (Dinan, 2005, s. 300). Major dönemini özetleyecek olunursa; Tek Pazar fikrini savunan, federal Avrupa fikrine karşı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Bunların yanı sıra hâkimiyet hususunda Thatcher ile benzer tasalara sahip, Avrupa şüpheliğinin hakim olduğu, siyasi entegrasyonun derinleşmesine karşı fikirde fakat ülkeye katkı sağlayacak konularda Birlik ile anlaşma fikrinde olan dönem özelliklerini taşıdığı görülmektedir (Saygın ve Ultan, 2016, s. 81). Ayrıca ekonomi politikalarının Major döneminde de

Avrupa şüpheciliği konusunda zemin oluşturduğu gözlemlenmiştir (Seldon, 2004, s. 60).

3.4. Tony Blair Dönemi

1994 yılında İşçi Partisi lideri olan Tony Blair göreve gelmiştir. Blair 13 yıl süren görevi boyunca Avrupa şüpheciliğinin azaltılmasına yönelik Birlik politikası izlemiştir. Fakat Irak Savaşı olumlu ilerleyen siyasi kariyeri üzerine gölge düşürmüştür. Kitle imha silahlarının varlığına yönelik delillerin sağlanamaması, İngiltere'nin dış politikası açısından kesintiye uğramasındaki en mühim faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Tony Blair, Birliğin Dış Politika ve Savunma Politikaları konusunda her ne kadar olumlu tutumlar sergilese de İngiltere'nin Birliğin hassasiyeti olan parasal birlik politikasına katılmaması Birlik içerisinde hedeflenen lider olma durumuna engel oluşturmuştur. Avrupa tüm yapıcı adımlara karşın Irak Savaşına ilişkin tutumlar, ABD Başkanı Bush' a verilen destek ve St. Malo Konferansı'ndaki Atlantikçi tutum Blair popülaritesinin azalmasına neden olmuştur. Avrupa şüpheciliğinin azaltılmasına yönelik yapıcı adımlar atan Blair'in Irak Savaşı olumlu ilerleyen siyasi kariyeri üzerine gölge düşürmüştür (Saygın ve Ultan, 2016, s. 84) ve "Blairizm" özellikle Irak Savaşı'nın etkisi ile İşçi Partisinin desteğinin azalmasına sebep olmuştur (Freadman, 2015, s. 312).

Artış gösteren göçmen nüfus oranı ile İngiliz milliyetçiliği hususları referandum öncesinde önemli bir etken olmasıyla beraber referandum sonucu üzerinde de oldukça etkili olmuştur. 2004 yılında gerçekleşen beşinci genişlemenin sonrasında artan göçmen nüfus oranı hususu İngiltere'nin siyasi alanda gündeminde sıklık ile tartışma konusu haline gelmiştir. Avrupa şüpheciliğini sağlamlaştıran bu husus Avrupa Birliği karşıtlığının şekillenmesi üzerinde etkili olmuştur. UKIP (Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) gibi göçmen karşıtı partiler ve siyasi gruplar 2014 yılı itibari ile karşıt düşüncelerini daha yoğun bir şekilde paylaşmaya başlamışlardır. UKIP bahsi geçen nedenler akabinde şekillenmeye başlanan Avrupa Birliği karşıtlığına karşı siyasi konumunu netleştirmiştir. Siyasi konumlandırmasını "göçmenler işlerinizi elinizden alıyor" algısı üzerine kuran UKIP propagandasını bu algı üzerinden yürütmüştür. Bu durum UKIP'in göç oranının yüksek olduğu bölgelerde yapılan referandum sonuçlarının analizlerine bakıldığında destek oranının azaldığının gözlemlenmesi ile sonuçlanmıştır (Green, 2017, s. 157).

Kıtanın değişen coğrafyası doğrultusunda AB'nin değişimine önemli rol oynayan Almanya ve Fransa Avrupa şüpheçiliği ile popülizm hususlarında muzdarip olmuştur. Halkçılıktan beslenmekte olan siyasi partiler Avrupa'nın genelinde % 13-20 bandında oy oranlarına sahip olmalarına karşın politika konusunda belirleyici niteliktedirler. Bunun en iyi örneği olarak Brexit kapsamında "Hayır" kampanyasına öncülük eden UKIP'in seçimlerdeki oy oranının oldukça üzerinde destek toplayarak başarı elde etmesi gösterilebilir (Taggart ve Szczerbiak, 2002, s. 10).

Modernizmi sorgulayan ve alternatif üretme odaklı devletin aynı mentalitedeki siyasi sistemle hâkimiyet dönemi ile entegrasyonunun getirdiği erkenci kurumsallaşma yapısını İngiltere ve Avrupa Birliği ilişkisi içerisinde bulmak olanaklı görülmemiştir. İngiliz milliyetçiliği İmparatorluk olgusundan, Avrupa şüpheçiliğinden ve Avrupa karşıtlığından önemli ölçüde beslenmektedir. Özellikle Avrupa şüpheçiliği İmparatorluk olgusundan daimi olarak beslendiği düşünölmektedir. Birbirini daima besleyen bu iki olgu Brexit'in tarihsel sebepleri olarak nitelendirilmektedir. Buna ek olarak Britanya kimliği esas unsur olarak değerlendirilmektedir.

3.5. David Cameron Dönemi

2010 yılının Mayıs ayında yapılan genel seçimleri David Cameron kazanmıştır. Arap Baharı süreci Cameron döneminde yaşanmış en mühim dış politik vakalarındandır. Mısır ve Tunus'ta gerçekleşen gelişmelere karşı hazırlıksız olan İngiltere, Libya krizi üzerinde etkin olmak adına çaba göstermiştir (Küçükkeleş, 2013, s. 17). Cameron'ın AB ilişkilerine yönelik izlediği politika Thatcher ile benzer özellikler taşıdığı düşünölmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde; Ada politikası üzerinde duran, İngiliz milliyetçiliğinin hakim olduğu, Birliğin Avrupa Para Sistemi ve Tek Pazar olgularını reddeden ve bu doğrultuda siyasi ve ekonomik açıdan Avrupa şüpheçiliğinin belirginleştiiği bir dönem olmuştur (Ömerci, 2013, s. 1). Dönem sürecinde izlenen politika doğrultusunda Avrupalı kimliği sorgulanmaya başlanması ile beraber İngiltere'nin de Birliğe ne kadar aidiyet taşıdığı durumu tartışma konusu olmuştur. Avrupa şüpheçiliği Cameron dönemi boyunca ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerden beslendiği gözlemlenmiştir. Özetle Cameron dönemi Avrupa Birliği'ne ilişkin politik tutumun yanı sıra ekonomik sebeplerden kaynaklı olarak Avrupa şüpheçiliğinin yoğunlaştiiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Sefer, 2014, s. 45).

3.6. Avrupa Şüpheliği ve Brexit

Avrupa şüpheliği ekonomi, kültür ve kurumlar etkenlerine bağılı olarak yoğunlaşma veya azalma eğilimi göstermekle beraber temel etkenin ulusal çıkarlar olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Avrupa şüpheliği olgusunda İngiltere'nin Avrupa Birliğı entegrasyonuna karşı izlediğı tutarsız tavrın etkisi oldukça fazla olmuştur. Ulusal çıkarları doğrultusunda Birlik ile ilişkilerini şekillendirmeyi amaçlayan İngiltere, Avrupa Birliğı politikalarını daima eleştiren bir tutum içerisinde olmuştur. 1980'li yıllarda Thatcher'ın Birlik bütçesine yapılan katkı oranlarının düşürülmesine yönelik gösterdiği çaba bu tutuma örnek olarak gösterilebilir. Yıllar içerisinde İngiltere'deki Avrupa şüpheliği sol görüşten sağ görüşe ilerleyerek yoğunlaşmıştır. Başlangıçta en çok Avrupa karşıtı olan parti İşçi Partisi olmuştur. Fakat 1988 yılında Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors'un tek pazarın zorlu emek piyasası ve sosyal düzenlemeler ile destekleneceğine dair açıklaması Avrupa şüpheliğini etkileyen mühim bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bu durum Thatcher'ın Avrupa şüpheliğinin artmasına neden olmuştur²³.

Sonuç olarak; İngiltere, AB ile olan ilişkisi süresince tam anlamıyla bir entegrasyon içerisinde olmamıştır. İngiltere'nin tutumu ABD' ye yönelik müttefiksel, AB'ne ise daimi kuşkucu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Birlik ile ilişkilerini aidiyet duygusu dışında yalnızca ulusal çıkarları çerçevesinde yürütmeye yönelik tutumlar sergilediğı gözlemlenmektedir.

Tarihsel çerçevede değerlendirildiğinde Muhafazakâr Parti ve İşçi Partisi hükümetlerinde AB ile ilişkileri bazı hükümetlerin yapıcı ve olumlu politikaları dışında genel olarak mesafeli ve bütünleşmenin derinleşmesinden uzak durulduğu gözlemlenmektedir. 1970'li yıllarda Muhafazakâr Parti hükümeti iktidarlığı sürecinde AB'ne iştirak sağlanmıştır. Fakat o yıllarda dünyada meydana gelen petrol ve ekonomik krizler üyeliğı tartışma konusuna dönüşmesine neden olmuştur. Ardından Thatcher'ın AB'ne yönelik izlediğı politika doğrultusunda kuşkuculuk olgusu ve tartışmalar yoğunlaşmıştır. Thatcher ulusal çıkarlar çerçevesinde AB'nden uzaklaşmaktan kaçınan bir tutum sergilemiş olsa da yine İngiltere'nin avantaj sağlamasına yönelik ortak para birimi konusunda katı, geri adım atmayan bir tutum sergilediğı gözlemlenmektedir. İngiltere'nin para birimi olan Sterlin'in gücün en büyük göstergesi olarak savunan

---

²³ <https://www.economist.com/news/britain/21694557-why-britons-are-warier-other-europeans-euroots-euroscepticism>

Thatcher, Birliğin bu girişimine karşı sert ve katı bir tutum sergilemiştir. Thatcher'ın izlediği politikayı entegrasyonun derinleşmesine karşı duran, müştereklik çerçevesinde ilişkilerin şekillendirilmesine çalışılan şeklinde ifade edilebilir. Fakat bu tutum Avrupa şüpheciliğini ülke içerisinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur (Hooghe ve Marks 2007: 22).

İngiltere'nin AB'nden ayrılmasının hem İngiltere hem de AB tarafında siyasal ve ekonomik açıdan bazı olası yansımaları olacağı değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler özetlenecek olunursa;

- İngiltere'nin ABD, Rusya ve Çin gibi büyüme eğiliminde olan ülkelere karşı tek kalabilme olasılığı,
- AB'ye etkin ekonomik katkı sağlayan İngiltere'nin ayrılması Birliğin yaşadığı mevcut ekonomik durumunu olumsuz yönde etkileyerek prestij kaybının oluşabilme olasılığı,
- İngiltere'nin kısa ve uzun vadede GSYİH (Gayrisafi Yurt içi Hasıla) oranlarında düşüşlerin gerçekleşme olasılığı,
- AB'nin ekonomik krizden etkilenen küçük ülkelerin olumsuz ekonomik dinamiklerini iyileştirmeye yönelik daha yoğun çaba sarf etme olasılığı,
- Uzun ve kısa vadede İngiltere ile ticari işbirlikleri olan ülkelerin finansal açıdan zarar görebilme olasılığı şeklindedir.

Brexit sürecinde Almanya ve Fransa gibi Avrupa Birliği'nin büyük ülkelerinin tutumları ile taraflara ilişkin yansımaları Avrupa Birliği'nin gündemini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra İngiltere Brexit ile Birlikten tamamen soyutlanmak mı yoksa mevcut haklarını yeni bir ortaklık anlaşması kapsamında yenilemek mi istiyor sorunsalı gündeme dahil olmuştur. Avrupa kıtasından coğrafi konumu itibari ile ayrı olan İngiltere'nin, Avrupa entegrasyonuna jeopolitik yönden uzak hissetmesi Avrupa şüpheciliğinin oluşmasına neden olmuştur. Etnik, kültürel, tarihsel ve ekonomik nedenler gibi etmenler Avrupa şüpheciliğinin oluşmasında etkin faktörler olabilmektedir. İngiltere AB'nin siyasi bütünleşmesine dahil olmaktan kaçınması, Schengen Alanı'na dâhil olmak istememesi, parasal birliği reddetmesi, kuşkucu ve şüpheli tutum içerisinde bulunması ve ayrılış talebinde bulunması ülke içerisindeki Avrupa şüpheciliğinin somut karşılığı olarak düşünülmektedir. Avrupa şüpheciliğinin en yoğun olduğu İngiltere'de hükümetlerin dış politikaları değerlendirildiğinde, ağırlıklı ekonomik alanda geliştirilen politikalar doğrultusunda kuşkuculuğun

yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. İngiltere Birlik ile ilişkilerini aidiyet duygusu dışında yalnızca ulusal çıkarları çerçevesinde yürütmeye yönelik tutumlar sergilediği gözlemlenmektedir.

İngiltere'nin Birliğe katılımından önce ve sonra entegrasyona karşı mesafeli tutum sergilemesi, hükümetlerinin bu yapıyı devam ettirmeye yönelik tutumları; entegrasyonun derinleşmesine karşı durup sadece AB'nin İngiltere faydasına olacak süreçlerin içerisinde bulunmayı tercih etmesi Avrupa Birliği içerisinde aidiyet duygusundan uzak tamamen ulusal menfaatler doğrultusunda AB'nin içerisinde yer aldığı göstergeleridir. Bu bağlamda İngiltere'nin Brexit kararının tarihsel geçmişinin yanı sıra federalizme ve Avrupa içerisinde ki mevcut ekonomik krize yönelik tepkisel bir tavır olduğu söylenebilir. İngiltere'nin dış politikalarının belirlenmesinin ve Avrupa şüphesizliğinin yaygınlaşmasının üzerinde ekonomik dinamiklerin etkili olduğu, fakat periyodik gelişmeler doğrultusunda toplumun milli irade ve milli kimlik kavramlarına tehdit olarak görmesi üzerine oluşan kaygılarında etkili olduğu söylenebilmektedir.

4. AVRUPA BİRLİĞİ ÜYELİK REFERANDUMU VE AYRILMA

Birleşik Krallık, 2010 tarihine kadar AB ile ilişkileri ve bu açıdan yaşadığı sorunlar David Cameron başkanlık koltuğuna oturana kadar incelenmiştir. AB, Birleşik Krallık ile çok fazla sorun yaşamaktadır.

Birleşik Krallık'ta AB ile ilgili şüpheliğe sebep olan *siyasi nedenler*;

- Yabancı düşmanlığı: Serbest dolaşım sayesinde ülkeye gelen AB vatandaşlarının ülkenin yatırımları ve sosyal politikalarını olumsuz etkilediği düşüncesi
- Federalizm karşıtlığı: İngiltere gibi bağımsızlığına düşkün bir ülke için bütünleşmenin ilerleyerek federal bir yapıya dönüşme korkusu
- Ulusüstücülük karşıtlığı: bağımsızlık ve egemenliğin kısıtlanması korkusu.

Ekonomik nedenler;

- Gümrük Birliğinin İngiltere'nin ticari ilişkilerindeki özgürlüğünü kısmen kısıtlaması: İngiltere ithalat ve ihracatta AB'nin dikte ettiği bir sistemle değil, vergi ve tarife ücretlerini kendinin belirleyeceği bir sistem istiyordu (Anderson, 2016).
- Serbest dolaşım: bu haktan yararlanan Avrupalı vatandaşların İngiltere'ye gelerek ülke ekonomisine yük olduğu düşünülmekteydi (Khurana, 2017, s. 28-41).
- Senelik katkı payı: İngiltere ödediği katkı payının karşılığını tam olarak alamadığını düşünmekteydi.
- Göçmen sorunu: İngiltere'nin çok fazla göç alması ülke vatandaşlarının kişi başına düşen milli gelirinin azalmasına sebep oluyordu (Bale, 2013).
- Ulusal Güvenlik sorunu

Birleşik Krallık çok sorun çıkararak ülke olarak görülebilmemesine rağmen ilişkilerde bütün sorunların kaynaklandığı ülke olduğu söylenemez. Avrupa birliği ile yaşanan sorunlarda Birleşik Krallık'ın karşısında çoğu zaman Fransız-Alman koalisyonu yer almıştır. Fransız-Alman koalisyonu Birleşik Krallık'ın hep diğer tarafında olmuştur. Anlaşmazlıklarda tek taraflı oyunbozanlığın olduğunu söylemek mümkün değildir. Sorunun hangi ülkeden kaynaklandığından çok, ilişkilerin sorunlu olduğunu ispatı üzerinde durmak daha doğru olacaktır. Bu bölümde yaşanan sorunlar neticesinde ortaya çıkan üyelik referandumu incelenecektir. Yine bu bölümde referandumun ortaya çıkış

sebebi, yeniden görüşmelerin yapılması, seçimin taraflarının oluşturulması ve referandumun sonuçlarına değinilecektir.

2010 tarihinde Cameron'un iktidara gelebilmesi sonucunda "ülkesinde birlikte kalıp kalmama konusunda halk oylaması yapacağını, referandum için ne düşündüğünü de AB'den isteklerine yanıt geldikten sonra açıklayacağını" belirtmiştir. 1975 referandumunda Harold Wilson'un politikası ile David Cameron'un politikasının benzer olduğu görülmektedir. 1975 AET Referandumuna bakacak olursak, Wilson, "Taleplerinin karşılanması durumunda üyelikte kalma yönünde halkına çağrıda bulunacağını" açıklamıştı ve bunun üzerine istekleri kabul edildikten sonra sözünü tutmuş halka çağrısını yapmış ve bu çağrı onun lehine sonuçlanarak referandumdan %67,2 oy almayı başarmıştır. Cameron'un, Wilson'un stratejisini uygulamaya çalıştığı görülmüştür.

David Cameron da Harold Wilson gibi "üyelikte kalabilme çağrısında bulunmuş" ancak bu defa netice umduğu gibi çıkmamış ve referandum sonucu üyelikten ayrılma olarak halk tarafından belirlenmiştir. Cameron bu ayrılma kararı sonucu görevinden ayrılmıştır.

4.1. Brexit ve Euroscepticism (Avrupa Şüpheliği)

Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılışını tanımlayan Brexit sözcüğü, İngilizce kökenli bir kelimedir. Brexit kelimesi Birleşik Krallık'ın üyelikten çıkışı ile birlikte önem kazanmıştır. Diğer Avrupa Birliği'nden çıkan ülkeler için de kullanılan bir sözcük halini almıştır. Örneğin," Nexit (Hollanda), Dexit (Almanya), Spexit (İspanya), Frexit (Fransa), Bexit (Belçika), Grexit (Yunanistan)" gibi kelimeler ortaya çıkmıştır.

Kelimenin kökeninin daha eskilere dayandığı öne sürülmektedir. İngilizce Sözlüğü, bu kelimenin 2012'de, British Influence'nin kurucu üyesi olan Wilding tarafından Birleşik Krallık Başbakanı Cameron'un Avrupa Birliği üyeliği için referandum sözü vermesinden 8 ay öncesinde kullanıldığını belirtmiştir. Wilding yaptığı açıklamada "Brexit" kelimesini, Yunanistan'ın Euro Bölgesinden çıkması sonucu kullanılan "Grexit" kelimesinden esinlenerek oluşturduğunu söylemiştir (Moseley, 2016, s. 38).

Avrupa Şüpheliği, Avrupa entegrasyonuna karşı olan bir grubun veya birliğin siyasi hareketini ifade etmektedir. Avrupa Şüphelileri, Avrupa Birliği'nin yararsız, sorumsuz, yozlaşmış, antidemokratik ve en önemlisi onlara uygun olmadığı

görüştükdendirler. Entegrasyon'nun ise bürokratik, kandırmaca ve yalın olmadığını düşünmektedirler (Morgan, 2007, s. 56).

Sert Avrupa Şüphesiliği ve Yumuşak Avrupa Şüphesiliği olmak üzere iki çeşit sınıflandırma yapılmıştır. Sert Avrupa Şüphesiliği, tam yani koşulsuz şartsız bütünleşme karşıtlığından söz etmektedir. Yumuşak Avrupa Şüphesiliği ise kısıtlı ve şartlı bir bütünleşme karşıtlığını ifade etmektedir. Sert Avrupa Şüphesileri Avrupa Birliği'nin bütün politikalarına karşı iken, Yumuşak Avrupa Şüphesileri ise Avrupa Birliği'nin prensiplerini desteklerken farklı konularda eleştiride bulunurlar.

Açıkça söylemek gerekirse Avrupa Birliği konusunda yapılan tüm eleştiriler Avrupa Şüphesiliği anlamına gelmemektedir. Burada anlatılmak istenen AB'nin temel politikalarını nasıl karşıladığı ve bu ana politikalarını nasıl önemsedığı ile ilgilidir (Gülmez, 2015, s. 97)

Avrupa şüphesiliği Birleşik Krallık'ta 1990 yıllarında artış göstermiştir. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP)'de bu yılda kurulmuş olup Avrupa şüphesiliğini desteklemektedir (Smith, 2016, s. 2). Birleşik Krallık'ta bulunan diğer siyasi partiler olan Muhafazakar ile İşçi Partileri yalnızca Avrupa Şüphesi veya destekçisi değildir, fakat içerisinde Avrupa şüphelisi olan üyeler barındırmaktadır.

Muhafazakâr Parti içerisinde Margaret Thatcher'ın başkanlığında artan Avrupa Şüphesisi gruplar mevcuttur. Muhafazakâr Parti 2016 yılında yapılan referandumda herhangi bir cepheyi desteklememiş yani çekimser kalmıştır. Muhafazakâr Parti içerisindeki bölünmeler nedeniyle tarafsız kalmasına karşın, İşçi Parti'si ise Avrupa Şüphesisi tavırlar sergilemiştir.

Birleşik Krallık'taki Avrupa Şüphesiliğinin diğer ülkelerden farklı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Sözü edilen bu farklılığın asıl sebebi Avrupa Şüphesiliğinin harekete geçirmesidir. Avrupa Şüphesiliğini harekete geçiren bu faktörler kurumsal veya yapısal unsurlardan kaynaklanmamaktadır. Yani Britanyalılar AB'nin kurumsal yapısından kaynaklı bir eleştiriye açık değildirler. Britanyalıların Avrupa Şüphesiliğinden kastettikleri, daha yakın bir birliktir. Birliği daha fazla yakınlaştırıp federalist bir yapının oluşmasını sağlamaktır (Glencross, 2016, s. 8).

4.2. Referandum Kararı ve Yeniden Görüşmeler

Muhafazakar Parti'de, John Major'un "Maastricht Anlaşması"nı imzalamasının ardından bölünmeler giderek artmıştır. Bölünme AB üyeliği konusunda yaşanmıştır. Bu bölünme Birleşik Krallık'ın "Avrupa'nın Döviz Kuru Mekanizması"ndan çıkmasına

yol açmıştır. Major, görevden ayrılana kadar bu bölünmüş Muhafazakâr partinin lideri olarak kalmıştır (Lamond ve Reid, 2017, s. 53). Bu bölücülerin sayısı seçimler süresince giderek artış göstermiştir. Bunlar İşçi Partisi'nin yaptığı her Avrupa Birliği anlaşmalarına Parlamento'da karşı çıkmışlardır (Liddle, 2015, s. 3).

Muhalefetteki Muhafazakârlar “Lizbon Antlaşması”nı referanduma götürmek istemiş ancak İşçi Partisi bu durumu olumlu karşılamayıp reddetmiştir. Referandum istekleri engellenen Muhafazakâr parti üyeleri 2010 seçimleri sonucunda iktidara gelmez Lizbon Antlaşmasını halk oylamasına götüreceklerini ifade etmişlerdir. Ancak Lizbon Anlaşmasının onay dönemi 2010 seçimlerinden önce olunca bu isteklerini yerine getirememişlerdir. Muhafazakâr partililer AB başkanı olan Klaus'dan, anlaşmanın onayını Birleşik Krallık seçimlerinin ardından yapmasını istemişler ancak Klaus bu teklifi reddetmiştir (Lamond ve Reid, 2017, s. 53; Liddle, 2015, s. 7).

Cameron, 2010 yılında yapılan seçimlerde koalisyon hükümetinin Başbakanı olmuştur. Cameron koalisyon hükümetinin başkanı olduğundan dolayı kendi isteklerini ve talep ettiklerini gerçekleştirememiştir (Smith, 2017, s. 4). Koalisyon hükümetinin başkanı olan Cameron, “2011 AB Yasası” ile Avrupa şüphecilerini destekleyen bir nevi referandum kilidi özelliği görebilecek bir yasayı parlamentodan geçirmeyi başarmıştır. Bu yasa ile gücün tamamını Brüksel'e verecek bir anlaşmanın halk oylaması yapılmadan kabulü hiçbir şekilde mümkün olmayacaktır (Liddle, 2015, s. 8).

AB antlaşmaları çoğunlukla üyesi olan devletlerin içsel hukuk bürokrasisine göre Parlamento ya da halkoylaması yolu ile onaylanıyordu. Birleşik Krallık bünyesindeki yasada bu konu ile ilgili herhangi birşey belirtilmediği için daha çok Parlamento yolu ile onaylamayı tercih etmişlerdir. Ancak bu durum istedikleri zaman referanduma gitme özelliğini ellerinden almamıştır. Örnek olarak verecek olursak Blair, “2004 Anayasası”nı halkoylaması ile onaylama kararı almıştır. “2011 AB Yasası” ise Avrupa Birliği antlaşmalarının içsel hukuka göre onaylanmasını sağlamıştır.

Koalisyon hükümeti ile yapmak istediklerini hayata geçiremeyen Cameron, “2015 yılında yapılacak olan seçimde Başkan olduğu zaman, Birleşik Krallık ve AB arasındaki ilişkileri tekrar gözden geçireceğini belirtirken, AB ile yapılacak görüşmelerin neticesinde, halkına bir seçenekte bulunacağını” açıkladı. Bu açıklamada

yer alan ifade “görüşmelerin sonucuna göre AB üyeliğinde kalmak ya da AB üyeliğinden çıkmak” seçimini kendilerine bırakacağını ifade etti²⁴.

Cameron’un yaptığı bu açıklama, üyelik referandumunu isteyen Avrupa Şüphecileri tarafından olumlu yönde karşılanmıştır. Fransa ve Almanya ise Cameron’u bu konuda uyarılmış ve iyi düşünmesi yönünde tepkilerde bulunmuşlardır. İşçi Partisinin Başkanı olan Miliband ise “David’in Birleşik Krallığın ekonomisini tehlikeye düşüreceğini ve UKIP’in yükselmesinden korktuğu için bu sözlerde bulunduğunu” ifade etmiştir²⁵.

Görülüyor ki yapılan bu açıklamalar yalnızca UKIP’in yükselişini engelleme adına atılmış bir strateji değildir. Birleşik Krallık’ta uzun yıllardan beri var olan AB üyeliğine yönelik referandum yapılması konusundaki taleplerdir. Cameron’un yaptığı anketler de bu konudaki talebin ne kadar fazla olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Glencross, 2016, s. 9).

2015 yılında yapılan seçimlerde Muhafazakar Parti %36,9 oy ile parlamentoda çoğunluğu sağlamıştır. UKIP ise bu seçimlerde %12,6 oy alarak meclise girebilmeye hak kazanmıştır²⁶.

UKIP’in Meclis’e girip oy oranının artmış olması AB’nden ayrılmak isteyenlerin oranının artması olarak yorumlanabilir. Cameron Başkanlığa geçince halkoylamasını ve AB ile görüşme olayını gündeme getirmiştir. 2015 seçimlerinde tekrar seçilmesi durumunda Birleşik Krallık ile Avrupa Birliği ilişkileri konusunda görüşmeler yapacağını ve bu görüşmeler sonunda da referandum yapacağını ifade eden Cameron seçimlerden başarılı çıkmadan önce hangi meselelerde tekrar görüşme yapmak istediğini açıklamıştır. 2014 yılında Avrupa Birliği ile yaptığı görüşmeler sonucunda kazanmak istediği yedi amacı aşağıdaki gibidir²⁷:

1. Yapılan göçleri engellemek adına farklı kontrollerin yapılması.
2. Birleşik Krallık’a çalışma maksadı ile gelen mültecilere farklı kuralların getirilmesi.
3. İstenmeyen Avrupa düzenlemelerine engel olabilmek adına ulusa ait parlamenter düzene yeni güçlerin katılması.

---

²⁴ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282>

²⁵ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282>

²⁶ <https://www.theguardian.com/politics/ng-interactive/2015/may/07/live-uk-election-results-in-full>

²⁷ <https://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700610/David-Cameron-my-seven-targets-for-a-new-EU.html>

4. İşletmeler konusunda Brüksel'den yapılan müdahalelerin minimuma indirilmesi.

5. Birleşik Krallık'a ait mahkemelerin "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi"'nin müdahalelerinden korunmasının sağlanması.

6. AB'nin merkezileştirilmeyip güç merkezinin Brüksel'den üyesi olan ülkelere yayılmasının sağlanması.

7. Birleşik Krallık yönünden iyi olmayan "Daha yakın birlik" anlayışının ortadan kaldırılmasının sağlanması.

Yapılan seçimlerden Cameron kendi gündemini takip etmeye hızlı bir şekilde başlamıştır. AB'nin diğer üye devletlerinin desteğini almak isteyen Cameron, Maliye Dışişleri ve Avrupa Bakanı aracılığı ile Avrupa Birliği'ne üye ülkelerle görüşmelere başlamıştır (Smith, 2016, s. 2). 2015 Kasım ayında "Avrupa Komisyonu Başkanı" tekrar yapılacak olan görüşmeler hakkındaki düşüncesini belirten ve "Avrupa Konseyi toplantısına kadar anlaşmaya varmak istediğini belirten mektubu yazmış ve yeniden görüşme isteğini bildirmiştir (Smith, 2017, s. 6). Cameron'un mektubunda 4 ana başlık yer almaktadır. Bunlar²⁸:

Euro Bölgesi dışında yer alan ülkelerin korunma altına alınması: Euro bölgesindeki ülkelerin Birleşik Krallık'a yaptığı ayrımcılığın önüne geçilmesi, Birleşik Krallık'ın Euro bölgesi içinde yer alan ve problem yaşadığı ülkeler için yardımda bulunma şartının kaldırılması, Avrupa Birliği'nin birden çok para birimine sahip bir topluluk olduğunun tanınmış olması.

Rekabetçilik: Tek pazarın genişletilip Brüksel bürokrasisinin sıkı düzeninin en aza indirilmesi.

Daha yakın birlik anlayışının yok edilmesi: Birleşik Krallık'ın daha yakın birlik fikrinden vazgeçilmesinin sağlanması

Göç: Avrupa Birliği'nden, Birleşik Krallık'a yapılan göçün azaltılmasının sağlanması.

Cameron mektubunda sözünü ettiği 4 ana başlık partisindekilere ve çok sayıda Avrupa karşıtı az gelmiştir. Mektupta yer alan istekler Parlamenta sunulunca birçok Milletvekili bu istekleri yetersiz bulmuştur. Milletvekillerinden biri olan Jenkin "Yeniden görüşmeler sonucunda Birleşik Krallık'ın bütün istekleri bunlar mı?" sözü ile

---

²⁸ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-34779250>

istekleri ne kadar yetersiz bulduklarını ortaya koymuştur. Ancak mektupta yer alan talepler diğer 27 Avrupa Birliği üyesi devlet tarafından ise çok fazla bulunmaktadır (Julie Smith, 2016, s. 2; Smith, 2017, s. 6).

Cameron, mektubu yetersiz bulsalar bile referandum kararını açıklamamalarını milletvekillerinden istemiştir. Milletvekilleri de Cameron'un bu isteğini olumlu karşılamış ve görüşmeler sonlanana kadar görüşlerini açıklamama kararı almışlardır (Smith, 2017, s. 6). Görüşmeler sürerken Almanya ve Fransa olumsuz tavırlar sergilemiştir. Fransa, görüşmeleri anlaşma içerisinde yapmak istememiştir. Bu durum yeniden görüşmelerin yasallık açısından tekrar sorgulanmasına neden olmuştur (Glencross, 2016, s. 28). Angela Merkel'in Cameron'un isteklerine karşı cevabı açıktır. Bunu *“Ortak Pazar'a erişmek isterseniz, Avrupa Birliği'nin temel kurallarını yerine getirmek zorundasınız. Bu durum tüm devletler için geçerlidir”* diyerek ortaya koymuştur (Woodcock, 2016, s. 42). Fransa ve Almanya'nın sergilediği tavırlardan anlaşılacağı üzere, Birleşik Krallık yeniden görüşmelerden olumlu sonuçlar elde edememiştir.

2016 yılının şubat ayında “Avrupa Konseyi Toplantısı”nda yürütülen yeniden görüşmeler, 19 Şubat tarihinde sona ermiş olup, bu yeniden görüşmeler sonucuna göre²⁹:

Euro bölgesi dışında yer alan devletlerin korunması: Birleşik Krallık gibi Euro bölgesi dışarısında yer alan devletler “ euro kurtarma planları”nın fonlanmasından muaf tutulacaklardır.

Egemenlik: Birleşik Krallık “daha yakın birlik” anlayışından ayrıcalıklı tutulacaktır. Ayrıca Birleşik Krallık ulusal parlamentoların %55'inin oyunu alabilirse komisyonun isteklerini veto edebilecek “kırmızı karta” sahip olmuştur

Göç: Çalışmak için gelen mültecilere dört yıl süreli “imdat freni” kararı Cameron'un lehine atılmış bir adımdır. Bu maddeye göre Birleşik Krallık diğer ülkelerden çalışmak için gelen mültecilere dört yıllık süre koyabilecektir. Bu 4 yıllık süre en çok yedi yıla çıkartılabilecektir.

Rekabet: Rekabet konusunda Cameron istediğinden daha fazlasını elde etmiş olup bu konu diğer ülkeler açısından en az tartışma yaratan konu olmuştur.

---

²⁹ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-35622105>

Yeniden görüşmeler olumlu sonuçlanmıştır. Ancak uygulanabilmesi için bütün üye ülkelerin onaylaması gerekmektedir (McKinney, 2016, s. 74). Cameron görüşmeler sonucunda taleplerinin karşılanacağını belirtmiş ve bu durumu Birleşik Krallık adına bir zafer olarak lanse etmiştir (Kelemen ve Matthijs, 2016, s. 111). Ancak bazılarının göre yeniden görüşmeler sonucunda elde edilenler Birleşik Krallık'ın şuanda da sahip olduğu muafiyetlerin az da olsa genişletilmesidir. Bu çok büyük bir başarı olmayıp Birleşik Krallık'ın statüsünde büyük bir değişikliğe neden olmamıştır. (Glencross 2016, s. 29).

Referandumun “hayır”ı destekleyen Vote Leave'in resmi sitesinde yer alan yeniden görüşmeler ile ilgili kısımda olumsuz yorumlardan söz edilmektedir. Sitede yazılanlara göre Hükümetin yeniden görüşmelerinin yasal açıdan bağlayıcılığı yoktur, anlaşmada değişiklik yapılamadığı için bağlayıcılık özelliği bulunmamaktadır. Avrupa insan hakları mahkemesi konusundaki yetki hala aynıdır. Bu maddede bir değişiklik olmadığı için, Cameron yeniden görüşmelerde aldığı muafiyetleri halk oylamasından sonra yok sayabilme yetkisine sahiptir³⁰.

Bu görüşmelerden elde edilen sonuçlar Cameron'un düşündüğü gibi karşılanmamıştır. Muhafazakâr Milletvekili Duncan Smith istifa etmiş ve görüşmelerin Merkel'in vesayeti olmadan yürütülmediğini öne sürmüştür. Norman Lamont ise bu sonuçlardan memnun olmadığını ve bunların hiçbir anlama gelmediğini bildirmiştir. Birlikte kalma yanlısı olan Cooper ve May eğer Avrupa Birliği'nde kalma kararı referandumdan çıkarsa göç hakkında tekrar bir görüşme yapılabileceğini belirtmişlerdir (Glencross, 2016, s. 33; Smith, 2017, s. 7).

Özetleyecek olursak Cameron daha önceden söz verdiği gibi bütün isteklerini yeniden görüşmelerde ortaya koymamıştır. İstekleri de Avrupa Birliği tarafından çok fazla karşılanmamıştır. Yeniden görüşmeler çok fazla başarılı olmamıştır. Bu durum AB üyeliğinden ayrılmak isteyenlerin işine gelmiştir.

4.3. Referandum Süreci

Yeniden görüşmeler sonuçlandıktan sonra sıra referandum sürecine gelmiştir. 2017 yılında AB dönem başkanlığı Birleşik Krallık'ta olacağı için, bu dönemde referandum yapmak etik açıdan çok doğru olmayacaktır (Smith, 2016, s. 3). İç politikaya göre 2016 yılının yaz ayları referandum için en uygun aylardır. Yapılan anketler kalma ihtimalinin daha fazla olduğunu gösteriyordu ve bu anketlerin değişme

---

³⁰ http://www.voteleavetakecontrol.org/briefing_renegotiation.html

ihtimalinin olması hükümet tarafından istenmiyordu. Referandumun tarihinin uzaması ayrılık yandaşlarının güçlenmesine sebep olabilirdi. Bu olaylar daha önce İskoçya Bağımsızlık referandumunda yaşanmış gerçeklerdir (Glencross, 2016, s. 23).

David Cameron, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliği için referandum yapacağı tarihi 23 Haziran 2016 olarak belirlemiştir (BBC, 2016). Seçim Komisyonu ilk olarak referandumu “Birleşik Krallık AB üyeliğinde kalmalı mı?” olarak belirlemiş olsa da daha sonrasında bu sorunun Avrupa Birliği yandaşı bir soru olduğu düşünülerek, “Birleşik Krallık AB üyeliğinde kalmalı mı, yoksa AB üyeliğinden ayrılmalı mı?” olarak değiştirilmiştir (Sonny ve Buuren, 2015, s. 12).

Yeniden görüşmelerin sonrasında başlayan referandum kampanyaları üzücü bir olay sonucu 3 gün ertelenmek zorunda kalmıştır. Referandum tarihine 1 hafta kala, kalma yandaşı İşçi Partisi Milletvekili Jo Cox, beyaz ırkları sevmeyen Avrupa Birliği Üyeliği'nden ayrılma kararını destekleyen Mair adındaki biri tarafından öldürülmüştür. Mair, “Britanya'ya bağımsızlık” ve “Önce Britanya” gibi sloganlar atarak Cox'u öldürmüştür. 41 yaşında olan milletvekilinin ölümünden sonra halk oylaması kampanyaları 3 gün ertelenmiştir³¹.

Referendum on the United Kingdom's membership of the European Union	
Vote only once by putting a cross ☒ in the box next to your choice	
Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?	
Remain a member of the European Union	☐
Leave the European Union	☐

Şekil 4.1. Referandum Oy Pusulası

4.3.1. Taraflar, dış tepkiler ve medya

23 Haziran 2016 tarihinde yapılacak olan halk oylaması için taraflar belirlenmiştir. Cameron milletvekillerinden görüşlerini belirtmeleri için acele etmeyip yeniden görüşmelerin sonucundan sonra açıklamalarını istemiş olsa da referandum

³¹ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36553442>

konusunda vekillerine hiçbir baskı yapmamıştır. Cameron, Muhafazakâr milletvekilleri ve Avrupa Parlamentosu vekillerine görevde olsalar dahi istediği tarafın kampanyasını yürütebileceğini söylemiştir (Wright, 2016, s. 29).

Avrupa Birliği üyeliği çok sayıda parti içerisinde görüş ayrılıklarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu konu yüzünden hemen hemen her partide fikir ayrılıkları ve bölünmeler yaşanmış, ancak en büyük bölünme ve çatlaklar Muhafazakar parti içerisinde olmuştur. Muhafazakar Parti Genel Başkanı kalma taraftarı olsa da parti üyelerinin yarısına yakını çıkış yanlısı kampanyayı desteklemiştir.

Cameron parti üyelerine seçme şansı tanıdığından partililerin yarısının çıkış kampına geçmesine neden olmuştur. Aslında David Cameron'un bunu yapmasındaki asıl amaç yeniden görüşmeler sonucunda partililerinin kendisini yalnız bırakmayacağını düşünmesidir. Partisinde bu kadar fazla bölünmenin yaşanmayacağını düşünen Cameron, yeniden görüşmelerin verdiği özgüven ile partililere istedikleri kampı destekleme fırsatı sunmuştur. (Kelemen ve Matthijs, 2016, s. 112)

Çatlaklar giderek büyümüş ve partinin önde gelenleri bile diğer tarafa geçmeye başlamışlardır. Cameron'un arkadaşı ve yıllardır müttefiği olan Adalet Bakanı Gove ayrılık yanlısı tarafına geçmiştir. Ayrıca Gove Vote grubunun eş başkanı olmuştur. Bununla birlikte Muhafazakar partinin önemli bir ismi olan eski Londra Belediye Başkanı "Boris Johnson" da ayrılık kampına geçmeyi tercih eden isimlerdendir (Smith, 2017, s. 7).

Tablo 4.1. Avrupa birliği referandumda siyasilerin tutumu

	Kalma	Ayrılma
Muhafazakâr	185	138
İşçi Partisi	218	10
İskoç Ulusal Partisi	54	0
Liberal Demokratlar	8	0
Demokratik Birlik Partisi	0	8
Sinn Féin	4	0
Sosyal Demokrat İşçi Partisi	3	0
Plaid Cymru	4	2
Diğer		

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin liderlerinin referandum görüşlerine bakacak olursak, Polonya'nın lideri Duda "Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden ayrılırsa bu durum bizim işimize gelmez, bizim açımızdan bu durum birliği olumsuz yönde

etkileyecektir. AB’de çöküşler oluşmasına neden olabilir bu yüzden biz kalma tarafını destekliyoruz” sözü ile kalma kanadını desteklediğini açıkça ortaya koymuştur (Holehouse, 2016, s. 55).

Çek Cumhuriyeti’nin Başbakanı Sobotka, Cameron’u desteklediğini açıklamış ve Çek Cumhuriyeti’nin de Birleşik Krallık’ın izlediği yolu izleyeceğini ifade etmiştir. Sobotka “Birleşik Krallık referandumundan AB üyeliğinden ayrılık kararı çıkar ise Çek Cumhuriyeti de yakın bir zamanda aynı yolu izleyebileceklerini ve ayrılma kararını tartışacaklarını” bildirmiştir (Holehouse, 2016, s. 56).

Hollanda siyasetçisi Wilder müslüman karşıtı olup, yaptığı konuşmasında “1940 yıllarındaki gibi, Britanya bir kez daha Avrupa’nın totaliter bir canavardan kurtulabilmesine yardımcı bulunabilir, bu defaki canavara Brüksel adını veriyorlar” sözüyle AB karşıtı bir politika çizip çıkış kanadını desteklemiştir (Foster ve Boztaş, 2016, s. 36).

İsveç Liderlerinin yaptığı açıklamalara bakacak olursak, onlar referandumun olumsuz sonuçlar doğurup dağılmaya sebep olabileceğini ve sonuç ne olursa olsun diğer üyesi olan ülkeleri olumsuz şekilde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Dışişleri bakanı yaptığı açıklamada “Birleşik Krallık AB üyeliğinde kalmazsa diğer üyesi olan bazı devletler de referandum yapıp çıkmak isteyebileceklerdir, eğer kalırsa bu ülkeler statü elde edebilmek için biz de Birleşik Krallık’ın yaptığını yapalım diyeceklerdir” sözü ile referandumun gereksiz bir kıvılcımı ateşleyeceğini ifade etmiştir (Dearden, 2016, s. 125).

Avrupa kıtası dışında bulunan ülkelerin liderlerinden olan ABD eski Başkanı “Barack Obama” Birleşik Krallık’ı Avrupa Birliği’nden çıkmaması konusunda uyarmıştır. Obama Avrupa Birliği’nden ayrılmanın Birleşik Krallık’ı özellikle ticari alanda en son sıralara taşıyacağını söylemiştir (Asthana ve Mason, 2016). ABD Başkanı “Trump” ise Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılmasını desteklemiş ve göç krizi durumlarında ayrılmanın mantıklı olduğunu vurgulamıştır (Smith, 2016, s. 118).

Rusya’nın Başkanı “Putin”, Birleşik Krallık’taki referandumun kendisini ilgilendirmedeğini ve “Rusya’nın bir meselesi” olmadığını açıkça ortaya koymuş ve Birleşik Krallık halkının buna karar vermesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Cameron’un bu referandum ile AB’ne şantaj yapmayı planladığını söylemiştir (Worley, 2016, s. 45).

4.3.2. Çıkış ve kalma argümanları

Referandum süreci boyunca kalma ve çıkış kanadını destekleyen birden çok argüman ileriye sürülmüştür. Genel argümanlardan daha çok kişisel argümanlar da ileri sürülmüştür. Çok sayıda siyasi lider, bilim adamı, yazar ve sanatçı kalma veya çıkışı destekleyen açıklamalar yapmışlardır. Kısacası iki kampanya için de çok sayıda argüman ortaya çıkmıştır. Çıkış ve kalma kanallarına yönelik her argümandan bahsedebilmemiz mümkün değildir. Argümanların tarafsız olarak ele alınabilmesi adına referandum sürecinin kampanya yürütücüsü “Britain Stronger’ in Europe” ile “Vote Leave’in” resmi argümanlarından söz edilecektir.

Kalma ve çıkma kampındaki argümanlarda en önemli olan konu ekonomik olaylardır. Her iki kanal da argümanlarının önemli kısmını ekonomik verileri ele alarak oluşturmuşlardır. Çıkış kampı Avrupa Birliği’nden çıkışın Birleşik Krallığı ekonomik olarak rahatlata kavuşturacağını öne sürerken, kalma kanalı ise Avrupa Birliği’nden ayrılmanın ülke ekonomisini olumsuz etkileyeceğini öne sürmüşlerdir. Bu argümanları verileri ortaya koyarak savunmuşlardır. Çıkma kanalında göçmenler sorunu da ekonomik sorunlar kadar önem arz etmektedir. Avrupa Birliği’nin ve tek pazarın bir parçası olunmalıdır. Bu şekilde ticaret ve yatırımlar daha da kolaylaşacaktır. Düşük fiyatlı mallara ulaşabilme ve yatırımın fazlalaşması ile her yıl 3 bin sterlin kar elde edilebilecektir.

Avrupa Birliği üyeliğinde kalma yanlısı politika yürüten Britain Stronger in Europe’nin argümanlarının yer aldığı rapora göre;

- Birleşik Krallık’ın en önemli ticaret ortağı Avrupa Birliği’dir. Yaptığı ihracatın ortalama %44’üne denk gelmektedir.
- Tek pazar, 500 milyona yakın tüketiciye sahiptir. Ayrıca bu tek pazar Birleşik Krallıktaki firmalara büyüme ve iş gücü olasılığı sağlamaktadır. Birleşik Krallık’ın 200 bin kurumu Avrupa Birliği ile ticaret yapmaktadır.
- Birleşik Krallık sadece tek pazardan faydalanmakla kalmayıp, aynı zamanda Avrupa Birliği’nin 50’den fazla devlet ile yaptığı ticaret antlaşmalarından da yararlanmaktadır.
- Bütün bu yatırımlar yeni iş olanaklarını da beraberinde getirmiştir. Birleşik Krallık’ta yapılan işlerin 3- 4 milyon kadarı Avrupa Birliği ile yapılan ticaret ile yakından ilgilidir. Tek Pazar genişlemeye devam ederse, 2030 yılına kadar 790 bin yeni iş olanağı meydana gelecektir.

- 2004-2014 yılları arasında Birleşik Krallık'a, Avrupa Birliği üyesi devletlerden yılda bir 24 milyar sterline yaklaşan yatırım yapılmaktadır.
- Terör gibi karşılaşılan olumsuz sonuçlar karşısında Avrupa Birliği ile ortak hareket ederek bu sorunları daha iyi ortadan kaldıracaktır. Avrupa Birliği devletleri "Avrupa Tutuklama Emri" ile karışık olan suçluların iadesi prosedürlerine takılmadan daha hızlı bir şekilde ve prosedürlere takılmaksızın suçlu iadesi yapabilmektedir³².

Yukarıda sözü edilen raporda Norveç Modeli Avrupa Birliği'ne alternatif olarak çıkış yanlıları tarafından sunulmuştur. Kalış yanlılarına göre Norveç Modeli kötü bir modeldir. Kurallar üzerinde herhangi bir söz hakkı olmayacaktır. Bu modelde Avrupa Birliği'nin bütçesine katkıda bulunulacak, düzenlemelerine karşı çıkmayacak ve kurallarına uyacak ancak üyelikten çıktığı için hem düzenlemeler hem kurallar hakkında söz söyleme hakkı olmayacaktır.

Avrupa Birliği üyeliği için yapılan referandumda çıkış yanlılarının resmi yürütücüsü olan "Vote Leave" grubunun AB üyeliğinden çıkışa yönelik bütün argümanlarının olduğu rapora göre³³:

- Birleşik Krallık Avrupa Birliği üyesi olduğu tarihten itibaren ortalama yarım trilyon sterlin para gönderimi yapılmıştır. Yani bu üyelik Birleşik Krallık'ın haftada 350 milyon sterlin ödemesi demektir. 1 yılda ortalama 20 milyar sterlin demektir. Yani ödenen bu miktar İngiltere'de bulunan okulların bütçelerinin neredeyse yarısı demektir.
- Birlikten, Birleşik Krallık'a 1 yılda yarım milyon insan göç etmektedir.
- Avrupa Birliği Mahkemeleri, Birleşik Krallık'ın AB vatandaşlarını terör örgütü şüpheliği olsa dahi sınır dışına çıkarmasına müsaade etmemektedir.
- Euro Bölgesi çoğunluğu oluşturduğundan, Birleşik Krallık'ın kararları çoğu zaman azınlıkta kalmıştır. Çünkü Birleşik Krallık azınlığı oluşturmaktadır.
- Birleşik Krallık içindeki firmaların %5'i Avrupa Birliği'ne ihracat yaparken, Brüksel'in ağır bürokrasi uygulamasına uyum sağlamak durumundadır.
- Birleşik Krallık'ın İzlanda'dan başlayıp Rusya'ya kadar devam eden serbest ticaret bölgesi bulunmaktadır. AB üyeliğinden ayrılmış olsa da ticarete serbest bir şekilde devam edebilecektir.

---

³² https://www.strongerin.co.uk/for_campaigners#wZsZB6VdXfy8LCAP.97

³³ <http://view.publitas.com/vote-leave/why-vote-leave-1/page/1>

Raporda Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olma ihtimali de çıkış için bir argüman olarak kullanılmıştır. Avrupa Birliği'nin 6 üye ile başladığı, şimdi ise 28 üyesi olduğu sürekli genişlemeye devam ettiği öne sürülmektedir.

Kalma yandaşları Birleşik Krallık'ta 3-4 bine yakın işin Avrupa Birliği sayesinde olduğunu öne sürmektedirler. Ancak üyelikten ayrılması durumunda bu işlerin nasıl bir tehlikeye gireceğine dair bir açıklamada bulunulmamıştır. Diğer taraftan ayrılma yandaşları Birleşik Krallık'a Avrupa'dan gelen göçlerin fazlalığından şikayet etmektedir. Ancak bu durum tek yönlü bir bakış açısı ile bakılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Birleşik Krallık vatandaşları da Avrupa Birliği üyesi ülkelere göç edebilmektedir. 1,4 milyon Birleşik Krallık vatandaşı da AB üyesi ülkelerde yaşamını sürdürmektedir³⁴.

Tablo 4.2. Referandum sürecinde karşıt tarafların düşünceleri³⁵

	Ayrılma Cephesi Argümanı	Kalma Cephesi Argümanı
Göç	Birleşik Krallık Birlikte ayrılmadığı sürece göçü kontrol edemez.	Birlikten Ayrılmak problemi çözmeyecektir çünkü kıtadaki sınır kontrolü Fransa'dan Birleşik Krallık'a gelecektir.
Suç	Avrupa Tutuklama Emri sayesinde suçlular başka ülkelerde düşük cezalar alabilmektedir.	Avrupa Tutuklama Emri sayesinde suçlular kaçınca ülkeye geri getirilmektedir.
Ticaret	Birlikten ayrılma Çin, Hindistan gibi büyüyen pazarlara yoğunlaşmamıza imkân verecektir.	Birleşik Krallık'ın ihracatının %44'ü Avrupa ülkelerine gitmektedir.
Hukuk	Birçok Birleşik Krallık yasası Brüksel'den dikte edilen kurallar tarafından etkisiz hale gelmektedir.	Avrupa Komisyonu'nun tarafından belirlenen yasalar abartılmaktadır.
İş	İşlerin kaybedileceği tehlikesi abartılmaktadır.	3 ile 4 milyon iş AB ile ilişkilidir ve ayrılma durumunda bu işlerin geleceği belirsiz olacaktır.
Finans	Londra önde gelen finans merkezlerinden biri olmaya devam edecektir.	Çıkma durumunda Bankalar Birleşik Krallık'tan ve Londra'dan ayrılacaktır.
Egemenlik	Birleşik Krallık Parlamentosu'nun artık bir egemenliği kalmamıştır.	Globalleşen dünyada, her ülke diğer ülkelerle yakın iş birliği içinde olmalıdır.
Savunma	Birleşik Krallık'tan yakında AB Ordusuna katkı yapması istenecektir. Bu Birleşik Krallık bağımsız ordu gücüne zarar verecektir.	Avrupa ülkelerinin DAES gibi, yeniden dirilen Rusya gibi ortak problemleri vardır. Bunlar için ortak çalışmak ne doğru yöntemdir.

³⁴ <https://news.sky.com/story/eu-membership-reasons-for-and-against-leaving-10358558>

³⁵ <http://view.publitas.com/vote-leave/why-vote-leave-1/page/1>

Göçmenlerle ilgili asıl sorun ekonomi alanındadır. İlk dönemlerde sorun olmayan göçmenlerin artışı ekonomik sorunlar ve işsizliğin artması sonucunda sorun olarak görülmüştür. Göçmenler Birleşik Krallık halkının gözünde ülkedeki işsizliğin baş sebebi olarak görülmektedir. Aslında yapılan çalışmalar bu tezi doğrulamaktadır. 2009 yılında 278 bin kişi işsiz olarak açıklanırken, çalışan göçmen sayısı 214 bini bulmuştur. Bu durum Birleşik Krallığın kendi hatasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki 2004 tarihinde, Avrupa Birliğine 10 yeni ülke girdiği zaman yeni üye olan devletlerden gelen iş gücünü yedi yıla kadar kabul etmeme şansı üye olan ülkelere sunulmuştur. Ancak Birleşik Krallık o dönemde iş gücü sıkıntısı yaşadığından yeni ülkelere gelecek işgücünü hemen kabul etmişlerdir. Almanya, Fransa, İtalya vb. Devletlere alınmayan göçmen vatandaşlar Birleşik Krallık'ta kendilerine iş imkanı bulmuşlardır (Shapiro, 2016, s. 90-91)

4.3.3. Anketler

Anketler kamuoyunun nabzının öğrenilmesi açısından birçok ülke tarafından kullanılan bir uygulamadır. Birleşik Krallık'ta referandumdan önce anketler yapılmış ve bu anketlerin sonuçları yol gösterici olmuştur. Öyle ki referandumdan önce anketlerin sonuçlarının kalma yönünde olmasından dolayı David Cameron oyların sonuçlarının değişmemesi adına referandumu hemen yapmak istemiştir.

2012-2015 tarihlerinde "YouGov" şirketi aracılığı ile yürütülen anketler göz önüne alındığında Birleşik Krallık halkının uzun yıllardır Avrupa Birliği üyeliğinden çıkmak istediği görülmektedir. Ancak anketlerin ilk yapıldığı dönemde fazla olan ayrılma fikri 2016 tarihine doğru gelindiğinde yerini Avrupa Birliğinde kalma düşüncesine bırakmıştır. 2015 yılı sonuna gelindiğinde Avrupa Birliği üyeliğinde kalma fikri daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle Avrupa Birliği ile yapılan yeniden görüşmeler sonucunda kalma fikrinin üstünlüğü ön plana çıkmıştır. Referandumdan bir gün önce anketler yapılmış fakat bu anketler referandum sonucunu tahmin etmeye yetmemiştir. Referandum öncesinde hem hükümetin hem de kamuoyunun etkisi çok büyük olduğundan bu durum anket sonuçlarını da etkilemiştir.

Referandum anketlerinin sonuçlarından çok farklı bir sonuç çıkması ülkede şaşkınlık yaratmıştır. Birleşik Krallık halkı anketi düzenleyen şirketleri sorumlu tutmakta ve bu şirketlere tepki göstermektedir. Anketlerin sonuçları ve başarısızlığı ortadadır. Öyleki referandum yapılacağı açıklandıktan sonra 168 anket yapılmış ve yalnız 55'i AB üyeliğinden ayrılma yönünde karar vermiştir. 55 anketin de yalnızca

16'sı 52/48 oranını yakalayabilmiştir. Bu durum da başarısızlık boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir (Duncan, 2016, s. 15).

Brexit anket sonuçları bunu düzenleyen şirketlerin başarısız tahminlerinin bir örneğidir. 2014 yılında yapılan İskoçya referandumunun sonuçları da yanlış tahmin edilmiştir. 2015 “Birleşik Krallık Genel Seçimlerinde” de “Muhafazakar Parti”nin tek başına iktidar olamayacağını duyuran anket şirketleri, “Muhafazakar Parti”nin iktidara tek başına gelmesini “sürpriz bir sonuç” olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca anket firmaları Amerika Birleşik Devletlerinde 2016 yılında yapılan seçimlerde de yanlışlardır (Edwards, 2016, s. 51; Saiidi, 2016, s. 114).

Tablo 4.3. 2012-2015 tarihlerinde yapılan referandum anketleri

	AB'den ayrılmak %	AB üyesi olarak kalmak %	Oy vermeyi düşünmüyor %	Kararsız %
21 Şubat 2012	48	30	6	17
17 April 2012	49	31	6	14
1 Haziran 2012	48	31	6	16
28 Eylül 2012	47	33	7	14
27 Şubat 2013	42	36	6	16
31 Mayıs 2013	43	35	5	17
30 Ağustos 2013	44	35	6	15
20 Aralık 2013	42	35	7	16
27 Şubat 2014	39	40	5	16
6 Mayıs 2014	38	39	6	17
31 Temmuz 2014	40	38	6	16
26 Kasım 2014	43	38	4	15
6 Ocak 2015	40	40	4	16
28 Nisan 2015	33	47	3	17

Asıl soru anketlerin bu başarısızlığının nedenlerinin neler olduğudur. Bilgi çağında olmamıza rağmen, neden anket sonuçları doğru tahmin edilememektedir? Merak uyandıran bu sorulara bazı anket şirketleri cevap vermişlerdir. “SurveyMonkey” şirketinin müdürü olan “Jon Cohen”e göre genç nüfus halkoylamasına beklenenden daha fazla bir oranda katılım sağlamıştır. Ayrıca Jo Cox cinayetinin yaşanması da gerçek sonuçlar ile beklenen sonuçların farklı olmasının nedenidir (Saiidi, 2016, s. 14). “YouGov” şirketinin müdürü “ Wellse” göre ise firmaların bazı seçmen gruplarına ulaşması zordur. Bu nedenle yalnızca örnek bir gruba anket uygulanmaktadır. Ayrıca

kararsız kalan bireylerin oylarının modellemeleri yanlış kullanılmakta bu durum da anket sonuçlarının yanlış çıkmasına neden olmaktadır (Edwards, 2016, s. 5).

Tablo 4.4. Son dönem referandum anketleri

	AB üyesi olarak kalmak %	AB'den ayrılmak %	Kararsız %
6 Eylül 2015/ ORB	55	45	0
13 Eylül 2015/ ICM	43	40	17
12 Ekim 2015/ YouGov	43	41	16
19 Ekim 2015/ Ipsos MORI	52	36	12
1 Kasım 2015/ ICM	44	38	18
19 Kasım 2015/ ORB	48	52	0
6 Aralık 2015 / ICM	43	39	17
13 Aralık 2015/ ComRes	56	35	8
10 Ocak 2016/ ICM	44	38	18
21 Ocak 2016/ ORB	52	48	0
14 Şubat 2016/ ComRes	49	41	10
16 Şubat 2016/ Ipsos MORI	54	36	10
6 Mart 2016/ Populus	49	35	14
14 Mart 2016/ ORB	47	49	4
3 Nisan 2016/ ORB	51	44	5
18 Nisan 2016/ Ipsos MORI	49	39	12
12 Mayıs 2016/ Kantar	38	41	21
17 Mayıs 2016/ ComRes	52	41	7
22 Haziran 2016/ YouGov	51	49	0
22 Haziran 2016/ Ipsos MORI	49	46	5
22 Haziran 2016/ ComRes	48	42	10
22 Haziran 2016/ Populus	55	45	0

Kaynak: Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?(t.y), <https://whatukthinks.org/eu/questions/should-the-united-kingdom-remain-a-member-of-the-eu-or-leave-the-eu/>

4.4. Referandum Sonuçları

“2016 Haziran ayının 23’ünde yapılan Birleşik Krallık, Avrupa Birliği Üyelik Referandumunda, 33.551.983 geçerli oyun 17.410.742’si yani %51,9’u Avrupa Birliği’nden ayrılma yönünde, 16.141.241’i yani %48,1’i ise Avrupa Birliği’nde kalma yönünde sonuçlanmıştır”. Halkoylamasına katılma oranı ise %72,2’dir³⁶.

Avrupa Birliği üyelik referandum oylaması %72,2 oran ile son dönemlerin en fazla katılım oranının olduğu seçim olmuştur. 1992 yılında yapılan seçimlerden sonra yapılan hiçbir seçimde bu kadar büyük bir katılım oranına rastlanmamıştır. Üyelik için de daha önce referandum yapılmıştır. Üyelik referandumu katılım oranı bakımından 2.

³⁶ <https://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/electorate-and-count-information>

sırada olsa dahi kullanılan oy sayısı açısından 1. Sırada olup, 33 milyon oy ile Birleşik Krallık tarihinde yapılan en büyük seçimidir (Goodwin ve Heath, 2016: 325).

Tablo 4.5. *Büyükşehirler açısından sonuçlar*

	Kalma %	Ayrılma %	Katılım %
Londra	75,3	24,7	73,6
Birmingham	49,6	50,4	63,8
Liverpool	58,2	41,8	64,1
Nottingham	49,2	50,8	61,8
Sheffield	49,0	51,0	67,3
Bristol	61,7	38,3	73,2
Glasgow	66,6	33,4	56,2
Leicester	51,1	48,9	65,2
Edinburg	74,4	25,6	73,0
Leeds-Bradford	50,3	49,7	71,4
Southampton	46,2	53,8	68,1
Manchester	60,4	39,6	59,8
Newcastle	50,7	49,3	67,7

Birleşik krallığın 13 büyük şehir arasından 9’u AB üyeliğinde kalma tarafında oy kullanırken dört büyük şehir ayrılma tarafında yer almıştır. Birleşik Krallık’ın Başkenti olan Londra’dan üyelikte kalma kararı çıkmıştır. Londra’nın “ayrılma kanalının merkezini yıkacağı” gibi ticari argümanların etkisinde kaldığı görülmektedir. Ayrıca büyük şehirlerden çıkan oyların sonuçlarına bakıldığında anket sonuçlarının yanılma olasılığı çok yüksektir. “YouGov” şirketinin müdürü “Wellse”’in de dediği gibi anketlerin büyük şehirlerde yapılıyor olması ve bazı bölgelere ulaşamaması anket şirketlerinin hatasıdır.

Tablo 4.6. *Birleşik krallık kapsamında yer alan ülkeler açısından sonuçlar*

	Kalma %	Ayrılma %	Katılım %
İngiltere	46,62	53,38	73,0
Kuzey İrlanda	55,8	42,2	69,3
İskoçya	62,0	38,0	67,2
Galler	47,5	52,5	71,7

Birleşik Krallık’ında yer alan Kuzey İrlanda ve İskoçya Avrupa Birliği üyeliğine devam etmek istemesine rağmen, ayrılık kararına uymak zorundadırlar. Bu durum da bazı yerlerde itirazlara ve ayrılma sözlerine sebep olmuştur. Referandum sonuçları ile ilgili bir istatistik yapılmış ve 50 yaşın altındaki kişilerin kalma konusunda oy

kullandığı, 50 yaşın üzerindeki kişilerin ise çoğunluğunun ayrılma yönünde oy kullandığı görülmüştür (Kelemen, 2016, s. 145).

4.5. Referanduma Yönelik Tepkiler

Referandum seçim sonuçlarının beklenildiği gibi çıkmaması yani ayrılma kararının çıkması, üyelikte kalmak isteyenlerin oluşturduğu bazı gruplarda tepkiye yol açmış ve referandumu protesto eden gösterilerin başlamasına neden olmuştur. Seçimin ertesi referandumu protesto etmek isteyen kalma yanlısı grup Parlamento binası önünde toplanmıştır. Elllerinde yazı pankartları olan grup “Benim kararım”, “Benim geleceğim” gibi yazıları pankartlara yazmış ve protestolara başlamışlardır (Worley ve Forster, 2016, s. 18).

Seçimin ertesi günü yeniden referandum çağrısı yapılmaya başlanmıştır. Referandumun yenilenmesi için Birleşik Krallık'ta imza kampanyası başlamıştır. Çünkü Birleşik Krallık'ta yönetim, toplam imza sayısı 10 bini geçen dilekçelere cevap vermek zorunluluğundadır. Eğer dilekçeler 10000 imzayı geçerse her dilekçeyi Parlemantoda görüşmek zorunluluğundadır. İmza sayısı bir günde 1 milyonu geçmiştir. Ancak 77 bin sahte imza tespit edilmiş ve bu nedenle iptal edilmiştir. Yeniden imza toplanmaya başlanmış ve sayısı 4,1 milyona ulaşmıştır. Tam bu sırada Birleşik Krallık halk oylamasının yeniden yapılmayacağını belirten bir e-maili tüm imzalayanlara göndererek yeniden referandum yapma isteklerini kabul etmemiştir³⁷.

Parlamento'da bulunan Anayasal İşler Komitesi'nden bir açıklama yapılarak referandumda yabancı güçlerin etkisinin olduğu belirtilmiştir. Komiteye göre, oy kullanmak için girilen sitenin son gün çökmesi ve bunun üzerine seçim komisyonunun kayıt tarihini ertelemesi sırasında Çin ve Rusya'nın referanduma dahil olduğu iddia edilmiş, ancak bu müdahalenin seçim sonucunu ne şekilde etkilediğine dair herhangi bir açıklama yapılmamıştır. (Syal, 2017, s. 64).

Başbakan David Cameron'un ülkesini referanduma götürmüş ancak başarılı olamamıştır. Bu başarısızlık sonucunda da istifa etmek zorunda kalmıştır. Referandumun sonrasındaki konuşmasında “*Birleşik Krallık halkı Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılmak istediye biz buna saygı göstermeliyiz. Referandumda beni destekleyen partimde olan ya da olmayan herkese teşekkür ederim, ayrılma kararını*

---

³⁷ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-36754376>

destekleyenleri tebrik ederim. Britanyalılar için 6 yıldır hizmet vermekteyim. Fakat şimdi onları kararlarında destekleyecek bir lidere ihtiyaçları var.” diyerek istifasını açıklamıştır³⁸.

Referandum sonucunda İskoçya %62 oy oranı ile Avrupa Birliği üyeliğinde kalmak istediklerini ortaya koymuştur. Bu durum İskoçya’da bağımsızlık tartışmalarını tekrar gündeme getirmiştir. İskoçya Başbakanı “Nicola Sturgeon” üyelik referandum sonucunu “demokratik olarak aşağılayıcı” bulmuştur. İskoçya halkı bu referandumu kendi kararlarını alma yetkilerini ellerinden alma ve kendi iradelerini kullanamama olarak görmektedir. Bu yüzden İskoçya hükümeti yeniden bağımsızlık referandumu yapmaya karar vermiştir (Curtice, 2016, s. 25; McCormick, 2016, s. 12).

Referandumun sonucundan ekonomi çok fazla etkilenmiştir. Referandumdan sonraki bir hafta içerisinde piyasalarda sert bir düşüş meydana gelmiştir. Referandumun sonrasında dolar karşısında yalnız Pound değil Euro da değer kaybetmiştir. Pound son 33 yılın en dip seviyesine düşmüştür³⁹.

Birleşik Krallık referandum sonucu tüm dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Çok sayıda önemli isimler ve birçok ülkenin lideri referandum hakkında yorumda bulunmuşlardır⁴⁰. “Avrupa Birliği Komisyon Başkanı, Avrupa Konseyi Başkanı ve Avrupa Parlamentosu eski Başkanı: “Birleşik Krallık’ın referandum sonucunda çıkan kararı en kısa zamanda uygulamasını bekliyoruz. Kararın bekletilip uygulanmaması bazı sorunlara neden olabilir. Britanya’yı gelecek yıllarda Avrupa Birliği’nde tekrar görmek isteriz” şeklinde ortak bir açıklamada bulunmuşlardır.

“Almanya Başbakanı Merkel”: “Britanya halkının verdiği bu karar bizi üzdü, ancak çoğunluğun kararına saygı duyuyoruz. Bu kararın Avrupa Birliği bütünleşme sürecini olumsuz etkileyeceğini düşünüyoruz” diye açıklamada bulunmuştur. “Fransa eski Cumhurbaşkanı Holland”: “Canımızı sıkıyan seçim sonuçlarından biridir ve Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği için üzücü bir sonuç, ancak seçim Britanya halkının kararıdır ve sonuçlarına da katlanmak zorundadırlar. Bu durum Avrupa Birliği için bir test aşaması olmuştur” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur⁴¹.

---

³⁸ <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/david-cameron-resigns-brexit-eu-referendum-result-watch-read-speech-in-full-a7099981.html>

³⁹ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36637915>

⁴⁰ <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36614643>

⁴¹ <https://www.aljazeera.com/news/2016/06/world-reacts-britain-votes-leave-eu-160624053949259.html>

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyesi olarak kalmasını destekleyen “Obama”:
“Britanya halkı kararını verdi ve bize de bu karara saygı duymak düşer” demiştir.
Avrupa Birliği'nden çıkmasını destekleyen “Amerika Birleşik Devletleri Başkanı
Trump” ise “Britanyalılar ülkelerini geri almak adına böyle bir adım attı, bu önemli bir
adımdır” demiştir. “İspanya Başbakanı” ise “İspanya Avrupa Birliği'nde kalacaktır. Biz
AB ile İspanya arasında iyi bir gelecek kurmak için elimizden geleni yapacağız”
demiştir.

Hollandalı siyasetçi “Wilders” ile Fransız “Le Pen” ise, “Trump” ile beraber
halk oylamasının sonucuna sevinen siyasetçiler arasındadır. Wilders “ Britanyalılara ne
mutlu, sıra Hollanda'da. Bizim de halkoylaması yapma zamanımız gelmiştir” demiştir.,
Le pen ise “Özgürlük anlamında güzel bir zafer, şimdi Fransa ve diğer Avrupa Birliği
üyesi devletler için halkoylamasına gitme zamanı gelmiştir” diye konuşmuştur.

İrlanda eski Başbakanı Kenny ise “AB üyeliğinden çıkma kararına üzüldük, ancak
halkın kararına saygı duyuyoruz” şeklinde konuşmuştur. Çek Cumhuriyeti'nden gelen
açıklamada ise Avrupa Birliği'ni eleştirerek “Britanya halkının kararı çok ciddi bir
durumdur. AB bu karardan sonra bazı değişikliklere gitmek zorundadır, yalnızca
Birleşik Krallık çıkış yaptığı için değil Avrupa projesinin daha fazla yandaş desteği
bulabilmesi için” diyerek eleştiride bulunmuştur.

Türkiye'nin eski Başbakanı Binali Yıldırım: “Avrupa Birliği bu gelişmelerin
sonucunu iyi analiz etmeli ve gelecekteki programlarını buna göre düzenlemelidir”
demiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ise “16 Nisan'da biz de benzeri bir durum için
referanduma gidiyoruz. Ardından müzakereler için de referanduma gidilecektir ve Türk
halkının vereceği karara saygı duyacağız” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur⁴².

---

⁴² <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39394442>

SONUÇ

Birleşik Krallığın kırk üç yıl süren Avrupa Birliği üyelik sürecinde, Brexit referandumu ilişkilerde sonu getirecek olan ilk aşama olmuştur. Bu tez kapsamında yapılan araştırmada, ayrılma kararına neden olan siyasi, ekonomik, göçmenlik ile ilgili süreçler değerlendirilmiş ve çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Varılan sonuçlara geçilecek olunursa, varılan birinci ve en önemli sonuç, Brexit referandumunun hükümet tarafından gerçekten AB'den ayrılmak amacıyla değil, AB'den bazı ayrıcalıklar elde etmek için bir siyasi blöf amacıyla yapılmış olmasıdır. Üçüncü başvuru neticesinde birliğe dahil olan Birleşik Krallık önceki başvurularında bazı şartlar ve De Gaulle engeli ile karşılaşmıştır. Son başvurusunda istekli bir tutum sergileyerek birçok eleştiriye rağmen birliğe katılmıştır. Bu eleştiriler ve tartışmalar sonucunda hükümete gelen Wilson, o dönemki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğuna bir yıl sonra istenilen şartların sağlanmaması ile birlikte çıkış referandumu için mesaj vermiştir. Üye kaybetmenin Avrupa Ekonomik Topluluğunun prestijine vereceği zararı hesaba katan liderler tekrar görüşmelere ılımlı yaklaşmış ve Wilson'un taleplerinin önemli bir kısmını karşılamıştır. Böylece üyeliğe devam propagandası yapılmış ve devam kararı elde edilmiştir. Neticede siyasi blöf yapılmış ve faydalı sonuçlar elde edilmiştir. 2015 yıllarında benzer şekilde Cameron da ayrıcalıklar sağlamak adına aynı politikayı izlemeyi denemiş ve ayrılma konusunda bir strateji geliştirmiştir. Ayrılma kararının verileceğini hiç düşünmemiştir. Mc Gowan'a göre (2018) birlikten çıkma kararının verileceği ihtimali olsaydı, bu referanduma gitmezdi. Aynı stratejinin yine benzer sonuçlar doğuracağını bekleyerek hata etmiş ve istediği sonucu alamamıştır. Bu durumun farkında olan Avrupa Birliği tarafı, kararı önemsememiş, tekrar görüşmeler neticesinde kayda değer olmayan bazı ayrıcalıkları vermiştir. Tekrar yapılan görüşmelerdeki başarısızlık genel kabul görmüştür. İzlediği strateji işe yaramayan Cameron sonrasında kalma propagandası izlese de, Wilson gibi halkı hedefleri doğrultusunda yönlendirememiş ve kaybetmiştir. Bunun neticesinde istifasını sunmuştur.

Bu başarısızlığın altındaki sebepler incelendiğinde; Wilson dönemi altı üyeli birlik ile günümüz boyutları farklı olan yirmi sekiz üyeli Avrupa Birliği daha farklı kapsamda değerlendirilmelidir. Eski dönemde birlik yoğun göç alan, sıkı kurallara sahip karmaşık bir yapıya sahip değildi ve İngiliz halkı için bir sorun teşkil etmiyordu.

Çalışmada, Avrupa Şüphesizliği'nin Bexit referandumundaki önemli etkisi ifade edilmeye çalışılmıştır. Federalizm karşıtlığı, Yabancı düşmanlığı, Egemenliğin kısıtlanması İngiltere'nin Brexit Referandumundaki en belirgin siyasi nedenleri arasında gösterilmektedir. AB'nin ticari ve siyasi bir işbirliği kurumundan ziyade ulus üstü bir yapıya dönüşmesi İngiltere'de AB'den ayrılma düşüncesini artıran temel nedenler arasındadır.

Varılan diğer bir sonuç ise AB'nin başlangıcından beri geçirdiği tüm gelişmelerde Birleşik Krallık'ın bir Fransız-Alman koalisyonu karşısında yalnız kalmasıdır. Öncü ülkeler Fransa ve Almanya'nın kararlarda etkin olduğu ve bunlara ayak uydurulmasının beklenmesi neticesinde Birleşik Krallık birlik için her zaman sorun çıkarıcı ülke konumunda görülmüştür. İlk kuruluş sürecinde dahi bulunmama sebeplerinden biri de budur. Schuman planı resmîyete geçmeden önce Birleşik Krallık dışında bütün ülkelere bilgi verilmesi gibi bir süreç yaşanmıştır. O tarihteki akademisyenlerin çoğu bu Fransa'nın bu tutumunun kasıtlı olduğu şeklinde görüş bildirmiştir. Ayrıcı olan bu tavır Brexit sürecinde ayrılma yanlılarının önemli savlarından biridir.

Vardığımız bir sonuç da Birleşik Krallık'ın egemenlik kısıtlayıcı girişimlere karşı olup ekonomik fayda getirecek tüm politikalara maksimum destek vermesidir. İktidarlardan bağımsız olarak Birleşik Krallık ortak pazara, AB genişlemesine destek vermiş, veto hakkının engellenmesi, ulus-üstü politikalar, parasal birlik gibi konulara karşı çıkmıştır.

Ayrılma kararı sonucunda, nasıl bir gelecek ile karşılaşılacağı yapılacak olan görüşme ve anlaşmalara dayalı olacaktır. Dünya üzerinde önemli bir konumda bulunan Birleşik Krallık'ın en kötü senaryoda bile çok kötü koşullara maruz kalacağını tasarlamak realist bir yaklaşım olmayacaktır. Avrupa Birliği ile ilişkilerde ayrıcalıklı bazı ülkelerle olan model mi benimsenir veya tamamen yeni bir ilişki modeli mi doğar bunu zaman gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Akçay, B. ve Açıkmeşe, S. (2017). *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*. Seçkin Yayıncılık, 2 Basım, Ankara.
- Akdemir, E. (2017). *Avrupa Birliği*. (N. Doğan, & B. Y. Dural, Dü), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Alexander, P. (2001). *The Labour Government, Commonwealth Policy, and the Second Application to Join the EEC*, Palgrave Macmillan New York.
- Alganer, Y., Özlem M. (2008), Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketleri II, *M.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*, 15(2), 339-362.
- Anderson, M., Juden, M., & Rogerson, A. (2016). After Brexit: New Opportunities for Global Good in the National Interest. CGD Policy Paper, 89.
- Ateş, T. (1989). *Siyasal Tarih*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Bache, I. ve Stephen G. (2006), *Politics in the EU*, Second Edition, Oxford Press, NY.
- Bale, T. (2013). European politics: a comparative introduction. Macmillan International Higher Education, London.
- Ben Wellings. (2010). "Losing the Peace: Euroscepticism and the foundations of contemporary English nationalism", *Nations and Nationalism*, Cilt 16, No 3, ss.488-505, s. 490.
- Black, J. (2017). *Kısa İngiltere Tarihi*, Birinci Basım, Say Yayınevi, İstanbul.
- Blair, A. (2005). The European Union since 1945, First Edition, Pearson Longman, Edinburg.
- Burgess, M. (1996). Introduction: Federalism and Building the European Union, *The Journal of Federalism*, 26(4), 1-15.
- Cairncross, A. (1981), The Economic History of Britain, *Cambridge Press*, London.
- Campos, N.F, Coricelli, F. (2015). "Why did Britain join the EU? A new insight from economic history," VoxEU, February 3, 2015.
- Canpolat, İ. S. (2002). *Avrupa Birliği Uluslarüstü Bir Sistemin Tarihsel, Teorik, Kurumsal, Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Chris Green, "Mapping the Brexit Vote", University of Oxford, 7 Mart 2017, <http://www.ox.ac.uk/news-and-events/oxford-and-brexit/brexit-analysis/mapping-brexit-vote>, (Erişim Tarihi: 14.06.2019)
- Cram, L. (1999). *Development in the EU*, First Edition, Palgrave Macmillan, UK.
- Crowson, N.J. (2011). *Britain and Europe*, First Edition, Routledge, NY.
- Curtice, J. (2016). *Brexit and Beyond*, First Edition, Foreign Relations, NY.
- Çalış, Ş. (2006). *Uluslararası Örgütler ve Türkiye*, 1. Basım, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Darvas, Z. (2019). 'EU budget implications of a no-deal Brexit', Bruegel Blog, forthcoming.

- Davies, N. (1996). “*Europe*” Oxford: Oxford University Press.
- Dearden, L. (2016). “EU referendum: Swedish foreign minister warns Brexit 'could cause break-up of European Union’” <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-swedish-foreign-minister-warns-brexit-could-cause-break-up-of-european-union-a7076626.html> (30.04.2019).
- Dedeoğlu, B. (2003). “*Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birikimler*”, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, 1. Basım, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- Dedeoğlu, B. (2003). “*Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci II: Avrupa Birliği'nin Yakın Geçmişi*”, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, 1. Basım, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- Dedman, M. (2001). *The Origin and Development of European Union 1945-95, First Edition*, Routledge, London.
- Dedman, M. (2001). *The Origin and Development of European Union 1945-95, First Edition*, Routledge, London.
- Didem S. ve Mehlika Ö. U., (2016). “Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz”, *Güvenlik Stratejiler Dergisi*, Yıl 12, Sayı 23, ss 71-102, s. 81.
- Diebold, W. (2016). “*Britain, the Six and the World Economy*”, *Brexit and Beyond*, First Edition, Council on Foreign Relations, New York.
- Dinan D. (2015). *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*, çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 300.
- Dinan, D. (1998). *Encyclopedia of the European Union*, First Edition, Macmillan Reference, London.
- Dinan, D. (2008). *Avrupa Birliği Tarihi*, 1. Baskı, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Doğan M, (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomik İlişkileri, *Marmara Coğ.Der.*, 32: 306-325.
- Doğan N. (2002). “Dış Politika-İç Politika Etkileşimi Açısından Avrupa Bütünleşmesi: İngiltere Örneği”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 19, ss. 17-34, s. 21.
- Doğan, V. (2012). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 11. Basım, Seçkin Yayın, Ankara.
- Dördü, G. (2014). Bütünleşme Kuramları Çerçevesinde Avrupa Birliği, <http://akademikperspektif.com/2014/01/05/butunlesme-kuramlari-cercevesinde-avrupa-birligi/> (01.03.2019).
- Duncan, P. (2016). “How the pollsters got it wrong on the EU referendum”
- Düzgit, S.A. (2016). “*Avrupa Birliği Genişlemesi ve Komşuluk Politikası*”, *Tarih, Kurumlar ve Politikalar*, 3. Basım, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Edwards, J. (2016). “Pollsters now know why they were wrong about Brexit”
- Erhan, Ç. (1996). Avrupa'nın intiharı ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar, *AÜ SBE Dergisi*, 51(1), 259-273.
- Felbermayr G. (2015). “Costs and Benefits of a United Kingdom Exit from the European Union.” GED Study. Bertelsmann Stiftung.

- Foster, P ve Boztaş, S. (2016). “Exclusive: Britain 'could liberate Europe again' by voting for Brexit and sparking populist revolution” <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/21/britain-could-liberate-europe-again-by-voting-for-brexit-and-sparking-populist-revolution/> (01.05.2019).
- Friedman G. (2015). *Avrupa Krizi; Yaklaşan Avrupa Krizi ve Olası Savaş'ın Patlama Noktaları*, çec. İrem Sağlamer, İstanbul, Pegasus, s. 312.
- Geddes, Andrew (2004), *The European Union and British Politics*, 1. Baskı, Palgrave Macmillan, New York.
- Girdner, E. J. (2006-2007). The Magic Circle of Madness: How Europa Lost its Soul. *Uluslararası İlişkiler*, III(12), 116.
- Glencross, A. (2015). “Looking back to look forward: 40 years of referendum debate in Britain”, *Political Insight*, 6(1), 25-27.
- Gowland, D. (2010). Britain and European Integration Since 1945, *First Edition*, Routledge, New York.
- Gönen, E. (2016). “*Avrupa Birliği'nin Kurumları*”, 3. Basım, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Gubb, J. (2015). “*European Parliament*”, CIVITAS Institute for the Study of Civil Society,
- Gülmez, S. B. (2015). “*Avrupa Şüphesizliği*”, *Avrupa ve Avrupa Birliği*, 1. Basım, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Hallstein, W. (1972). Europe in the Making, First Edition, *The Aldine Press*, London.
- Hasgüler, M ve Uludağ, M.B. (2012). *Uluslararası Örgütler*, 5. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Holehouse, M. (2016). “Brexit will trigger collapse of EU, warns Poland” The Telegraph, <https://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/12105727/Brexit-will-trigger-collapse-of-EU-warns-Poland.html> (01.05.2019).
- Hooghe L. ve Marks G. (2007). “Sources of Euroscepticism”, *Acta Politica*, No: 42, pp. 122-123.
- Horvath, Z. (2007). *Handbook on The European Union*, Thirty Edition, Hungarian National Assembly, Budapest.
- Hörber, T. (2006). *The Foundations of Europe: European Integration Ideas in France. Germany and Britain in the 1950s*, First Edition, Vs-Verlag, Wiesbaden.
- Hunt, A ve Wheeler, B. (2018), “Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU”.
- Ives, W. (2015). “Court of Justice of the European Union”, Civitas Institute for the Study of Civil Society, <http://civitas.org.uk/eu-facts/eu-overview/court-of-justice-of-the-european-union/> (12.03.2019).
- James, W ve Byl-Knoefel, E. (2015). “*United Kingdom*”, Civitas Institute for the Study of Civil Society

- James, W. (2015). “*European Commission*”, Civitas Institute for the Study of Civil Society,
- James, Will ve Gracey, Sarah (2015). “*The Council of the European Union*”, Civitas Institute for the Study of Civil Society,
- Kaiser, W. (1999). *Using Europe, Abusing the Europeans: Britain and European Integration, 1945-63*, First Edition, Palgrave Macmillan, London.
- Karluk, R. (2014). *Avrupa Birliği, Kuruluğu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları*, 11. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Kaya, A. (2016). “*Giriş*”, *Avrupa Birliğine Giriş, Tarih, Kurumlar ve Politikalar*, 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kelemen, D. E. ve Matthijs, M. (2016). “Should It Stay or Should It Go?”, *Brexit and Beyond*, First Edition, *Council on Foreign Relations*, New York.
- Kitzinger, U.(1968). *The Second Try: Labour and the EEC*, First Edition, Pergamon Press, Oxford.
- Knott, P. (2015). “*Treaty of Lisbon*”, Civitas Institute for the Study of Civil Society.
- Lamond, I. R. ve Reid, C. (2017). *The 2015 UK General Election ve the 2016 EU Referendum: Towards a Democracy of the Spectacle*, First Edition, Palgrave Macmillan, Cham.
- Leach, R. (2002). *Political Ideology in Britain*, First Edition, Palgrave Foundation, New York.
- Lee, S. (1996). “Staying in the Game? Coming into the Game? Macmillan and European Integration”, *Harold Macmillan and Britain’s World Role*, First Edition, Macmillan Press, New York.
- Lee, S.J (2004). *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, 2. Basım, Dost Kitabevi, Ankara.
- Lewis, F. (1988). *Europe, A Tapestry of Nations*, Touchstone, New York.
- Liddle, R. (2015). *The Risk of Brexit: The Politics of a Referendum*, Second Edition, Policy Network, London.
- Lord A. Polls. (2016). “How the United Kingdom Voted on Thursday . . . and Why.”
- Lowe, G. (2015). “*European Court of Auditors*”, Civitas Institute for the Study of Civil Society,
- McCann, K, (2016). “This is what the ballot paper for the EU referendum vote will look like”.
- McCormick, J. (2016). “*The New Divided Kingdom*”, *Brexit and Beyond*, First Edition, *Council on Foreign Relations*, New York.
- McKinney, C.J. (2016). “Explaining the EU deal: an introduction”, <https://fullfact.org/europe/explaining-eu-deal-introduction/> (07.05.2019)
- Morgan, G. (2007). *The Idea of a European Superstate: Public Justification and European Integration*, First Edition, Princeton University Press, New Jersey.
- Moseley, T. (2016). “The rise of the word Brexit”,

- Müjge Küçükkeleş, (2013). “AB’nin Ortadoğu Politikası ve Arap Baharına Bakışı”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları*, Sayı: 63, s. 17.
- Noriega A. (2002). *The EU Principle of Subsidiarity and Its Critique*, Oxford, Oxford University Press,
- Örmeci O. (2013). “David Cameron’ın Tehlikeli Oyunu”, *Uluslararası Politika Akademisi*, s. 1.
- Pedaliu, E. G. (2013). “‘We Were always Realistic’: The Heath Government, the European Community and the Cold War in the Mediterranean, , Britain in Global Politics, Vol 2: From Churchill to Blair, First Edition, Palgrave Macmillan, Hampshire.
- Saiidi, U. (2016). “Here's why the majority of Brexit polls were wrong”,
- Sander, O. (2010). *Siyasi Tarih 1914-1994*, 19. Basım, İmge Kitapevi, Ankara.
- Sefer Ö (2014).“Birleşik Krallık-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 6, 47-61, s. 48.
- Seldon A. and Sanklecha P. (2004). “United Kingdom: A Comparative Case Study of Conservative Prime Ministers Heath, Thatcher and Major”, *The Journal of Legislative Studies*, Vol: 10, No: 2-, 53-65, pp. 60-63.
- Shapiro, J. (2016). “Letter From London: One Market, Many Peoples”, *Brexit and Beyond*, First Edition, Council on Foreign Relations, New York.
- Smith, G. (2017). “Britain in New Europe”, *Brexit and Beyond*, First Edition, Council on Foreign Relations, New York.
- Smith, J. (2016). “Reform, Renegotiation and Referendum”, <http://www.nupi.no/en/Publications/CRISTin-Pub/Reform.-Renegotiation-and-Referendum> (11.05.2019)
- Sonny, A ve Buuren, L.V. (2015). “Factsheet – EU membership referendum”, Civitas Institute for the Study of Civil Society, <http://www.civitas.org.uk/content/files/EUreferendum.pdf> (18.04.2019)
- Soutou, G. (2014). *Avrupa Birliği Tarihi*, 1. Baskı, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.
- Soyaltın, D. (2015). “Avrupa'da Birlik ve Bütünleşme Hareketlerinin Tarihi”, *Avrupa ve Avrupa Birliği*, 1. Basım, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Syal, R. (2017). “Brexit: foreign states may have interfered in vote, report says”, <https://www.theguardian.com/politics/2017/apr/12/foreign-states-may-have-interfered-in-brexit-vote-report-says> (20.04.2019).
- Taggart P (1998).“A Touchstone of Dissent; Euroscepticism in Contemporary Western Party Systems”, *European Journal of Political Research*, Cilt 33, ss. 363-388, s. 365.
- Taggart P. ve Szczerbiak A. (2002). “The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States ”, *Opposing Europe Research Network Working Paper*, No:6, s. 7.
- Thody, P. (2000). *Europa Since 1945*. Routledge: London & New York.

- Tonus, Ö., & Baykal, S. (2003). Avrupa Birliği Anayasal Antlaşma Taslağı Üzerine Değerlendirmeler. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 117-120.
- Toprak, E. (2017). *Avrupa Birliği*. (N. Doğan, & B. Y. Dural, Dü) Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Urwin, D.W. (2014). *The Community of Europe : a History of European Integration Since 1945*, Second Edition, Routledge, New York.
- Woodcock, A. (2016). “Cameron warns EU immigration rules could threaten UK trade deal”
- Worley, W. (2016). “EU referendum: Vladimir Putin says David Cameron called vote 'to blackmail Europe’”,
- Worley, W. ve Forster, K. (2016). “Brexit: Young people gather at Parliament in protest at not being given EU referendum vote”.
- Wright, O. (2016). “EU referendum: David Cameron gives Conservative ministers freedom to campaign for a 'leave' vote”
- Yanıkdağ, T. (2010). ANAYASALLAŞMA SÜRECİNDE AVRUPA: TEMEL HAKLAR. *Bilge Strateji*, II(3), 131-132.
- Yazgan, H. (2015). “Genişleme Süreci, Avrupa ve Komşuları”, 1. Basım, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yiğit, A. (2000). “Avrupa'nın Sınırları ve Türkiye'nin Avrupa'ya Göre Konumu”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 35-50.
- Young, J. W. (1993), *Britain and European Unity, 1945-1992*, 1. Baskı, Macmillan Education, New York.

İnternet Kaynakları

- <http://civitas.org.uk/eu-facts/eu-overview/european-commission/> (08.03.2019).
- <http://civitas.org.uk/eu-facts/eu-overview/european-parliament/>, (10.03.2019).
- <http://civitas.org.uk/eu-facts/eu-overview/the-council-of-the-european-union-council-of-ministers> (10.03.2019).
- <http://civitas.org.uk/eu-facts/european-institutions/european-court-of-auditors/> (13.03.2019)
- <http://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-theunited-kingdom-voted-and-why/>.
- <http://uk.businessinsider.com/pollsters-know-why-they-were-wrong-about-brexit-2016-7> (08.05.2019)
- <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> (02.05.2019).
- <http://www.bbc.com/news/uk-politics-37896977> (30.04.2019)

<http://www.civitas.org.uk/eu-facts/eu-overview/united-kingdom/>, erişim tarihi: 10.04.2019.

<https://www.cnbc.com/2016/07/04/why-the-majority-of-brexite-polls-were-wrong.html> (08.05.2019).

<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/brexit-eu-referendum-latest-protest-young-people-parliament-vote-a7101701.html> (22.04.2019).

<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/russian-president-vladimir-putin-says-david-cameron-called-the-eu-referendum-to-blackmail-europe-a7088576.html> (30.04.2019).

<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-david-cameron-gives-conservative-ministers-freedom-to-campaign-for-a-leave-vote-a6798156.html> (26.04.2019)

<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/immigration-fears-caused-brexit-vote-david-cameron-tells-brussels-a7108516.html> (10.05.2019).

<https://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/12122349/This-is-what-the-ballot-paper-for-the-EU-referendum-vote-will-look-like.html> (18.04.2019)

<https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/24/how-eu-referendum-pollsters-wrong-opinion-predict-close> (08.05.2019).